

Caiete Silvane

217

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Gălășeni

Pericea

Porți și împrejmuiri

Cuciulat

Aluniș

Marca

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Daniel Săuca , Curiosul An Maniu	1
Daniel Săuca , „Studia Caiete Silvane”	1
Viorel Mureșan , Aici, lângă noi, se află și poezie	2
Imelda Chintă , Încercări lirice	4
Carmen Ardelean , De gardă la hotarele istoriei	5
Gheorghe Glodeanu , Memoria Profesorului	6
Primul eBook la Editura „Caiete Silvane”	7
Marcel Lucaciu , Neliniști răzlețe	8
Ștefan Jurcă , Mame de probă și țări de adopție	9
Corina Știrb-Cooper , interviu cu Dina Horvath : „Nu poți fi altceva decât ceea ce ești!”	10
Alice Valeria Micu , Scrisoare unui căldicel	11
Gheorghe Moga , La obârșia cuvintelor	12
Menuț Maximilian , Povestea credinței din Regatul de Gheață	13
Alexandru Jurcan , Instrumentele lui Stutz	15
Alexandru-Bogdan Kürti , Producția editorială a anului 2022 în Sălaj	16
O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: Octavian Guțu – „Gânduri botezate și cântecele vârstelor”	19
Bogdan Ilieș , Porți și împrejurimi tradiționale și istorice din județul Sălaj	20
Mirel Matyas , Cutia cu amintiri (2). Destinul unei familii din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX	24
Debut la Editura „Caiete Silvane”. Cornel D. Lar : „Reverențe rimate”	30
Marin Pop , Jurnalistul Emil Lobonțiu (I)	31
Viorel Gh. Tăutan , Lecturi la zi și lecturi amânate. Resuscitare	35
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	37
Un poem de Alice Valeria Micu însoțit de o parodie semnată de Lucian Perța	38
Versuri de Silvia Bodea-Sălăjan , Melania Rusu Caragioiu , Constanța Popescu , Lucia Bibart , Valentina Becart și Ana Ardeleanu	39
Augustin Mocanu , Amintiri din viața de elev	41
Ioan Bunta , <i>Dosar de receptare critică – Teofil Răchițeanu – 80</i>	43
Carte de geometrie apărută la Editura „Caiete Silvane”	44
László László , Din istoria cenzurii comuniste	45
Daniel Mureșan , Cronica discului. Uriah Heep – <i>Chaos & Colour</i>	48
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>Capernaum</i> (2018)	49
Alexandru-Bogdan Kürti , Corina Știrb Cooper , Györfi-Deák György , Malaxorul de februarie	50
Omagiații lunii februarie (Din Dicționarul Sălaj – Oameni și Opere . Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj) Coperta III	
Arca poeziei, Friedrich Nietzsche , Cuvântul, traducere de Simion Dănilă , o rubrică de Viorel Mureșan	
Coperta IV	

Daniel SĂUCA

Curiosul An Maniu

În Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 40 din 13 ianuarie 2023, a fost publicată Legea nr. 38/2023 privind instituirea anului 2023 ca „Anul cultural Dimitrie Cantemir și Ciprian Porumbescu”. Cu prilejul sărbătoririi „Anului cultural Dimitrie Cantemir și Ciprian Porumbescu” se organizează evenimente culturale, artistice sau educaționale dedicate celebrării vieților și operelor acestora. Așa scrie la lege. Nu știu cât și cum vor fi sărbătorite cele două personalități culturale. Noi, prin Sălaj, am început anul gândindu-ne la Iuliu Maniu. „Sfinxul de la Bădăcin” nu a fost o personalitate culturală, ci una politică. Și de aici, destul de probabil, reticența multora de a-l omagia. Amintesc și aici (am făcut-o și într-un editorial apărut în ziarul „Magazin Sălăjean” din 3 februarie 2023) un interesant și polemic articol scris de Doru Radosav în republica.ro, „Cui îi este frică de Iuliu Maniu la 70 de ani de la moartea sa?” Autorul consideră că „Frica față de Iuliu Maniu este gene-

rată de masive și complexe frustrări ale celor care nu s-au putut ridica la nivelul înălțimii sale ca bărbat politic, la exemplaritatea gândirii și acțiunii sale politice, la înălțimea și rectitudinea caracterului său, la înălțimea destinului său martiric în numele patriotismului și crezului democratic. Exemplaritatea personalității sale a trezit, așadar, o frică de confruntare cu liderul ardelean care, în cele din urmă, s-a transformat în forma ei cea mai perversă, și anume inexplicabila și năucitoare ură a unora din trecut, dar și din ziua de azi, față de Iuliu Maniu”. Frică și ură? D. Radosav indică frica instituțională, frica de partid, frica regală, frica străinătății, frica bisericilor față de I. Maniu. Doru Radosav afirmă că „Există apoi o frică de proximitate față de Iuliu Maniu. Mai exact, locul și comunitatea natală din Bădăcin nu l-au omagiat și nu l-au profilat ca pe un erou al lor. În anul 1991, sătenii din Bădăcin, la o întâlnire comemorativă a țărâniștilor, își aminteau că Iuliu Maniu a fost un om

bun, un lider plin de umanitate și grijă față de satul natal și față de locuitorii lui. El era apelat peste tot și peste timp de săteni ca «Domnul Maniu»”. D.R.: „Poate că o frică similară față de exemplaritatea bărbatului politic și liderului național a inhibat atât de mult timp energiile de a reface casa lui Iuliu Maniu și de a o consacra drept un loc de memorie și venerație. În antiteză cu acțiunea și eforturile de refacere a casei lui Iuliu Maniu ca monument memorial, este casa familiei Brătianu de la Florica, din Argeș, transformată în muzeu cu valențe naționale” (republica.ro). Să fie numai frică și ură? Nu prea cred. Putem adăuga indiferența, delăsarea, interesele de partid și ale elitelor decidente. Poate și lipsa de noroc. Așa e și în istorie. Unele personalități nu au avut o posteritate glorioasă și din această cauză. Și apoi, câte personalități istorice omagiază cu adevărat românii? Altfel, mi-e să nu rămânem în curiosul An Maniu doar cu manifestările și cărțile acestei părți de țară.

STUDIA *Caiete Silvane*

Publicația științifică „Studia Caiete Silvane” va apărea bianual și va cuprinde materiale (studii, articole, recenzii, note bibliografice, cronică științifică ș.a.) având o abordare multidisciplinară a unor teme ce vizează spațiul sălăjean. Publicația va avea un comitet științific și un colectiv redacțional. În cadrul publicației vor fi invitați să contribuie cu studii și articole autori care sunt de acord să cesioneze revistei, cu titlu exclusiv, dreptul de reproducere și difuzare a materialului, în format fizic, dar și electronic, cu condiția ca lucrările să nu mai fi fost publicate anterior. Odată anunțarea temei și lansarea apelului la contribuții vor fi comunicate și normele de publicare – o serie de instrucțiuni de care autorii trebuie să țină cont pe parcursul pregătirii studiilor. Textele pentru publicație vor putea fi redactate în limba română sau în limbi de circulație internațională și vor fi însoțite de un rezumat într-o limbă străină și cuvinte-cheie. Numai materialele aprobate de membrii comitetului științific vor apărea în paginile publicației. Publicația va apărea atât în format

tipărit cât și electronic pe site-ul www.caietesilvane.ro, în cadrul unei secțiuni dedicate. Prin apariția „Studia Caiete Silvane”, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj intenționează să completeze activitatea revistei „Caiete Silvane” (care va rămâne o publicație generalistă în domeniul culturii) și își propune să contribuie la cunoașterea și promovarea cercetării științifice despre Sălaj. De asemenea, publicația va contribui la atingerea unor obiective specifice instituției precum: elaborarea unor proiecte atractive și utile de educație permanentă; conservarea și transmiterea valorilor morale, artistice și tehnice ale comunității locale, precum și ale patrimoniului cultural național și universal; păstrarea și cultivarea specificului zonal; stimularea creativității și talentului; editarea și promovarea unor publicații care vizează spațiul sălăjean.

Tema primului număr: ZALĂU 550. Termenul de predare al articolelor (pe caietesilvane@yahoo.com sau office@caietesilvane.ro): 31 mai 2023. Articolele, studiile nu trebuie să depășească 45.000 de semne (cu tot cu spații, fotografii, note și bibliografie) și vor fi redactate conform normelor publicate pe site-ul revistei.

(D.S.)

Aici, lângă noi, se află și poezie

Viorel MUREȘAN

Oricărui practicant al criticii de întâmpinare, sub forma cronicii literare, se obișnuiește să-i servească de trambulină, la începuturi, o publicație de profil. Delia Muntean a pivotat în jurul „Nord-ului Literar”, așa cum, lesne, putem înțelege dintr-un element de paratekst care-i însoțește cea mai nouă carte, *Poezia de lângă noi*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2021: volumul e dedicat memoriei unor foști redactori ai periodicului amintit. *Cuvântul-înainte* se deschide cu un paragraf edificator asupra scrisului critic al autoarei: „Volumul de față adună comentarii pe marginea unor cărți de poezie publicate recent. Este o întreprindere care, pe de o parte, îmi înlesnește întâlniri aproape la zi cu sfera editorială; pe de alta, îmi stimulează flexibilitatea în opțiunile proprii de lectură (canalizate adesea înspre autori sau proiecte anume) și primenirea continuă a instrumentarului analitic. Nu în ultimul rând, multiplică traseele de întâmpinare a realului. De data aceasta, aduc împreună aproape treizeci de creatori contemporani și tot atâtea moduri de a trăi în literatură, de a opera cu energiile întemeietoare ale Cuvântului. Unii sunt consacrați, alții – debutanți sau mai puțin cunoscuți, dincolo de spațiul cultural căruia îi aparțin. Maniera specifică în care se rostesc, în care își devoalează povestea și adevărurile dezvăluie o relație subiectivă cu timpul și cu societatea, convertite într-un cronotop alternativ, numai al lor și mult mai autentic, mai viu decât cel propriu-zis. Mai consistent ontologic.” Câteva rânduri mai jos, eseista schițează și un profil generic al „protagoniștilor” cărții ei, insistând pe rolul cathartic al poeziei în viața lor.

Sumarul așază alfabetic numele autorilor abordați. La Horia Bădes-

cu, oprindu-se asupra unei cărți de poezie cu forme fixe (sonete și ronse), criticul ne vorbește despre o lirică „de sorginte trubadurescă în bună parte”, care „presupune un public dedat cu aromele sunetelor”. Delia Muntean se instalează, de la început, în ipostaza unui cititor cu ștaif, dar și cu niște intenții moraliste, în relația cu opera citită. Așa se profilează conturul unui autor care îmbină critica de întâmpinare cu o critică descriptivă. La articole, face introduceri generoase, oferind despre autorul aflat în obiectiv date, uneori, în exces. Trecând însă peste această mică rezervă, la Gheorghe Mihai Bârlea, eseista urmărește foarte atentă „modul său de a-și aduce lumea înăuntru”. Niciun artist nu-și propune mai mult de atât! Găsește, la nivelul unei singure cărți de poezie, *Sigilii de soare*, principalele căi de acces dintre poet și lume: „acomodarea mai prietenoasă cu finitudinea”, „reconsiderarea timpului de trăit, viețuirea în bucurie și încredere” și, în sfârșit, „o filozofie de viață în care primează lucrarea, procesul”. Glosând despre poezia unui artist polivalent (Daniel Bozga), autoarea lansează, indirect, o invitație la a-i citi scrisul liric prin prisma lucrărilor plastice (pictură și sculptură). În sprijinul acestei idei, ea descoperă elemente de pictopoezie, care potențează comunicarea. La o poetesă precum Rodica Braga, comentând o antologie alcătuită pe baza mai multor volume, descoperă frăgezimi lirice izvorâte din eros și instinctul matern, dar și voluptatea ființei de a se deschide spre moarte. Trecând spre o altă poetesă, Emanuela Bușoi, identifică două tendințe, una tematică și alta de ordin stilistic. Unor mituri și motive considerate sleite li se preferă eșantioane de realitate contemporană, mai ispititoare, în vreme ce, la nivelul ex-

presiei, se produc alunecări înspre ludic, spre teribilisme grafice, spre hibridizarea limbajelor și, desigur, spre abolirea punctuației.

Pe Elena Cărăușan, autoarea *Poeziei de lângă noi* o situează, prin sensibilitatea exacerbată, în descendența simbolistilor francezi. Tot la această poetesă, mecanismele creației se dovedesc neputincioase în a tăinui chemarea morții: „Dimensiunea narativă, multiplicarea instanțelor lirice, caracterul scenic sunt menite – laolaltă – să domolească subiectivismul trăirilor auctoriale, să tempereze anxietatea finitudinii, însă nici asemenea trucuri nu au sorți de izbândă.” Despre cartea lui Gabriel Cojocaru, *Poeme pentru Esmeralda*, scrie ca despre o nouă *Cântarea Cântărilor*, fără să se mai poată opri. În poezia Simonei-Grazia Dima, formula stilistică definitorie e surprinsă ca într-o fișă întocmită de un harnic istoric literar: „Inventarierea, aparent lipsită de coeziune, a fațetelor contradictorii și fragile ale cotidianului, pentru a le converti în fluxuri de imagini, trimite înspre dicteul automat

al avangardiștilor.” Într-un volum de Rodica Dragomir, *Aritmetica în toarcerii*, Delia Muntean identifică o poetesă ce, scriind și haiku-uri, „își legitimează existența lirică”. Prima ridicare de voce, cea dintâi observație ceva mai rezervată o vedem la Dumitru Drincianu, căruia însă îi impută doar niște „rime suferinde”. Aprecierea putea fi nițel mai severă. Din articolul dedicat poeziei lui Dumitru Mălin se detașează câteva formulări critice în măsură să dea liniile unui portret auctorial: „aproape în răspăr cu poezia contemporană”; „fidelitate față de arsenalul predominant tradiționalist”; „o anume delimitare programatică față de transformările prea îndrăznețe din câmpul literaturii”. Lipsește însă fermitatea unui verdict. Din articolul despre Mihai Merticaru ne alegem, în primul rând, cu câteva date utile privind istoria sonetului și statornicirea lui timpurie în literatura română. În privința autorului comentat, descoperim, cu surprindere, un cultivator de „sonete în cunună”, tehnică ingenioasă, dar dificilă și, de aceea, rarismă.

Din poezia Emiliei Poenaru Moldovan, autoarea alege un volum valoros, *Uioara felix*, descriindu-l ca pe al unei poetese, caracterizată de „o rafinată stăpânire a arsenalului lingvistic”. Vorbind despre o poezie cu evidente atribute narative, ea îi găsește mereu noi planuri și noi semnificații. În studiul despre Vasile Morar, în care distingem două părți, criticul face mai întâi o paradă hermeneutică a decodării învelișurilor multiple ale unui simbol: *pasărea*. Ceea ce se cuvine remarcat este bunul-gust și aderența la plastica verbală, dar și parcimonia, de data asta, cu care-și selectează citatele. În a doua parte detaliază un procedeu tehnic: „O altă strategie utilizată de Vasile Morar o constituie recursul la narațiune.” Un volum de sonete al lui Adrian Munteanu, *Paingul orb*, e cercetat cu atenția ce se cuvine unui artist polivalent: „poetul-actor își țese discursul cu lectorul de față. / ... / Îl captează în pânza proprie și îl

stârnește / ... / să lucreze împreună cu el la producerea textului.” În Vasile Muste descrie un poet pătimaș al dragostei, care, atunci când simte că stilul i s-a tocit, mai toarnă în cerneală și câțiva stropi de moarte. Oricum, toposul liricii sale, Țara Lăpușului, e unul cât se poate de expresiv. Dintr-o bibliografie auctorială bogată, în mai multe genuri: poezie, proză, critică literară, la Adela Naghiu, cronicarul alege al treilea volum de versuri, *Animale sălbatice de companie*. Găsește această poezie ca fiind calată pe realitățile contemporane: „Timpul acesta ieșit din țâțâni / ... / stârnește pana poetei, dezlănțuind o scriitură incisivă, cu inflexiuni gazetărești.” Iar ca o concluzie critică: „Poemele din volumul de față sunt tot atâtea tentative de adaptare a instrumentarului liric la expectanțele consumatorului actual de literatură.”

În cazul unui poet de formație teologică, așa cum este George Nicoară, criticul ne avertizează că: „Travaliul artistic devine proces de *lămurire* (trecere prin foc) a semnelor limbii.” Iar articolul despre Gheorghe Pârja e axat pe ideea de responsabilitate a scrisului. Deducem din textul critic că poetul acesta, cu fiecare silabă a sa, apără un etos, odată exemplar, care se vede acum amenințat. La un poet tânăr și cam grăbit în a publica volum după volum, Constantin Romulus Preda, Delia Muntean descoperă și o imagine demnă de reținut: „E inedită revolta artiștilor adunați în piața publică pentru a impune o versiune proprie a *Facerii*, cu *poezia* ca act și spațiu primordială, din care s-ar fi desprins «doi fluturi/ care s-au sărutat atunci când au rămas fără aripi/ și au întemeiat prima colonie a vieții».” Gazetarii, care au o legătură privilegiată cu realitatea, pot scrie, uneori și o poezie interesantă. Cam asta arată și articolul din *Poezia de lângă noi* despre Nicolae Silade. „În cazul Ioanei Ileana Ștețco, împletirea celor două simboluri: *pasărea* și *piatra*, se realizează la nivel superior prin metafora *păsării de piatră*, asumată de autoarea programatic și, pare-ni-se, orgo-

lios”, concluzionează criticul după parcurgerea atentă a celor patru volume de versuri ale unei poetese de talent, care ne-a părăsit nu demult.

Analizând un volum de Virgil Nistru Țigănuș, *Crug vesperal*, autoarea *Poeziei de lângă noi* apreciază o lirică brăzdată de întrebări, atât religioase, cât și existențiale, izvorâte din umilință, dar și din asprimă drumului străbătut în viața de poet: „Întrebarea / ... / trece așadar din tulburarea ființei în carnea și duhul poeziei. Sunt interogații ce preocupă mințile alese, devotate, care caută semne și corespondențe mai puțin vizibile în nebănuitele forme de exprimare a universului.” „Dragostea, singurătatea, natura, moartea, familia, exilul citadin – ca teme privilegiate – rămân în continuare în centrul atenției, adăugându-li-se boema literară”, așa e prezentat, sub raportul semnificativității, volumul *Pescar de cuvinte* de Ioan Radu Văcărescu. În privința analizei textuale, parcă se vede cum condeiul critic prinde aripi, atunci când poezia ținută sub lupă este una valoroasă. Articolul despre George Vulturescu e un lung șir de exerciții de hermeneutică poeziei. Sunt invocați autori împătimiți de căutarea sensului, de la Paul Ricoeur, la Constantin Noica sau Gheorghe Crăciun. Iar concluzia pe marginea poeziei analizate sună cam așa: „Mai degrabă blestem decât benedictiune, un fel de răscumpărare a înseși condiției de a fi, scrisul – în viziunea acestui autor din Nord – trebuie să smintească și să ucidă ca să vindece / să purifice.” De altfel, meditația asupra condiției scrisului e elementul care leagă articolele cărții între ele, dându-le unitate. O spune chiar cronicarul, în cuvânt-înainte, vorbind despre poeți: „Poezia lor este felul lor de a compensa irosirea în viermuiala de fiecare zi, de a nu se lăsa întru totul supuși lipsei-de-așezare a vremurilor. / ... / Îi eliberează la răstimpuri din «cercul strâmt». Îi îmbie să-și pună la încercare și alte margini.” Delia Muntean e un critic de poezie experimentat de care revista „Nord Literar” are nevoie.

Imelda CHINȚA

Încercări lirice

Din lacrimile cerului. Neadormiri este volumul de versuri apărut la Editura Limes, 2022, purtând semnătura lui Ionel Rusu, preot, poet și prozator gălățean. Prezenta colecție de poeme reprezintă o radiografie a lumii din perspectiva unui *homo religiosus* măcinat de neliniști. Nucleul tonal este preponderent religios, iar rostirea lirică este gravă, solemnă, însă pe alocuri nesigură. Tristețile, nostalgia după un paradis pierdut, după spațiul cu valențe sacre creionează prezentul volum. Poemele sunt psalmi prin care se cere îngăduința devenirii: „Mai întinde, Doamne, firul rugăciunii,/ De la suflet la suflet,/ Ca să nu se oprească din crescut copilașii,/ Să nu mi se ducă prea devreme junii,/ Mai întinde, Doamne, firul vieții!”. Timpul devine galopant, strigătul ființei este aproape imperceptibil, poetul e un Iona rătăcit și rătăcind în prezentul anost din care evadarea devine imposibilă. Rugăciunea mistuie ființa, viața este un șir nesfârșit de provocări cărora poetul le face față prin cuvântul-rugăciune: „Să mă îndrept spre Țărnul cu lumini,/ Ce izvorăsc nevăzut din Chipul Celui Preacurat,/ Ca într-un rug ce nu se mai mistuie,/ Însă florile mi-au tăiat respirația”.

Ionel Rusu scrie un poem de stare, un poem din care transpare nevoia de transcendent, de revelare. Este un poet așezat, cu un vers cuminte, tradus într-un registru apăsător și apăsător. Lumea recompusă este în agonie, într-o permanentă vibrație: „Sfințiți-ne cu aghiosul mijlocirilor voastre/ cărarea prea strâmtă și șerpuită ce duce la Rai./ să ne trezim din nesimțirea cea împietrită,/ Îndurerăți-vă adânc pentru frica, lașitatea,/ trădarea și împuținarea dragostei dintre noi”. Lirismul este drapat cu note vehemente și reflexive, o confesiune care ar vrea

să păstreze tonul imnurilor sau al psalmilor biblici, sarcasmul poeziei satirice, însă alunecă spre o rimă facilă și spre structuri ce amintesc de începuturile poeziei românești: „De ce în epoca de azi e atâta încheștare,/ Lumea-i lovită în aripi de valuri cu întristare,/ Și de cumplite vânturi cu duh de dezbinare?/ Curg pe lingouri tone de diplomație,/ Pulsul indică spor în crize de omenie,/ Prea mult efort și o gravă încordare,/ Pentru o subțire vanitate-n așteptare,/ Se pare că nu ieșim așa curând din ceață,/ Cu astfel de mediocritate, cu oameni de paie/ E trist să vezi că omul e la loc nepotrivit,/ Și ne-ntrebăm nedumeriți: „Unde am greșit?”/ Dar să rostim o rugăciune sfântă de-ndreptare:/ - Tu, Doamne Sfinte, ajută să pășim prezenta îngrijorare!/ O, frații mei, semnalul de alarmă nu-i strigă de îngropare./ E ceas de deșteptare,/ Să regăsim cărarea”. Sacrul în opoziție cu profanul, transcendentul în contrast cu lipsa lui, eternitatea cu alteritatea sunt teme în jurul cărora se desenează liricul. Sunt ușor recognoscibile ezitățile stilistice, inegalitățile dintre poeme, diferențele de viziune poetică, menite a diminua valoarea volumului: „Anii ce s-au rostogolit peste mine,/ Precum pietrele pe coamele munților,/ Tu mi i-ai binecuvântat;/ Cum se clatină pânza unui păianjen în vânt,/ Așa mi-s puterile,/ Oameni buni”. Se remarcă o prea mare cuminenție a materialului verbal, a imaginarului aflat parcă în așteptarea unui reful textual, a unei descătușări imagistice: „Port în mine durerile acestei lumi/ Care se scaldă în marea cu minciuni./ O, Doamne! Trăiește odată cu mine/ Lângă cascada de neputințe/ Zbaterea, nașterea și renașterea ei./ Freământul vieții mă însoțește și în gaură de șarpe”.

Scrie într-un ton ceremonios,

poemul este de o reflexivitate didactică în modulații teologale. Poetul condamnă prezentul și este nostalgic după un timp trecut: „De-atâta modernism nesuferit,/ Nu mai am habar cum este mirosul trandafirilor de dulceață.(...)/ N-am întâlnit vreodată, chiar azi, într-un prezent pripit,/ Un timp atâta de grăbit, spre asfințit”. Satul este perceput ca fiind un spațiu sacru, primordial de care poetul este legat ființial, de asemenea este dominat de figurile familiare de care este înconjurat: „Și-ai tăi copii ce pribegesc acum, s-or aduna,/ Din patru zări, de dor nu vor putea trăi în lume,/ Prea scumpe amintiri le-or izvorî din umbre,/ Satul îi va chema la oaste, în genunchi să lupte”; „Tata e în mine, îl port ca pe-un dar de sus./ Mama e pregnant în mine,/ Cu nouă luni mai mult decât tata./ Frații sunt în mine./ Soția este în coasta mea, rânduie de Dumnezeu/ Iar copiii sunt lăstari din viță”.

Volumul trădează neliniștea omului contemporan într-o societate decăzută și compromisă la toate palierele ei, însă materialul poetic este în așteptarea unei frământări și a unei decantări.

De gardă la hotarele istoriei

Carmen ARDELEAN

Cartea despre Șanț
Leon-Iosif Grapini

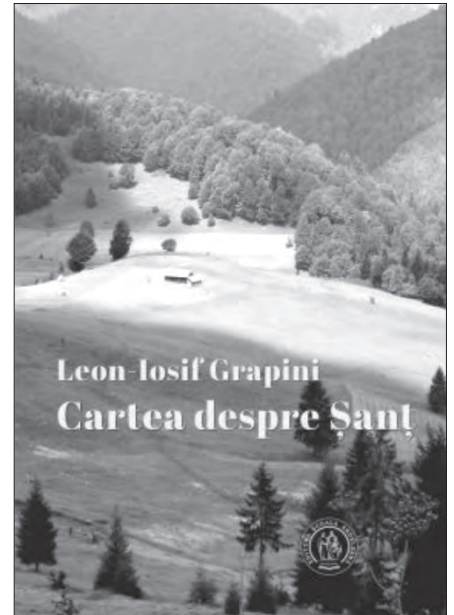
Atunci când un „fiu al satului” înțelege și îndeplinește, cu asupra de măsură, un triptic de sfinte datorii ale urmașilor unui neam, *de a citi, de a scrie și de a da mai departe*, rezultatul poate avea chipul volumului *Cartea despre Șanț*, apărut în 2022, la Editura Școala Ardeleană, în Colecția sugestiv intitulată *Locurile memoriei*. Relevantă pentru ceea ce a constituit mobilul intern ce a determinat cunoscutul și premiatul scriitor, om de cultură bistrițean, să ne ofere o nouă carte al cărei nucleu să fie satul natal e mărturia de pe coperta a patra a cărții: „Mă întorc în satul meu prin toate cuvintele și cărțile scrise. Un loc care mă inspiră și dă forță și culoare creațiilor mele. Aici am cunoscut oameni care au devenit personaje literare în opera mea, cum tot aici s-au petrecut întâmplări și evenimente memorabile, transfigurate în povestirile și în romanele semnate de mine. Satul meu este unul de poveste. Că este așa stă mărturie acest volum, dar și celelalte cărți pe care nu le-aș fi putut scrie dacă nu m-aș fi născut și nu aș fi trăit în acest loc”.

Cartea lui Grapini nu e o simplă, tipică monografie a localității pe care Icu Crăciun, prefațator al volumului, o consideră „microcosmos al satului românesc și matcă a latinității”, ci, dacă ne e permis, o *biografie romanțată* a unui spațiu-matrice, pe care autorul l-a literaturizat în majoritatea volumelor sale, în stilul narativ care m-a determinat să-l plasez, ca scriitor, pe linia lui Saramago. Devoalând sau încercând de sensuri și semnificații oameni și locuri, prozatorul bistrițean reușește, mai cu

seamă în trilogia închinată satului natal, să configureze un univers dominat de realism magic, a cărui substanță, a cărui tensiune amintește de marea proză sud-americană.

De această dată însă autorul, militar de carieră și jurnalist cunoscut al presei militare, alege o variantă inedită de a aduce un omagiu spațiului care l-a consacrat, care l-a inspirat, ale cărui seve vii îi traversează întreaga existență și operă. Structura bipartită a volumului – *Secvențe istorice* și *Secvențe literare* – e semnificativă pentru dubla calitate pe care și-o asumă autorul: de colportor și reflector, de om „supt vremi” și de fervent trudit într-ale cuvântului. E dovedă că nu suntem în fața unei clasice monografii, ci în fața unei cărți al cărei autor literaturizează adevărul documentaristic și alternează, deliberat, obiectivitatea, prin marcarea momentelor istorice, sociale, cu subiectivitatea vizibilă depotrivă în selecția faptului divers, dar cu atât mai relevant pentru comunitate și în luminarea figurilor unor „ilumiști” ai satului natal, pe care i-a cunoscut.

Nouă secvențe specifice unei monografii include prima parte a volumului; o (relativ) subiectivă sinteză a evenimentelor ce constituie „reper în timp” deschide seria acestora, oferind o implicată punctare a unor momente semnificative mai cu seamă pentru omul de rând, decât pentru specialist, pentru conectarea la „lumea nouă”, la cultură, la educație. De altfel, toate celelalte secvențe conturează imaginea unei comunități al cărei numitor comun, de-a lungul vremii, a fost setea de cunoaștere, de cultură. *Oamenii de seamă* ai locului, fie că ne referim la figuri remarcabile ale oa-

menilor de știință sau ale literaților, la personalitățile implicate în evenimentele istorice majore, la autorii monografiilor locale, la inițiatorii trupei Teatrul Nescris „Constantin Iugan”, ai caselor-muzeu sau ai revistei literare au marele merit de a fi clădit, într-un spațiu cu valențe istorice simbolice, un microunivers fecund, efervescent.

Nouă sunt și *Secvențele literare* care întăresc, prin tematică și stil, ideea de inedită monografie, ale cărei rădăcini și ramuri sunt, de fapt, volumele anterioare ale autorului. Oamenii și locurile dragi, sensibil și nostalgic evocate, conturate prin amănunte relevante, au căpatat destine de/pe hârtie în *Viața, de la capăt*. Un echivalent literar, generos din perspectiva savuroaselor „vorbe” din Șanț, al filmului mut dedicat satului natal al autorului e a doua „secvență literară” al cărei rol nu e de a fixa, în extenso, fascinantul lexic al zonei, ci de a persuade cititorul, de a-l conecta la lumea cuvântului/lumea de cuvinte din cartea *Capătul lumii*.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Gheorghe GLODEANU

Memoria Profesorului

În 2022, la Editura Charmides din Bistrița, sub îngrijirea profesorului Vasile V. Filip, a apărut lucrarea *Gavril Scridon. 100 de ani între „oameni de pe Someș”*. Cartea reprezintă un omagiu adus cunoscutului profesor de la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca de către foștii lui studenți și de câțiva dintre colegii și colaboratorii săi de odinioară. Gavril Scridon s-a născut în data de 16 mai 1922, în localitatea Feldru din județul Bistrița-Năsăud și s-a stins din viață în 1996, la Cluj. A devenit cunoscut îndeosebi prin studiile sale consacrate lui George Coșbuc și prin ediția critică a operei acestuia (patru volume publicate între 1966 și 1982). Ca locuitor al meleagurilor năsăudene, interesul său a fost atras și de un alt mare scriitor al locului, Liviu Rebreanu. Acestuia i-a dedicat volumele *Liviu Rebreanu pe plaiuri năsăudene* (1967) și *Liviu Rebreanu între „Oameni de pe Someș”* din 1975. Dar Gavril Scridon a fost și un foarte bun cunoscător al literaturii maghiare din România. O demonstrează din plin *Istoria literaturii maghiare din România între 1918-1989*, publicată în 1996. Nu întâmplător, în ultima perioadă a activității sale (1982-1991), profesorul Gavril Scridon a petrecut o lungă perioadă ca lector de limba română la Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta.

Asemenea multora dintre semnatarii volumului, la sfârșitul anilor '70, m-am numărat și eu printre studenții reputatului dascăl. Era titularul cursului Eminescu și, timp de un semestru, ne-a introdus în tainele liricii marelui poet. La cursurile sale am avut ocazia să văd pentru prima dată

celebrele *Lepturarii* ale lui Aron Pumnul. Gavril Scridon se ocupa de antumele eminesciene, în timp ce, la orele de seminar, Ioana Em. Petrescu, ne iniția în lumea mai puțin cunoscută a postumelor. Profesorul avea o ținută impozantă și era mereu foarte elegant, cinstind și prin alura sa memoria marelui poet. Cu alte cuvinte, își transforma cursurile într-o sărbătoare a spiritului. Dacă ar fi să-l caracterizez pe scurt, aș trimite la titlul evocării lui Constantin Cubleșan, *Gavril Scridon – un profesor „de modă veche”*. Afirmatia îi aparține apreciatului om de la catedră, care s-a autocaracterizat astfel într-un dialog purtat cu unul dintre doctoranzii săi. În ciuda aparențelor, sintagma nu are în ea nimic peiorativ. Dimpotrivă, ea trimite la meticulozitatea și la exigența profesorului de vocație. Cu toate acestea, Gavril Scridon știa să se apropie de studenții săi, numărându-se printre profesorii apreciați ai Filologiei clujene. La materia lui învățai din dragoste pentru Eminescu. Vorbind despre profesorul Gavril Scridon, Constantin Cubleșan descrie figura luminoasă a mentorului care i-a coordonat teza de doctorat. Exegețul vede în profesorul năsăudean „un cercetător de profunzime al literaturii din Transilvania”. Fostul doctorand recunoaște că de la Gavril Scridon a învățat maniera în care să abordeze în mod critic operele literare. Titularul cursului Eminescu este considerat „un dascăl adevărat, în linia marilor dascăli ardeleni, pentru care limba și dragostea de pământul românesc erau mai presus de orice pe lume”.

Cartea „gândită și alcătuită” de Vasile V. Filip conține cinci

secțiuni ample. Textele introductive sunt urmate de un capitol de *Evocări, comemorări*, de o amplă secțiune de *Exegeze* și de un capitol ce vizează *Cărțile lui Gavril Scridon în lumina criticii literare*. Volumul se încheie cu un interesant corpus de *Anexe*, în care sunt reunite numeroase imagini legate de biografia și de activitatea științifică a fostului dascăl de la Filologia clujeană.

În *Argumentul* care deschide impozantul tom, Vasile V. Filip, fostul student al profesorului Gavril Scridon în anul universitar 1976-1977, atrage atenția asupra faptului că lucrarea de față reprezintă concretizarea editorială a manifestărilor centenare dedicate reputatului om de cultură în zilele de 27 mai (la Bistrița) și 28 mai 2022 (la Feldru). Exegețul redă eforturile depuse pentru realizarea manifestărilor și insistă pe rolul jucat de Ioan Pinte, managerul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița, și de Ilie Rad, fostul student al profesorului, în organizarea colocviilor.

În cadrul secțiunii *Evocări. Memorări* găsim contribuțiile unor importanți oameni de cultură, precum Ion Buzuși, Constantin Cubleşan, Cornel Cotuțiu, Vasile V. Filip, Iacob Naroș, Virgil Nistru Țigănuș, Olimpiu Nușfelean, Ion Petrovai. Capitolul *Exegeze* este onorat de: Icu Crăciun, Viorrel Mureșan, Mircea Popa, Traian Ștef, Mircea Daroși, Ion Istrate, Menuș Maximilian, Doina Rad, Ilie Rad, Simion Răchișan. Foarte interesantă se dovedește și partea intitulată *Cărțile lui Gavril Scridon în lumina criticii literare*. Intenția

lui Vasile V. Filip a fost aceea de a oferi câte o exegeză de actualitate pentru fiecare dintre cele zece cărți publicate în țară de către profesorul năsăudean. Perspectivelor de azi le-au fost alăturate o serie de recenzii publicate la apariția lucrărilor comentate. În cazul volumului de debut, *Pagini despre Coșbuc* din 1957, sunt reținute nu mai puțin de trei puncte de vedere diferite, semnate de Lucian Valea, Monica Lazăr și Șerban Cioculescu. Printre ceilalți semnatori ai capitolului, îi regăsim pe G.F. Țepelea, M. Beștelu, Irina Petraș (prezentă cu

două materiale) și Ion Vlad.

Interviul din finalul cărții realizat de Cornel Cotuțiu ne transpune în laboratorul de creație al cercetătorului operei lui Coșbuc. Profesorul Gavril Scridon vorbește aici despre dificultățile elaborării unei ediții critice, activitate ce presupune multă muncă, răbdare și pasiune.

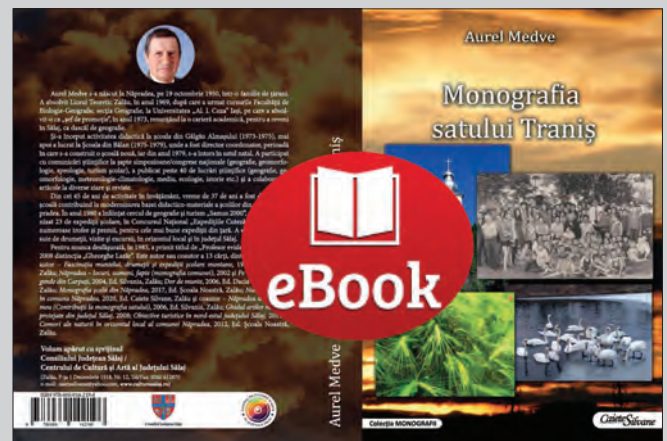
Volumul *Gavril Scridon. 100 de ani între „oameni de pe Someș”* reprezintă un pios omagiu adus unuia dintre dascălii ce au marcat istoria Facultății de Filologie din Cluj-Napoca.

Primul eBook la Editura „Caiete Silvane”

Pe site-ul www.edituracaietesilvane.ro a fost postat volumul semnat de Aurel Medve, „Monografia satului Traniș”, în varianta electronică. Cartea apărută în colecția „Monografii” a Editurii „Caiete Silvane”, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și al Consiliului Județean Sălaj a fost lansată în 21 august 2022, cu prilejul acțiunii „Întâlnirea cu fiii satului Traniș”, dedicată împlinirii a 275 de ani de la atestarea școlii și a 110 ani de la edificarea bisericii de zid.

Volumul „Monografia satului Traniș” reprezintă primul eBook disponibil pe site-ul Editurii „Caiete Silvane” (edituracaietesilvane.ro) și poate fi achiziționat la prețul de 15 lei. Conținutul cărții este oferit cititorului sub forma unui fișier electronic digital care poate fi citit pe calculator, laptop sau pe alt dispozitiv electronic (e-reader, smartphone).

„Această monografie a Tranișului s-a dorit a fi o carte despre oamenii care au trăit în vremuri apuse, despre satul cu rânduiești simple și oameni harnici, agricultori pricepuți, dornici să-și trimită pruncii la școli mai înalte, o iconă în care urmașii tranișenilor să-și regăsească obârșia, moșii și strămoșii sau o grădină imaginară cu cărări pe care să pășească cu luare-aminte spre obârșii. Am scris cu drag despre satul Traniș, un sat liniștit la marginea de răsărit a Țării Silvaniei, pe Valea Someșului, despre tranișenii care s-au afirmat în diverse profesii, dar și despre oamenii simpli care

au trudit pe ogoarele din hotarul satului. Mulți dintre cei pe care i-am cunoscut bine nu mai sunt, s-au dus în veșnicie, dar mi-i amintesc prin ceea ce au făcut. Casa părintească este amintirea cea mai frumoasă când încă este locuită și amintirea cea mai dureroasă când nu-i mai găsești acolo pe cei care ți-au dat viață. Pentru mine a fost o mare bucurie să reconstitui prin imagini, să reînviu prin cuvinte, să recuperez lumea de demult a Tranișului, în care să se regăsească cei care au văzut aici pentru prima dată lumina zilei, cu toți acei făptuitori de zidiri materiale, spirituale și morale”, a scris Aurel Medve, în argumentul volumului.

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

Neliniști răzlețe

Marcel LUCACIU

Literatura (în special, Poezia) e mai mult decât o simplă „artă a cuvântului”. Dacă Poezia transpune „în gândiri și în imagini” o stare de suflet sau, altfel spus, un clar de inimă, Proza își propune o re-constituire a diferitelor ipostaze umane, fiecare dintre ele cutreierând marea vieții zbruciumate, în căutarea tainicului port unde să-și ancoreze visurile. Dar visurile se dovedesc, de multe ori, himere...

Poezia, ca orice altă artă, nu poate fi înscrisă în timp, dacă este numai eterică sau, altfel spus, dacă ea nu reflectă măcar o parte din spiritul vremurilor oricât de prozaice și de cenușii ar fi acestea. Un poet autentic sparge clopotul de sticlă, tresare auzind vuietul străzii, re-creează din „noduri și semne” lumea de ieri și de azi grație amintirilor selective și privirii sale pătrunzătoare.

Adevărata Poezie constă în plasticizarea unor imagini decupate din lumea reală, în tensiunea din interiorul cuvintelor și – nu în ultimul rând! – în simplitatea dătătoare de mari profunzimi. Singur în cetate, Poetul e într-o permanentă stare de asediu; încercuit și hărțuit de prozaismul cotidian, el caută să recupereze acei stropi de frumusețe nebănuită a vieții, pierduți în ceața unui timp revolut.

Poezia și Matematica nu sunt, neapărat, diferite, și – cu atât mai puțin! – nu sunt incompatibile, cum ar părea, la prima vedere. Prin excelență, Poezia este regina sentimentelor, a imaginației și a fanteziei, dar grațioasa ei alcătuire are mereu nevoie de ordinea și de rigoarea care sunt specifice matematicii.

Amenințată de vremelnicia numeroaselor generații și mode poetice (parcă menite să-i îndepărteze pe cititorii solitari), Poezia mai încearcă – uneori, din răspuțuri – să se întoarcă la starea ei originară; la orfismul

providențial și lirismul caracteristic ce o singularizau, cândva, printre celelalte genuri literare. Astăzi, tot mai puțini poeți își amintesc că, la originile ei, Poezia era un „cântec”, era „muzică și imagine” sau că „vine și pleacă, atunci când vrea ea” (Horia Bădescu).

Poezia e o tensionată stare de spirit, o permanentă neliniște interioară, izvorâtă, mai totdeauna, dintr-un suflet rafinat și hipersensibil. Există o magie a scrisului, o puternică fascinație similară cu autocontemplarea lui Narcis în undele lacului. Imaginea sinelui se răsfrânge asupra lumii care va purta, vrând-nevrând, conturul și amprenteale inimii...

Într-un veac măcinat de convulsii sociale și orgolii, există o stranie galerie a poezilor solitari și stingheri peste care planează, obsedant, *Corbul* lui Edgar Allan Poe cu fatidicul său cuvânt: *niciodată* (*nevermore*). Soarta i-a inițiat, vrând-nevrând, în atmosfera pe cât de monotonă, pe atât de apăsătoare a micului oraș de provincie, adâncindu-le tristețea și condamându-i la claustrare pe toți acești trubaduri rătăciți în (e)terna noastră tranziție. Poezia este singura lor șansă de-a supraviețui...

Poezia încă mai bate în piepturile câtorva miliarde de oameni, dar este dincolo de oameni. Cine a desprins Frumusețea din te miri ce fleacuri splendide și „a găsit că e amară”, acela abia dacă suferă orice inimă travestită. Acela – este Poetul. Este Neasemuitul. Iar a fi poet înseamnă să porți sub cămașă (nebănuită de nimeni) o aripă îngerească, să faci din sângele tău o torță veșnic arzând, să crezi că miracole sunt iarba, arborii, fluturii, fiecare apus sau răsărit de soare.

Poezia e cea mai frumoasă sârbătoare a inimii, e o „nobilă inuti-

litate”, e sublima răzvrătire a celor care trăiesc intens, iubind și urând cu egală disperare propria lor viață, paradoxal încătușați de nostalgia libertății absolute.

Poezia este un cântec șoptit, o rarisimă stare de grație dată de flacăra sacră, de fluxul și refluxul amintirilor târzii sau, poate mai curând, de bătăile unei inimi veșnic asediate de nostalgia paradisului pierdut.

Oricât am încerca să definim Poezia, nu vom reuși altceva decât să ne apropiem, mai mult sau mai puțin, de înțelesul ei originar, pentru că ea rămâne, prin excelență, o artă a inefabilului.

Viața e suma întâlnirilor noastre cu alții, întâlniri din care mai păstrăm, în suflet, figuri luminoase, duioase umbre ale trecutului...

Vin anii și trec, precum ploile de vară lăsând, în urma lor, înfiorate amintiri ce încă ne mai răscolesc sufletul oricât de îndepărtate ar fi ele. Trecutul e ca o umbră de care nu te poți despărți decât cu prețul ruperii de propriul tău neam și, implicit, al înstrăinării de tine însuși...

În vâlmașagul vremurilor, tot mai confuze, Poezia este acea oază de liniște nesperată, străjuită de cântecul amintirilor și străfulgerată de nostalgia Cuvântului în stare să împlânzească răul veacului de fier.

Adesea, viața ne poartă prin epoci și colțuri de lume, fără să bănuim vreodată unde ne va găsi, pentru a ne lua tributul, Întunecata Doamnă. Vom dispărea, neștiuți de nimeni, ca frunzele purtate de vântul tomat în tainicele unghere ale pădurii sau vom lăsa câteva urme adânci, ca să ne întoarcem, cândva, mai tineri, mai frumoși, mai puternici?...

Stăpâni lor înșiși, poezii doar se nasc, ei nu mor niciodată...

Mame de probă și țări de adopție

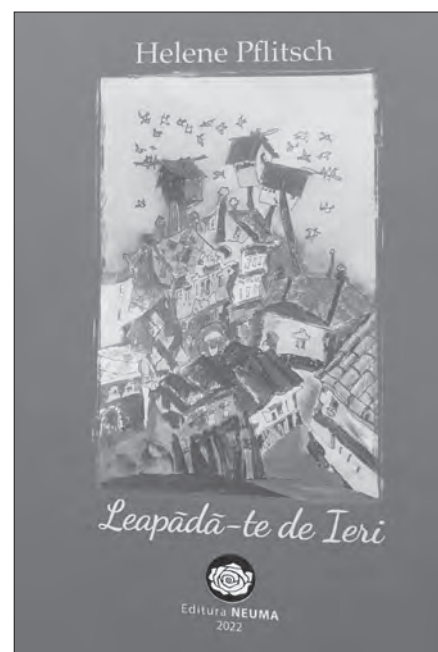
Ștefan JURCĂ

Cel mai recent roman al Helenei Pflitsch, „Leapădă-te de Ieri”, Editura Neuma, 2022, ne prezintă o lume greu de crezut că a fost reală, locuințe cu toaleta în curte, la comun, rețeaua de apă potabilă redusă la cișmeaua din casă, încălzirea cu lemne ori cu ce s-o fi aflat de ars. Tavi și Oly și cei doi copii ai lor, Alma și Adi, sunt personajele principale cu care debutează acțiunea cărții. Ei sunt într-o continuă luptă pentru supraviețuire. Tavi este fotograful orașului, iar Oly, soția, o fostă dansatoare devenită alcoolică. Tavi o alungă pe Oly din casă și le aduce copiii mame de probă, care se schimbă des, pentru că nu corespund necesităților artistului fotograf, rămas apoi fără slujbă. Vecina Paulina este o femeie bună, are țâțele până la brâu, dar îi ajută pe copii cum poate și ea. În aceste comunități au loc violuri cărora le cad victime, cel mai adesea, minorii, se consumă alcool, se întâmplă certuri, bătăi. La opt ani, Alma devine omul de bază al casei și are grijă de fratele ei mai mic, Adi. Are o pasiune pentru limba franceză și-și dorește să devină profesoară. Dă admitere la liceu și reușește, face primele două clase. La 13 ani se împrietenește cu Otto, un mecanic care „o iubește”, apoi îl cunoaște pe Paul, licean cu două clase mai mari decât ea. Pentru a participa la banchetul de absolvire al lui Paul, Alma împrumută o rochie verde, dar nu ajunge la eveniment. La insistențele ei, Otto o ia cu el și trec, clandestin, granița, ajungând în Germania cu ajutorul unor complici. Alma, deși e minoră, simte că Otto o vânduse țigănului care i-a ajutat să evadeze și reușește să scape din anturajul lor ajungând în Franța. Aici, prin „metoda degetelor” face rost de un aparat foto, iar pozele sale încep să aibă succes.

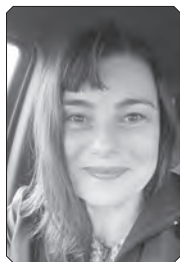
Prima parte a cărții mi s-a părut monotonă descriind o zonă gri a României, greu de suportat de me-

moria noastră recentă, deși scenele sunt realizate cu măiestrie. Viața adolescenților Alma, Paul, Otto, plimbările cu bicicleta ori secvențele din parc, iubirile lor nevinovate însuflețesc miezul romanului. De fapt, autoarea se află la a șasea carte de dimensiuni mari, un roman al tinerilor, ratarea fratelui Almei, Adi, devenit alcoolic, droghist și amator de jocuri de noroc, mama Oly, devenită bețivă. Până la urmă, Otto se întoarce în țară și ajunge să lucreze la un service al lui Paul. Multe amănunte introduce autoarea în descrierea lumii dintr-o provincie ardeleană. Helene Pflitsch s-a născut în județul Cluj, în 1958, azi având dublă cetățenie română și germană. Eu o știu doar de pe rețelele literare, dar am remarcat dârzenia cu care dorește să aducă la lumină o lume obscură, dorința de a deveni scriitoare. Din păcate azi realitatea bate ficțiunea, s-a mai scris despre tinerii nevoiți să ia drumul străinătății căutând o țară de adopție. Multă lume a crezut că e doar ficțiune, această migrație către vest, puțini reușind să se realizeze și să devină cineva în viață.

Un roman trebuie să aibă și eroi, altfel, fără personajele principale, nu rămâne în memoria noastră. Dintre toți, Alma se desprinde ca o ființă cu un caracter puternic, o femeie gingașă, reușind să devină o cunoscută artistă fotograf. Revine în locurile natale unde i se organizează o expoziție, prilej de a se întâlni cu personajele din copilărie. Acțiunea romanului pare mai palpitantă din momentul când Alma se întâlnește cu Paul și cu Otto, neștiind pe care să-l aleagă dintre ei. Otto a fost bărbatul care a făcut-o femeie când avea 13 ani, iar Paul a cunoscut-o când era deja la liceu. Vecina Paulina a rămas aceeași, femeia care adună flori de unde poate și le vinde apoi la piață. Tatăl Almei, Tavi, merge cu lăutarii în turnee câștigându-și cu greu

existența. Helene Pflitsch a realizat o frescă a lumii de ieri și de azi în lupta pentru supraviețuire. Prima parte a romanului este, în opinia mea, prea accentuat sărăcită și plină de tristețe, personajul neavând nicio șansă de a ieși din condiția lui socială. Abia când ajunge la catedră, Alma își dă seama că nu știe la icoana cărui sfânt se roagă și nici nu cunoaște o rugăciune, spunând doar atâta: Ajută-mă! O lume fără Dumnezeu deci, o lume atee, așa cum se propovăduia în vremurile de ieri. „În biserică pășise doar cărând stativile și aparatele de fotografiat ale tatălui și fusese atentă doar la mirii sau bebelușii pe care trebuia să-i fotografieze. De ce acum aproape alerga într-acolo nu își explica” (p. 236). Îndemnul „leapădă-te de ieri”, sinonim cu leapădă-te de Satana, este singura șansă de a uita lumea fără căpătâi, dar nimic nu ne îndreptățește să sperăm că lumea de mâine va fi una mai bună, când spectrul războaielor ne amenință la tot pasul. Scriitorii nu dau soluții, ei sunt doar martorii unei lumi aflată în marea trecere, încercând să o înfățișeze în toată măreția și nimicnicia ei.

Dina Horvath: „Nu poți fi altceva decât ceea ce ești!”

Corina ȘTIRB COOPER

Dina Iuliana Horvath s-a născut la 5 iulie 1960, în Halmășd, Sălaj.

Tata: Dumitru (Chiribișan), mama: Ana.

A urmat cursurile liceale în Zalău, la Liceul industrial nr. 2, actualmente Școala Gimnazială „Porolissum”, apoi Facultatea de Științe Sociale, Politice și Administrative „Vasile Goldiș”, Arad.

A debutat în revista „Steaua” – Cluj-Napoca, în 1987.

Este membru fondator al Cenaclului literar „Silvania” și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj.

A publicat poezie și comentarii în revistele: „Steaua”, „Tribuna”, „Echinoc”, „Arca”, „Graiul Sălajului”, „Gazeta de duminică”, „Transilvania”, „Vatra”, „Oglinda”, „SLAST”, „Curentul”, „Adevărul literar”, „Singur”, „Silvania”; „Caiete Silvane”, „Limes” ș.a.

Este prezentă în volumele colective: *Silvania – 1987*, *Silvania – 1990*, ale Cenaclului literar „Silvania”; *Antologia Poetilor sălăjeni – 2007* (Iuliu Suciuc); *Antologia 18 poeți* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2020), în volumele bilingve româno-maghiare *Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza* (2009-2013, 2015-2022, Ed. Caiete Silvane, Zalău).

A publicat volumele de poeme: *Insomnia flăcării* (1999), *Poeime în crinolină* (2011), *Haihui-uri* (2012), apărute, toate, la Editura „Caiete Silvane” din Zalău, a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

A fondat, în anul 1990, împreună cu poetul Horia Ciovârncă, scriitorul Florin Horvath și poeta și prozatoarea Luiza Zaharia, săptămânalul „Șopârla” (devenit ulterior „Clepsidra”) – apariție efemeră (șase luni).

Pentru ea, poezia este „atunci când” printre lacrimi, se-ntrezare cerul...

Volum aflat în pregătire: „patria mea.ro”.

Referințe critice: Marcel Lucaciu – prefață la placheta *Insomnia flăcării* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 1999); Valentin Meseșan – „Sălajul” – 21 iulie 1999; Daniel Săuca – „Magazin Sălăjean” – 2012; Daniel Hoblea – „Graiul Sălajului” – 11 aprilie 2000; Corina Știrb – „Transilvania jurnal”, 14 octombrie 2000; Daniel Hoblea – „Magazin Sălăjean” – 7 ianuarie 2002; Daniel Hoblea – „Jurnalul Cultural” – martie 2004; Marcel Lucaciu – Prefață la volumul *Poeime în crinolină* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2011); Imelda Chintă – „Caiete Silvane”; Dan Marius Drăgan – „Caiete Silvane”; Carmen Ardelean – Prefață la volumul *Haihui-uri* (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2014).

Corina Știrb Cooper: Câteva cuvinte despre cine ești, Dina.

Dina Horvath: L-aș parafraza pe Creangă: sunt un boț de humă din... Halmășd, care nici frumos până la 20 de ani nu am fost, nici cuminte până la 30 și nici bogat până la 40 nu m-am făcut. Dar mai revoltată decât azi, nu am fost de când sunt!

C.Ș.C.: Care sunt motivele revoltei tale?

D.H.: Motivele sunt evidente. Eminescu spunea, în ianuarie 1881: „Ce mă îngrijorează în privința viitorului acestei țări este lipsa de caracter”. Răsturnarea cumplită de valori, colportările, trădările pentru o bucată de pâine, sau pentru o bucată de aur, te catapultează într-o lume care tinde să devină darwinistă, o junglă. Adevărul a devenit minciună, frumosul urât, binele rău. Și invers. Dispare chipul, înlocuit de o fotografie de grup, cu măști diverse, în care persoana tinde să se piardă în neant. Și atunci simți o nevoie acută să te întorci la izvoarele imuabile ale *omenității*, cum ar fi rădăcinile, Cuvântul, frumosul, bunătatea,

empatia, care par absolut depășite, rizibile pentru cei care nu pot să vadă decât „devenirea” pe o treaptă socială cât mai înaltă.

C.Ș.C.: Ce rol mai are poetul într-o asemenea lume?

D.H.: În contextul acesta, poetul pare o apariție care pierde ceas de ceas examenul cu strada. Am nevoie de Rugăciune, Poezie, Vatră. Când totul pare un balon de săpun, ce loc mai are poetul? (Referindu-mă la viața poetului). Nu poți fi altceva decât ceea ce ești! Trebuie să-ți reclami existența! Chiar dacă nu public, eu mă scriu întruna. Asta mă salvează de „neființare”. Nu pot „produce” nici la termen, nici la comandă, nici ca să demonstrez ceva. Pur și simplu sunt.

C.Ș.C.: Mai are ce căuta poezia în lumea asta?

D.H.: Are! Ea are rolul de a sprijini cu toate puterile Firii zidurile ce tind să ne catapulteze în cuști cu zăbrele, chiar aurite. Dincolo de capacitatea ei de a dăruia alte ziduri ce decurg din definiții „exacte”, epitete definitive sau nu, și încremenire. Dacă reușește să transcende toate acestea, menirea ei este evidentă, chiar dacă va mai rămâne doar „un firicel de sânge prelins dintr-o carte. El va vorbi!” (Aurelian Dumitrescu). Nu cred că poate fi o mărturie mai revelatoare...

Alice Valeria MICU

Scrisoare unui căldicel

Îți scriu fără să mă adresez în vreun fel, asta și pentru că mi-ar fi aproape imposibil. Mai întâi că ai ajuns un personaj colectiv, iar eu nu am mai scris niciodată o scrisoare unui grup. Apoi nu pot să scriu *Dragă*, nici *Stimate*, nefiind în vreuna din situațiile agreabile. Dacă mă gândesc bine, n-am mai scris niciodată, vai, o reclamație, o scrisoare de reproș, ca să știu cum să mă adresez și, din fericire, nici n-am primit vreuna. Așa că voi evita introducerea, cea care ar stabili relația dintre noi, dar sper ca situația să se schimbe, dacă nu reciproc, măcar în sufletul meu.

Te întrebi de ce îți spun căldicel și ce-ai făcut să te alegi cu acest apelativ? „Mai bine atei decât căldicei” a zis-o cineva, habar n-am cine, iar judecata transcende problemele de credință. Eu ți-am pus eticheta asta groaznică pentru patriotismul tău, mai bine spus pentru jumătatea de patriotism pe care o afișezi. Știi că acum e desuet să-ți iubești țara și locurile natale, dar mai suntem câțiva care ne asumăm batjocura din partea progresiștilor. Ceea ce aș avea să-ți reproșez este că rămâi doar la teorie. Poate că spunându-ți ție îmi spun și mie același lucru, căci ce altceva e o scrisoare, adresată oricui, decât o deschidere a sufletului. Dar, să revin la tine, să nu uit scopul ședinței, cum se spunea odinioară. Citesc constant ceea ce scrii, dar am observat un lucru. Tu te simți patriot în fața unui ecran. Te cerți, argumentezi, combați, critici, judeci, îți fierbe sângele în vine, dar el se oprește în degetele cu care tastezi cuvinte. Îi acuzi pe unii că sunt trădători, îi lauzi pe alții, îi citezi, îi dai exemplu, faci apel la istorie, la memorie, dai vina pe alții. Te crezi patriot și simțul datoriei împlinite, validat de aprecierile unora și de înjurăturile altora, te umple de mândrie. Dar unde e fapta? Ai întrebat instituțiile administrației locale sau centrale de ce afișează drapele uriașe de Ziua Națională, uneori greșit, cu roșul la catarg, iar în rest par să uite de țară? Ai întrebat un „om al legii”, cum îi definește azi presa, de ce încalcă el o regulă de bun simț, o lege, o cutumă? Ai vizitat locurile istorice ale județului și ale țării, acolo unde națiunea a fost pusă la grele încercări, acolo unde a curs mult sânge pentru vina de a fi fost românesc? Văd că vacanțele tale sunt mereu în alte țări. Ce zici să începi cu un sfârșit de săptămână, poate

unul prelungit cu o sărbătoare, petrecut pe la noi? Până îți faci socotelile, revin la durerea mea.

Nu uita că patriotismul nu e în sânge, nu e de ajuns să aparții taberei preferate. De cele mai multe ori meritul nu-ți aparține. Patriotismul e în suflet și în conștiință. E la îndemâna oricui să vorbească, dar faptele sunt doar pentru cei cu adevărat pregătiți. Istoria nu-i ține minte pe aceștia, de obicei nu-i cunoaște. Le poți vedea mormintele părăsite. Au grijă istoriografii aliniați ideologiei momentului să fabrice eroi falși. Nu mai lăsăm acum un manual să ne educe copiii, trebuie să o facem noi, să rostim acele nume care au trecut bariera vorbelor goale și au umplut existența lor cu fapte. Cei mai mulți nu vor ști cine au fost adevărații eroi, dar ei vor rămâne consemnați în eterul conștiinței de neam, în idealul iubirii de patrie.

Am auzit recent o găselniță: patriotism european. Dă-mi voie să-ți spun că înainte de patriotism european există patriotism local, regional, național. Cum pot unii blama aceste trei straturi succesive și să adere doar la al patrulea, care e, de cele mai multe ori, în contradicție flagrantă cu ale noastre? E ca și cum ar milita pentru salvarea balenelor în timp ce acasă ar împușca un cocoș de munte, ar bate calul până la sânge și ar lega câinele bolnav în pădure, de un copac, doar ca să nu cheltuiască un ban cu tratamentul. Nu rezonează cu patriotismul local, spun unii, și chiar dintre cei ce, prin natura meseriei, ar trebui să modeleze caractere. Din păcate, mereu mai puțini fac din meserie o vocație și, astfel, nu se mai implică sufletește în munca lor.

Te-ai întrebat cu adevărat ce și cine ești? Am încercat să răspund și eu, dar de fiecare dată mă definesc în raport cu alții, cu munca, pasiunile, responsabilitățile. Știi cine ești când numele tău înseamnă ceva. Încă n-am aflat dacă numele meu înseamnă ceva, dar am înțeles ce sunt: un visător. Mă vei ierta pentru vorbele grele? Știi că suntem necruțători cu cei de la care așteptăm mult, de la cei cu ochii deschiși, inima largă și gata să bată pentru aceleași idealuri. Să-mi dai de veste când afli ce ești, poate ne unim visurile în unul puternic, altfel, vezi și tu că nu e loc de viață adevărată lângă noi.

La obârșia cuvintelor

Gheorghe MOGA

Cărțile care „povestesc” istoria cuvintelor, începând cu identificarea *rădăcinii* acestora și continuând cu *înflorirea* semantică datorată scriitorilor, se bucură de aprecierea cititorilor care descoperă, la rândul lor, înrudirile surprinzătoare și ramificațiile unor termeni ce se regăsesc în limbaje specializate dintre cele mai diferite. Le datorăm astfel de lucrări, în primul rând, cunoscătorilor de limbi clasice. Când latinistul/elenistul reușește să renunțe la o terminologie lingvistică excesivă și să valorifice intuițiile semantice ale scriitorilor, aceștia își deschid un drum propriu, atractiv. Am prezentat cititorilor revistei, de-a lungul anilor, astfel de reușite aparținând lui S. Pușcariu, Al. Graur, G.I. Tohăneanu, Marius Sala, Stelian Dumistrăcel, Rodica Zafiu. Uneori am intrat în posesia unor cărți atrăgătoare de lexicologie tocmai prin faptul că, renunțând la rigorile dicționarului, am ales alte criterii de grupare a cuvintelor: Jacqueline de Romilly, Marc Fumaroli, ambii membri ai Academiei Franceze, Bernard Pivot, Gian Luigi Beccaria, Nicola Gardini, nume cunoscute nu numai în spațiul romanic.

O idee care se regăsește în toate aceste lucrări este aceea că în „istoria” cuvintelor dintr-o limbă descoperim de fapt istoria socială, economică, morală a vorbitorilor acelei limbi. Ideea revine și în cartea *Alla fonte della parole. 99 etimologie che ci parlano di noi* (apărută în 2019, la Editura Mondadori) a cercetătoarei italiene Andrea Marcolongo: „Mi-a plăcut întotdeauna să descopăr poveștile surprinzătoare pe care le ascund rădăcinile cuvintelor, căci nu este vorba de simple dificultăți sterile ale prefixelor morfosintactice, nici de vocale tematice. Povestea unui cuvânt nu este decât povestea oamenilor care au nevoie de acest cuvânt pentru a numi realitatea...”. Ca și celelalte cărți ale autoarei *La langue géniale, 9 bonnes raisons d'aimer le grec* și *La Part du héros* și aceasta a fost tradusă în foarte multe limbi. Versiunea franceză, în posesia căreia am intrat, cu întârziere, și noi, se intitulează *Étymologies pour survivre au chaos* și a apărut la Editura Les Belles Lettres (2020), cu un cuvânt-înainte al autoarei. Andrea Marcolongo mărturisește că a avut tot timpul în față „modelul luminos” al lui Jacqueline de Romilly, din a cărei carte (*Dans le jardin des mots*, 2014) a învățat să „îndrepte asupra limbajului o privire francă și nu pedantă, să nu judece într-o manieră pozitivă sau negativă istoria unui termen și evoluția lui, să considere inoportune aprecierile de valoare între Antichitate și prezent...”. Importante sunt și afirmațiile din paragrafele ce alcătuiesc primele pagini (*Incipit*).

Bunăoară, cel în care definește obiectul etimologiei: „Adjectivul grecesc *etymos* înseamnă «adevărat», «real», «autentic»: de unde vine cuvântul *étymologie*, prin care definim, practica de a cunoaște lumea bazându-ne pe originea cuvintelor pe care le folosim. Cuvântul poartă în sine toată puterea *logosului*, de la verbul *legô*, concept filozofic care semnifică, în această ordine exactă și fermă: «a gândi pentru a înțelege». Și numai după aceea, a zice pentru a povesti” (p. 21). Importantă este pagina din care aflăm modul surprinzător în care au fost grupate cele 99 de cuvinte: „Pentru că este vorba de a *resimți* cuvintele, am încercat să le organizez intrările după denumirea grecească a culorilor – ele vor da titlul fiecărui capitol –, ale nuanțelor care trimiteau mai degrabă la percepțiile umane decât la spectrul culorilor așa cum le înțelegem de obicei. Pentru a revela mai bine mulțimea de trăiri a fiecărei etimologii am evidențiat metaforele pe care le poartă cu ele anumite culori... Termenii grecești care desemnează culorile – care au fost întotdeauna greu de tradus, fiind legate de luminozitate – îmi vor servi de călăuză pentru a putea povesti ce li se întâmplă cuvintelor când se îndepărtează de la sursă (de la obârșie), fenomen ce dă și titlul cărții: *Alla fonte delle parole* (p. 27). Iată titlurile capitolelor: *Krasis* sau despre confuzie, *Glaukos* sau despre deliciu, *Kyaneos* sau despre suferință, *Porphyreos* sau despre pasiune, *Melas* sau despre întuneric, *Leukos* sau despre lumină, *Rhodon* sau despre spini, *Xanthos* sau despre simplitate, *Indikon* sau despre alte locuri. Bunăoară, sub semnul „negrului” (*Melas*) sunt prezentate etimologiile cuvintelor: *trist*, *pată*, *cucuvea*, *eclipsă*, *diafan*, *omnibus*, *gelozie*, *greșeală*, *război*, *omega*, *melancolie*. Dar „distanța” dintre cuvinte aparținând unor câmpuri semantice diferite poate fi subînțeleasă căci „precum un fir de apă ieșit dintr-un izvor – poate curge cristalin, la suprafață, sau să se ascundă sub pământ pentru a se ivi probabil în altă parte, să se verse în alte fluviu, ba mai mult, să-și schimbe culoarea după ceea ce poartă în apa sa –, istoria cuvintelor este la fel de fascinantă și în continuă mișcare, începând cu momentul țâșnirii din obârșia lor, *etimonul*. În mottourile capitolelor și în citatele ce întregesc și susțin afirmațiile autoarei regăsim numele celor mai cunoscuți scriitori din Antichitate până în zilele noastre.

Speranța autoarei este aceea ca, după lectura cărții, prin cunoașterea izvorului cuvintelor, cititorii vor fi capabili să-și aleagă astfel cuvintele, încât, respectându-se pe ei înșiși, să impună respect și celor cu care comunică.

Povestea credinței din Regatul de Gheață

Menuț MAXIMILIAN

Cutreierând tărâmurile scandinave pentru a face făptași bucuriei Dreptei Credințe pe românii din Europa de Nord, dar și pe cei care au ales să se boteze întru ortodoxie, părintele Episcop Macarie are o misiune nu tocmai ușoară. Aici, unde își are reședința și Moș Crăciun, Episcopul Macarie merge cu Crucea printre nămeți, bucurând sufletele fiecăruia dintre cei care vor să-l primească în casă pe Hristos.

Doctor în Teologie, dar și în Etnologie, iubitor al tradițiilor, fiind cu rădăcini pe Valea Țibleșului, în județul Bistrița-Năsăud, Episcopul Macarie promovează credința, dar și lada de zestre, cei doi stâlpi identitari ai românismului. Acolo, la reședința din Stockholm și-a făcut un muzeu în care a adunat haine populare, dar și obiecte tradiționale ce au creat și aici un colț numit acasă. Trei case din Spermezeu, satul natal, au fost donate de către PS Macarie, celor trei muzee ale satului în aer liber din România: la Muzeul Satului din București, Muzeul ASTRA Dumbrava Sibiului și Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca. A patra gospodărie a devenit Casa Tradițională a Văii Țibleșului, rămasă în situ la Spermezeu.

Vorbea Episcopul Macarie despre faptul că în fiecare colț de lume există o mică Românie prin aceea că, din toate zonele țării, sunt plecați oameni care reconfigurază în jurul Bisericii țara.

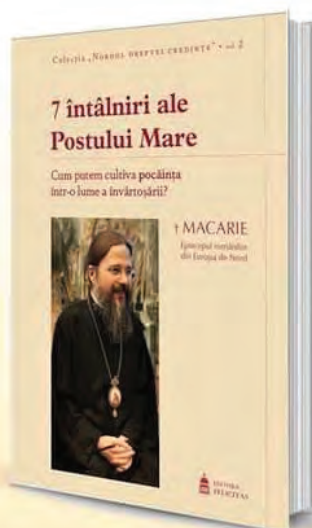
Cele trei volume apărute la Editura Felicitas, în Colecția Nordul Dreptei Credințe, prezintă cuvintele de învățătură ale ierarhului din anii pandemiei, atunci când Biserica le-a stat aproape credincioșilor, încurajându-i, deși, pentru o perioadă, ușile acesteia au fost închise la propriu, însă puterea rugăciunii a răzbătut

dincolo de legi, oamenii rugându-se de acasă, alături de preoți.

Primul volum – *Curajul de a trăi frumos* – prezintă cinci întâlniri ale inimii cu tinerii, Episcopul Macarie fiind, de altfel, un misionar în rândul acestora. Vorbind întotdeauna clar, pe înțelesul oamenilor, având o dragoste duhovnicească aparte pentru credincioși, Episcopul Macarie este mereu aproape de aceștia, cutreierând ținuturile nordice dintr-un capăt în altul sau încurajând telefonic pe toți cei care au nevoie de sfatul arhieresc.

„Avem în față un volum alcătuit din cinci conferințe ale Episcopului Europei de Nord, susținute în fața a sute de tineri, de pe tot cuprinsul țării. Dar cartea de față nu este doar un monolog, așa cum s-ar putea crede, ci este un dialog viu, este un volum cu sute de autori – dar cu un singur compozitor. Vlădica Macarie este cel care a compus partitura, țesătura de idei și problemele luate în discuție, tinerii au punctat – fiecare în parte – o notă sau chiar un refren; mai mult, avem și contra-

punct, avem și solo, avem și pasaje de cor, de vibrantă împreună-lucrare.

Pe măsură ce Episcopul Ortodoxiei boreale le vorbește, tinerii capătă curaj, li se deschid noi orizonturi de cercetare a creștinismului aplicat. Citiți cartea și vă veți convinge că este un manual de ghidaj și supraviețuire în jungla neo-păgânismului, în supermarketul plin ochi cu marfă religioasă de proveniență diversă, dar și în mediul eteric al noilor tehnologii. Este un *must read*, la purtător, la îndemână, la vreme de trebuință”, spune Răzvan Bucuroiu în *Prefață*.

Urmărindu-l de multe ori la slujbele pe care le oficiază în țară, am observat cum Episcopul Macarie stă două-trei sau câte ore sunt necesare pentru a binecuvânta pe fiecare om în parte, ascultându-i și durerile.

Despre bunătate vorbește în cărțile lui episcopul, cel care subliniază faptul că, din păcate, această virtute este uitată de creștini. Vorbește despre omul de inimă și orientarea acestuia către Dumnezeu și aproapele, ferindu-se, pe cât posibil, de falsele virtuți: „eficiența, competitivitatea, realizarea de sine, succesul”. „Astăzi, să fii bun înseamnă să mergi împotriva curentului acestei lumi... Creștinul în lumea de astăzi se aseamănă cu un pește care se află într-un râu poluat”, scrie PS Macarie, concluzionând că, „din lipsa iubirii ne trăim propriul nostru iad... Raiul se dobândește atunci când ieșim din iadul depersonalizării, uniformizării, izolării și autosuficienței”.

Mesajul pentru tineri este întotdeauna aplicat, Episcopul sugerându-le acestora ca inimile lor să bată la unison cu Hristos: „Nu vă lăsați gârboviți de telefoanele și Ipad-urile voastre, ridicați privirea din ecran, priviți cu atenție din jur la chipurile celor din jur, înălțați privirea în sus, către cer. Hrăniți-vă năzuințele nobile înalte ale sufletului, nu pe cele josnice... Să avem acest curaj de a lăsa la o parte telefoanele și tabletele, de a ieși din ceea ce cineva a numit «Peștera digitală» și să ne îndreptăm cu mintea noastră către cele cerești și către cele reale, către Dumnezeu și către aproapele”.

Ce frumos spune Episcopul Macarie despre misiunea sa: „Urc Golgota purtând pe umeri Crucea slujirii arhieresti”. Așa este. Și dacă urmărim activitatea Preasfinției sale vedem că blândețea este arma duhovnicească a arhierelui, adunând în jurul său creștinii, printre care o mulțime de tineri.

Episcopul ne învață că mai întâi trebuie să ne cunoaștem pe noi înșine pentru a pricepe mai apoi ideile înalte ale teologiei, că privirea trebuie să fie către launtrul nostru „retrăgându-ne din zarva și ostilitatea din jur”.

7 *întâlniri ale Postului Mare* ne spune cum putem cultiva pocăința într-o lume a învârtosării. „Aceste întâlniri cu frații și surorile din țară și din diaspora sunt un binevenit prilej de împreună-sfătuire în Hristos, de bucurie duhovnicească, de reciprocă dăruire a timpului, gândurilor și simțămintelor noastre. Nu este puțin lucru, într-o lume care nu mai are timp de nimic, mai ales

de cele esențiale: de citit, de rugăciune, de dialoguri duhovnicești, de prieteni, de aproapele, de... Hristos. Toate aceste șapte întâlniri ale Postului Mare au fost dedicate pocăinței, în fiecare dintre ele fiind abordate frământări, provocări și adevăruri existențiale diferite, toate ținând însă de același registru și provenind din aceeași întrebare fundamentală: cum putem cultiva, păstra, reanima pocăința într-o lume a învârtosării? Așadar, în această carte, iubite cititorule, nu vei găsi o expunere didactică despre pocăință. Slavă Domnului, sunt atâtea cărți de teologie bine editate și bine alcătuite pentru cei care manifestă un astfel de interes. În cartea de față, pe care o țineți în mână, vei găsi câmpie de gânduri provenite din experiența pastorală, din provocările care ne amenință viața duhovnicească, din simțământul datoriei de a preveni, întări și împreună-sfătui mica turmă cuvântătoare cum să păstreze, în pofida împotrivirilor, Calea, Adevărul și Viața”, scrie pe coperta IV Episcopul Macarie.

Ne aflăm prizonieri în lume, ca într-o cușcă, uitând că mântuirea nu se acordă din oficiu: „Avem un Dumnezeu care ne așteaptă cu brațele deschise. Oare cât de trist este să trecem nepăsători pe lângă Hristos, lăsându-l astfel să ne aștepte cu brațele deschise”. Episcopul ne spune că nu este important că ai căzut, important este să te ridici. Ce frumoasă metaforă ne transmite din ținutul zăpezilor Episcopul Macarie: „Dumnezeu flămânzește de mântuirea noastră”.

Asumarea condiției de creștin presupune și un discernământ al comportării noastre în societate: „Să știm să nu bravăm, să nu fim din vale răsunătoare, să nu fim agresivi, pe de o parte, iar pe de alta să nu fim fricoși sau tentați să spunem lucruri în care nu credem doar pentru a fi bine priviți de ceilalți, de a părea descuiați la minte, moderni”.

Cel de-al treilea volum – *Nu vă temeți!* – aduce cuvinte de mângâiere și îmbărbătare în vremea pandemiei, o perioadă despre care nu am mai vrea să ne amintim. Cartea aceasta înmănunchiază cuvintele de mângâiere și de îmbărbătare din Postul Mare ale Episcopului Macarie atunci când, în premieră, în țară, după 2000 de ani, la slujba de Înviere au fost prezenți în biserici doar preoții.

„Sunt cugetări ale inimii mele adresate inimii tale. Sunt doruri și neliniști împărtășite. Sunt încurajări ale duhului osârditor către cele cerești pentru firea noastră cea slabă, temătoare, trasă în jos de cele pământești”, scrie Episcopul Macarie.

În această perioadă în care s-a pus în discuție inclusiv Sfânta Împărtășanie, Episcopul Macarie a avut unul dintre cele mai importante mesaje ale ierarhilor: „De mii de ani continuăm să ne împărtășim noi, creștinii, pentru a ne uni în Hristos și unii cu alții, devenind mădule ale Bisericii. Am făcut aceasta și când ciuma secera milioane de vieți omenești și când grupa spaniolă ucidea mai mulți oameni decât a făcut-o Războiul Mondial. Am făcut-o căci știm și mărturisim că în

Sfântul Potir se află mântuirea noastră, medicamentul nemuririi, cum l-au numit Sfinții Părinți. În perioada Postului este important, în primul rând, «să ținem post de deșertăciunile de zi cu zi» și să ne păstrăm pe lângă igiena trupească și cea duhovnicească, pericolul fiind, dacă nu știm să fim alături de Hristos cel real, nu de unul virtual, să intrăm în «carantină spirituală».

În toată această perioadă, mesajele Episcopului au fost clare, asigurându-ne că: „Biserica este parte a soluției, nu parte a problemei pandemiei: greu este când simțim undele răutății și vorbele viclene pătrunzând în rândurile noastre pentru a vâna și robi inimi. Greu este când vedem cum se cern oamenii. Să stăm, așadar, cu frică și cu tremur cerând ajutorul Biruitorului iadului. Este o certitudine, Biserica nu va fi biruită”.

Atunci când nu mai există speranță în soluții omenesti apare salvarea, „Maica Domnului își apără neîncetat poporul în vreme de necaz și primejdie”.

PS Macarie i-a îndemnat, în perioada de restriște, pe credincioși să fie roditori în pământul suferinței, convinși fiind că Lumina cerească se așterne peste întunericul din lume și că nu-și abandonează prietenii. Este important ca în vremurile grele să fim împreună, credincioși și preoți, mesajul ierarhului fiind: „Eu, slujitorul altarului, sunt neîntreg fără tine”.

La aproape 15 ani de misiune în Regatul de Gheață, Episcopul Macarie este iubit și dincolo de cercul polar, dar și acasă, înmulțind dragostea față de cele sfinte.

Instrumentele lui Stutz

Alexandru JURCAN

Nu le putem ști pe toate, iată că am mai aflat ceva valabil: că Phil Stutz e un psihiatru de excepție. Surpriza a venit de la un documentar de pe *Netflix*, realizat de actorul Jonah Hill, care fusese pacientul lui Stutz. Acum Stutz e pus sub lupă, chestionat, filmat cu umor de Hill cel... vindecător, după ce fusese complexat de fizicul său supraponderal. Cum arată Stutz? Ca un profet, un budist tibetan, ascet, guru, suferind de Parkinson, făcând exerciții fizice și focusând dialogul pe relația cu corpul nostru fizic. Forța vitală poate fi ilustrată printr-o piramidă (lui Stutz îi place să deseneze mereu, să marcheze grafic caruselul reflecțiilor), la baza căreia se află corpul, apoi, mai sus, relația cu ceilalți, urmând sinele propriu. Nu putem neglija *partea X*, adică răul din noi înșine, ceea ce ne blochează progresul. Mereu trebuie să luptăm cu *partea X*, ca să evoluăm. Știm că există trei elemente constante în viața noastră: durerea, incertitudinea și munca. Interesantă pare și teoria umbrei: toți avem o umbră... momentul în care ai fost cândva umilit... rămâne mereu acolo... Trebuie să continuăm, chiar dacă am avut un eșec. Cum e cu labirintul? Când stai blocat la o problemă, la o nedreptate. Să zicem că ai urât pe cineva. Mai bine îl ierți, ieși astfel din labirint și poți

avansa. Nu trebuie să te lași copleșit de negativ: din orice negativ poți extrage ceva pozitiv (cum se zice că în tot răul este și un bine). Ai gânduri sumbre și uiți că soarele se află dincolo de acești nori. Dacă ai putea conștientiza faptul că soarele e la locul său, atunci ai reuși să traversezi norii. E bine să adopți gratitudinea, să fii recunoscător pentru... și pentru... Diavolul din *partea X* vrea să fii nefericit. Ai frica permanentă de a pierde ceva sau pe cineva. E preferabil un non-atașament, adică să nu te legi de nimeni și de nimic. În fond, fericirea este să fii conștient că nu posezi toate cheile înțelegerii. Experiențele din copilărie sunt model de terapie vizuală. Metodă surprinzătoare: te folosești de problemele tale ca de niște pârghii pentru a avea acces la puterea subconștientului. Astfel obstacolele se transformă în oportunități și îți poți descoperi curajul.

Phil Stutz a absolvit City College din New York și și-a luat doctoratul la Universitatea din New York, apoi și-a făcut pregătirea psihiatrică la Metropolitan Hospital. A lucrat ca psihiatru la închisoarea din Insula Rikers, înainte de a merge la cabinetul privat în New York City. S-a mutat la Los Angeles în 1982, unde practică de atunci.

Producția editorială a anului 2022 în Sălaj

Alexandru-Bogdan KÜRTI

Din punct de vedere editorial și publicistic, anul 2022 a fost unul prolific pentru editurile și scriitorii din Sălaj. Peste 100 de cărți au fost publicate de autori din Țara Silvaniei la edituri sălăjene, din alte județe ori din străinătate.

La fel ca în ceilalți ani, și în 2022, Editura *Caiete Silvane* a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj a ținut prim-planul în activitatea editorială și publicistică sălăjeană. Un număr de 42 de cărți au văzut lumina tiparului la Editura *Caiete Silvane* și cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, iar „*Caiete Silvane*”, revista de cultură reprezentativă a județului Sălaj a apărut lunar în 2022.

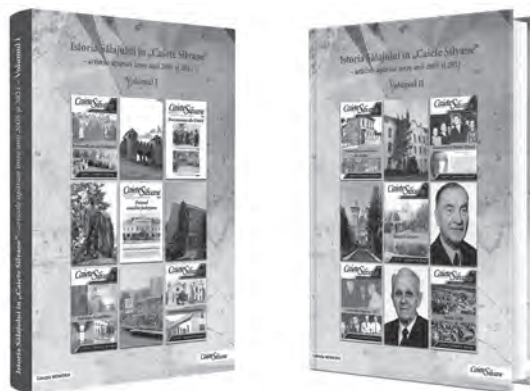
Colecția „Monografii” a fost îmbogățită cu cinci volume: „Someș-Uileac. Aspecte istorice din secolele XIX-XX” de Traian Oros, „Boianu Crasnei – 540 de ani de la atestarea documentară (1481-2021)” de Petru Galiș și Anamaria Camelia Sabou (Crișan), „Jibou – Arc peste timp – monografie” de Daróczi Mihai Iosif și Daróczi Iosif, volumul al III-lea din „Monografia Casei Voivodului” de Ioan Ielciu și „Monografia satului Traniș” de Aurel Medve.

Monografii ale unor localități sălăjene apărute la Editura „Caiete Silvane”

Tot cinci volume au apărut în cadrul colecției „Memoria”: volumele I și II din „Istoria Sălajului în „Caiete Silvane”, „Acțiunea operativă «Faraonul»” de Ioan Oros-Podișan, „Urma mea pe pământ” de Ion Pop Căpâlneanul și „Doctorul Ioan Pușcaș, pentru viață fără bisturiu” de Ileana Petrean-Păușan.

În Colecția „Poesis” au fost publicate volumele: „Cenușa orelor (antologie)” de Marcel Lucaciu (volum apărut în coeditare cu Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca), „Arca poeziei: 50 de poeți străini în selecția lui Viorel Mureșan”, „Toamnele mele – antologie” de Ioan-Vasile Bulgărean, „Reverențe rimate” de Cornel D. Lar și „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasza 2022”, în care au fost incluse poezii semnate

„Istoria Sălajului în „Caiete Silvane”” teaurizează articolele dedicate trecutului Țării Silvaniei și publicate în revista de cultură reprezentativă a județului Sălaj

de 39 de autori români și maghiari pe tema „Moartea” (sub posibilele ei nuanțe, mai mult sau mai puțin explicite).

Cărți ale Editurii „Caiete Silvane” din cadrul Colecției „Poesis”

În Colecția „Ethnos” au fost publicate următoarele titluri: „Dorul nu are hotare. Folclor literar din Sălaj” de Iuliu Suciu (apariție editorială postumă), ediția a treia, revizuită și adăugită a cărții semnate de Camelia Burghel, „Șapte zile în Țara Silvaniei” și volumul „Spăcelul de față fecioară de pe Valea Barcăului”, autorii fiind Camelia Burghel, Andrei Burghel, Felicia Sabău și Flavia Sabău.

În Colecția „Scientia” au văzut lumina tiparului: „Realități demografice și social-economice în plasa Cehu Silvaniei (1848-1950)”, semnat de prof. dr. Augustin-Leontin Gavra, volumul fiind prefăcut de prof. univ. dr. Ioan Bolovan, membru corespondent al Academiei Române, respectiv „Comunicare și existență de la alfabetul slavon la CriticAtac” de Traian Vedinaș, profesor universitar și conducător de docto-

„Realități demografice și social-economice în plasa Cehu Silvaniei (1848-1950)” are la bază teza de doctorat realizată de profesorul Augustin-Leontin Gavra

rat la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

„Revanșa lucidității” de Daniel Hoblea și „Cui îi pasă?” de Silvia Bodea Sălăjan au apărut în cadrul Colecției „Scriitori sălăjeni”.

În Colecția „Eseu” au fost publicate două volume: „Literatura/cultura, dincolo de pandemie” de Menuț Maximinian și „Delictul de iubire” de Alice Valeria Micu.

În cadrul Colecției „Arte Vizuale” au apărut: „CET Zalău în demolare” de Gheorghe Ilea, unul dintre cei mai cunoscuți artiști plastici din județul Sălaj și „Viața este viață. Eseu fotografic” de profesorul de matematică Mirel Matyas.

Și în cadrul colecțiilor „Roman”, „Didactica” și „Magazin Sălăjean” au fost lansate noi apariții editoriale: „Pillangó” de Kabai Krisztina (debut editorial), „A merőlegességi relációval kapcsolatos rövid dolgozat. Szórakoztató síkmértan az unatkozók számára” de Varga Lajos și volumul 11 din „Descoperim Sălajul”, ce cuprinde reportaje publicate în cotidianul condus de Daniel Mureșan.

Alte cărți apărute la Editura *Caiete Silvane* în 2022 au fost: „Venii de luați lumină” și „Vămile devenirii” de Florin Horvath, „Lumea care trece – Pictură” de Katona György (apariție editorială postumă), „Felmegyek a hegyre. Birtalan József Berettyó-felvidéki népdalai” de Gáspár Attila, „Pledoarie pentru necuvântătoare” și „Zbuciumul adolescenței” de Alina Borna, „Simpozionul Internațional de Arte Vizuale «Arta în Grădină», ediția a X-a, Grădina Botanică «Vasile Fati», Jibou (23 august – 1 septembrie 2021)”, „Arta în Grădină. Simpozion Internațional de Arte Vizuale. 10 ediții: 2012-2021” de Radu Șerban (volum apărut în coeditare cu Editura *Mega* din Cluj-Napoca), „Cuvinte de suflet la duminicile de peste an” de preotul Ioan Avram, „Ghid de folosire a unei case vechi”, volum coordonat de Pîrveu Ionică și realizat în cadrul proiectului „Case Călătoare”, cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național și implementat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, în parteneriat cu Asociația Sinaptica și Asociația

Salvăm Casele Albastre Pe Valea Barcăului, „Silvania del Edén” de Flavius Lucăcel și „Colecții și colecționari din Sălaj. Anuarul Asociației Colecționarilor din Sălaj XI, 2022”, avându-i ca și editori pe Emanoil Pripon și Daniel Mureșan.

Cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și al Consiliului Județean Sălaj a apărut la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca volumul „Românii în Uniunea Europeană”, semnat de Vasile Pușcaș, reputat istoric și diplomat originar din localitatea sălăjeană Surduc.

Au mai văzut lumina tiparului în 2022: „Anuarul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj pe anul 2021”, suplimentul revistei „Caiete Silvane” – „In memoriam Iuliu Suciu”, pliantul și broșura pentru proiectul cultural „Danțuri de-nvățat”, implementat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, în parteneriat cu Asociația Atelierul de Joc Popular și Asociația Sinaptica și cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național și pliantul dedicat proiectului cultural „Case Călătoare”. Cu sprijinul instituției de cultură din subordinea Consiliului Județean Sălaj au apărut și revistele „Hepehupa” și „Vitrării”.

La Editura Școala Noastră a Casei Corpului Didactic Sălaj au fost publicate cinci volume în format tipărit: „Caietul meu de MATExcelență – Clasa I. Fișe de antrenament pentru curriculum extins. Aprofundare și performanță” de Alina Dragoș, Mirela Cimpoeș și Daniela Știrb, „Caietul meu de MATExcelență – Clasa a II-a. Fișe de antrenament pentru curriculum extins. Aprofundare și performanță” de Alina Dragoș, Mirela Cimpoeș și Daniela Știrb, „Împreună în lumea inocenței. Together in the world of innocence” de Floare Horincar și Terezia Stoica, „A.P.I. 75. Gânduri la o aniversare” de Zinia Matyas, Ana-Maria Mureșan și Flavia Negrea, „Emlékkönyv. A zilahi magyar református oktatás 375. és a Zilahi Református Wesselényi Kollégium újraindulásának 30. emlékéve alkalmából” de Lajos-István Bara, precum și nouă lucrări în format electronic: „Un pas spre bacalaureat. Schițe bacalaureat istorie 2023” de Alina-Maria Guler, „Metacogniția în predarea orelor de limba și literatura română în gimnaziu” de Daniela Adina Șandru, „Probleme și teste de evaluare. Fizică – clasa a VI-a. Auxiliar didactic” de Faluvégi Ervin Zoltán și Mărioara Ghile, „Levegő nélkül nincs élet! Fără aer nu există viață! Simpozion Județean «Știința pentru toți»” de Máté Judit Mónika, Ilyés Kinga Noémi și Dombi Annamária, „Cu dictări și evaluări depășești primele provocări. Auxiliar curricular” de Diana Rodica Chiș, „Minunata lume a copilăriei – Proiect județean, ediția a IV-a”, în editarea Școlii Gimnaziale „Lucian Blaga” Jibou, „Calculăm și rezolvăm, matematică-nvățăm. Auxiliar curricular” de Diana Rodica Chiș, „«Școala creativității». Festivalul Ideilor Creative, ediția a V-a” de Liliana Reli Cîmpan, Stelian Flonta și Camelia Bîrsan, „Părinții – un sprijin real în activitatea școlii –

Lucrările simpozionului județean”, coordonatori fiind Delia-Ioana Chiș, Ancuța-Loredana Codaș și Cristina Corda. Au mai fost editate de către instituția cu caracter metodic, științific, cultural și educativ pentru personalul didactic din învățământ preuniversitar sălăjean: „Școala Noastră. Revistă pentru educație și cultură pedagogică” și buletinul informativ „Școala Sălăjeană”, un îndrumător pentru cadrele didactice din întregul județ.

La Editura *Ordo Ab Chao* au văzut lumina tiparului în decursul anului 2022 cinci cărți: „333 de rețete pentru o viață mai bună” și „Fascinația Diavolului” de Eugen Matzota, „Cântul: Metodă și revelație” de Simona Nicoletta Jidveanu, „Dezleganie. Jurnal de călătorie în sunete și imagini” de Sergiu Corbu Boldor și „Requiem pentru ego. Cercetare și mentorat în francmasonerie” de Radu Călin Hîrza.

La Editura *Porolissum* a Muzeului Județean de Istorie și Artă – Zalău au apărut patru volume în coeditare cu Editura *Mega* din Cluj-Napoca: „Sticla antică din județul Sălaj (secolele IV a.Chr. – II p.Chr.). Ancient glass from Sălaj county (4th century BC – 2nd century AD)” de Horea Pop și Adrian Cătălin Căsălean, „Ludica Medievalia. Jucării și jocuri medievale pe teritoriul României. Schiță arheologică” de Dan Băcuț-Crișan, „Contribuții arheologice la cunoașterea epocii bronzului în Depresiunea Șimleului. Descoperirile de tip Cehăluț – Hajdúbajos din Bronzul târziu” de Ioan Bejinariu și „Podoabele din portul tradițional sălăjean” de Olimpia Mureșan. Anuarul științific al muzeului din reședința Sălajului, editat începând cu anul 1977, „Acta Mvsei Porolissensis”, a ajuns la numărul 44, dedicat domeniilor Istorie și Etnografie.

Cărți ale Editurii Porolissum a Muzeului Județean de Istorie și Artă – Zalău, apărute în coeditare cu Editura Mega

La Editura *Episcopiei Sălajului* „Credință și viață în Hristos” au apărut cinci volume: „Sate, preoți și biserici ortodoxe din zona Gilăului” de Dacian But-Căpușan și „Biserica primară. Pe urmele dreptei credințe. Culegere de texte biblice și patristice” de Ovidiu-Cristian Toma, „Călăuză duhovnicească pentru creștinul zilelor noastre” și „Cuvântări la sărbători și cu alte ocazii”, volumele I și II, de Petroniu Florea, episcopul Sălajului.

Două cărți au apărut în 2022 la Editura *SF3* din Zalău: „Mesajul Speranței” și „The Message of Hope”, sub semnătura lui Mihai Levi Marian.

Tot în 2022 au apărut: numărul 5 al revistei „Accents francophones”, editată de Asociația Română a Profesorilor de Franceză – Filiala Sălaj; revista „I.D.E.I. (Informare, Documentare, Educație, Implicare)” a Bibliotecii Județene „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj, „Anuarul Presei Sălăjene 2022” editat de Asociația Jurnaliștilor din Sălaj cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Sălaj.

La edituri din Cluj-Napoca, scriitorii sălăjeni au publicat 15 volume în 2022. Cele mai multe dintre acestea au văzut lumina tiparului la Editura *Ecua Transilvan*. Este vorba despre: „Cântec pentru cei ce nu mai sunt”, volumul III, de Ioan Colcer (carte de versuri compuse de regretatul prim-cântăreț al bisericii din satul Voivodeni, apărută sub îngrijirea nepoților Anamaria Milonean și Paul Colceriu), „Gânduri nebotezate. Un leac pentru singurătate” de profesorul Octavian Guțu, „Comuna Sâg, străveche vatră de locuire rumânească. Studiu monografic: 1257 – 2021” de generalul de brigadă Viorel P. Hexan, „La icoana unui dor... Tinerețea unei lumi” de Maria Pădurean-Pop, „Tastatura cu povești” respectiv „Ei...și?!” de Florica Pop, „Anotimpurile neliniștii” de Daniel Taloș și „Noi și diriga, 70+” de Stela Ioniță.

Cărți scrise de autori sălăjeni și apărute la Editura Ecua Transilvan

Alte titluri publicate la edituri din orașul de pe Someș au fost: „Mărturii sacre” de Mircea Silviu Bărdașu la Editura *Colocvii*, „Scrisori de la Teofil Răchițeanu” de Ioan Bunta la Editura *Scriptor*, „Édesanyám nyíló rózsá. Anyák napi énekek gyermekeknek” de Gáspár Attila la Editura *Művelődés*, „Monografia Casei Voivodului”, volumele I și II, de Ioan Ielciu la Editura *Pietrele vor vorbi*, „Lumina din poeme” de Angela Maxim la Editura *Napoca Star* și „Încet, foarte încet” de Daniel Săuca la Editura *Școala Ardeleană*.

La edituri din București au apărut: „Din întuneric spre lumină. Nuvelă” de Melinda Boda la Editura *ePublishers*, „Lumi paralele. Poeme” și „Umbra flăcării. Poeme” de Dan C. David la Editura *Betta*, „Memorialul Holocaustului din Transilvania și al salvatorilor evreilor (al dreptilor între popoare). Memorial of the Holocaust in Transylvania and of righteous among nations”, la Editura *Epica*, în coordonarea lui Dan și Cristina Has și „Clepsidra lui Ovidiu” de Mirel Taloș la

RAO Distribuție. Romanul semnat de Mirel Taloș este cel de-al cincilea volum publicat de vicepreședintele Institutului Cultural Român în ultimii cinci ani, semn că avem de-a face cu un talent prolific.

Au mai văzut lumina tiparului în 2022 următoarele cărți semnate de autori sălăjeni: „Lumânările se sting când ajung la capăt. Focul meu pe băț, niciodată” de Călin Pavăl la Editura *Rotipo* din Iași, „Amintiri și povestiri din Țara de sub Meseș” și „Ștefan Răcășan și corul țărănesc din Buciumi” de Corina Brumaru la Editura *Etnous* din Brașov, „Kétlelkes négykezesek” de Fehér Imola și Simonfy József și „Szétfolyva erdőben a vadmez” de Simonfy József la Editura *Pro-Print* din Miercurea Ciuc, „Estetica imaginarului” de Györfi-Deák György la Editura *Cristian PlusArt* din Malu Mare, „La fântâna dorului. Folclor poetic din Țara Codrului” și „Amalgam de versuri risipite” de Augustin Mocanu și „Reflexii de-a lungul vieții” de Traian Sarca la Editura *Star Tipp* din Slobozia, „A vers mindig mindenkié” de Thököly Vajk la Editura *Corvin* din Deva, „Valorificarea resurselor turistice din orașul Zalău și împrejurimi prin activități extracurriculare” de Rodica Florica Brândușan la Editura *La Fontaine* din Craiova și „Culese din rural” la Editura *Universității* „Lucian Blaga” din Sibiu, volum apărut în cadrul proiectului cultural „Culese din Rural. Rezidențe de documentare și scriere” derulat de Muzeul Județean de Istorie și Artă – Zalău în parteneriat cu Centrul pentru Studiarea Modernității și a Lumii Rurale și cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

În regie proprie au fost publicate următoarele volume: „Repülnek az évek” de Balázs Zoltán, „Versek”

de Birta Mária, „Chechiș, satul din sufletul meu” de Costică Cheța (ediție îngrijită, completată și adăugită de Vasile Burian) și „Szekérbe fogott csillagok” de Veres Piroska.

În străinătate au publicat: Doina Ira Tăutan – o nouă ediție a romanului „Spitalul de nebuni” și Dan C. David – „Farmecul trist al înserării” la *Itaca Publishing House* din Dublin (Irlanda), respectiv Ioan Silvan – volumul „Poezii” la *Decenium Editorial* din La Puebla de Almoradiel (Spania).

Volume publicate de autori sălăjeni în străinătate

Articolul despre producția editorială din județul Sălaj a fost realizat în baza informațiilor din Catalogul CIP (Catalogul cărților în curs de apariție), elaborat de Biblioteca Națională a României, articolului „Scriitorii sălăjeni și cărțile lor”, publicat pe pagina de internet a Bibliotecii Județene „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj și a catalogului online al bibliotecii de drept public finanțată de Consiliul Județean Sălaj.

O nouă carte la Editura „Caiete Silvane”: Octavian Guțu – „Gânduri botezate și cântecele vârstelor”

În colecția „Scriitori sălăjeni” a Editurii „Caiete Silvane” a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea „Gânduri botezate și cântecele vârstelor. Reflecții subiective despre viață și semne ale trecerii noastre prin ea” semnată de Octavian Guțu. Volumul apărut la împlinirea a 77 de ani ai profesorului Octavian Guțu este însoțit de o întâmpinare într-un plan literar-filologic semnată de profesorul și criticul literar Viorel Mureșan.

„Genealogic, domnul profesor Octavian Guțu e din sămânță basarabeană, purtată de vânturile isto-

riei până la poalele Măgurii șimleuane. Oamenii, cam dintotdeauna, simt că trăiesc sub vremi și caută să se adapteze. Așa credem că se cuvine înțeleasă și curgerea vieții celui acclimatizat în ținuturi mai pașnice și mai așezate. Cu firea sa altruist-jovială și cu o minte deschisă, s-a împrietenit de mic cu cărțile, care l-au răsplătit lărgindu-i din zi în zi orizonturile cunoașterii. După studii filologice strălucite, asumându-și o condiție intelectuală, strădania lui n-a dat fructe himerice. A ajuns în dregătorii importante, civice ori școlare, unde a acționat mereu conștient de sarcinile și nevoile etapei pe care o trăia țara. Curgerea vieții însă nu stă pe loc și, pentru fiecare, sosește și clipa când, chiar o profesie dusă cu devotament, o lăsăm în urmă. Golul acela de-am ști cum să-l umplem, senectutea, apropiindu-se de noi, n-ar mai scărțâi atât de si-

nistru. Și profesorul Octavian Guțu se vede că i-a știut bătrâneții veni de hac, deschizându-și un atelier de scris. Acum e la a doua sa carte, iar priveliștea e de frenetic șantier”.

Viorel Mureșan

Bogdan
ILIEȘ

Porți și împrejurimi tradiționale și istorice din județul Sălaj

Proiectul cultural „Porți și împrejurimi tradiționale și istorice din județul Sălaj”, desfășurat în cursul anului 2022 de către Asociația ARHAIC, a vizat documentarea a peste 150 de porți de gospodărie și împrejurimi tradiționale și istorice din mediul rural și a 20 de porți din mediul urban, în vederea obținerii unei situații actuale, detaliate, cu privire la tipologia, starea de conservare și măsura în care se păstrează acest tip de patrimoniu în cadrul județului Sălaj. Scopul demersului respectiv a fost acela de a înregistra și păstra, în format electronic, date relevante legate de porțile și împrejurimile tradiționale înainte ca ele să dispară complet sub presiunea noilor forme și materiale de construcție. De asemenea, am căutat să dăm

Expoziție Zalău

Șimleu

răspunsuri și exemple de bună practică în vederea reparării/restaurării acestor porți și reintegrarea lor în circuitul vieții cotidiene. Rezultatele acestui proiect sunt adresate specialiștilor – arhitecți, istorici de artă sau etnografi, proprietarilor de porți, comunităților și autorităților locale din Sălaj, dar și publicului larg, atent și sensibil la soarta patrimoniului construit din România. Proiectul a fost realizat cu sprijinul financiar al Ordinului Arhitecților din România din Timbrul de arhitectură și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Pe lângă aceste două instituții, cărora le mulțumim pentru susținere, ne-au însoțit în acest demers, în calitate de parteneri, și: Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, Muzeul Județean Satu Mare, Ordinul Arhitecților din România – filiala Transilvania și Asociația Târnaț Kalotaszeg Durabil.

Despre proiect

Județul Sălaj dispune, în aprecierea noastră, de un valoros patrimoniu construit, din păcate prea puțin cercetat. În ultimii ani, bisericuțele de lemn din Sălaj au fost subiectul mai multor proiecte și inițiative menite să le scoată în evidență importanța. Apoi, câteva proiecte recente s-au concentrat asupra caselor tradiționale din Sălaj în contextul valorificării lor turistice. În acest context, atenția acordată porților și împrejurimilor tradiționale și istorice vine ca o continuare firească a acestor inițiative.

Ca element de noutate, pe lângă documentarea porților din zonele rurale, proiectul nostru și-a propus să intre și în zonele istorice ale orașelor pentru

Expoziție Zalău

a documenta acele porți vechi ce s-au păstrat până astăzi. În orașe, această documentare își găsește sensul cu atât mai mult cu cât evoluția țesutului construit este mai dinamică, iar presiunea asupra acestor porți este chiar mai mare decât în zona rurală. De multe ori, din dorința de a fi în rând cu lumea, sau dintr-o prea puțină înțelegere a valorii lor, proprietarii renunță la porțile vechi, pe care nu mai știu cum să le întrețină sau cum să le aducă la o formă care să-i mulțumească. Meșterii care le-au realizat nu mai sunt activi ori nu mai există, iar starea lor se degradează constant. Prin documentarea porților vechi și păstrarea lor, măcar în format electronic, o parte din valoarea lor, din meșteșugul meșterilor de altădată, din poveștile pe care aceste construcții le pot spune, s-ar putea păstra.

Privitor la practica actuală, variantele moderne pentru porți și împrejmuiri prevăd soluții oarecum „standard” din metal, beton sau material plastic, materiale prea puțin adecvate în contextul unei construcții vechi. Această abordare, din păcate destul de răspândită, constituie o soluție cu un important impact negativ asupra imaginii unui ansamblu construit. În concepția generală, poarta este deseori separată de gospodăria/casa pe care o mărginește, ca element distinct care poate fi schimbat oricând. Astfel, se pierde din vedere contextul general de evoluție

Cutiș

Cubleșu

a gospodăriei, se ignoră faptul că împreună, poarta și construcțiile din gospodărie reprezintă un tot, un întreg cu o valoare mai mare. Prin aceste înlocuiri, țesutul construit și implicit așezările își pierd identitatea. Un alt aspect de luat în seamă în contextul acestui proiect este numărul restrâns de lucrări care tratează tema porților și a împrejmuirilor istorice din zona actualului județ Sălaj.

Activitățile propuse în cadrul acestui proiect cultural și calendarul de desfășurare a acestora, au fost următoarele:

a. Etapa de documentare: realizarea unui studiu teoretic asupra porților și împrejmuirilor tradiționale specifice județului Sălaj, cu precizarea tipologiilor regăsite, a materialelor de construcții, a tehnicilor, a decorațiilor, cât și a evoluției acestora în timp și a situației actuale la nivelul județului. *Perioada de desfășurare: aprilie-iulie 2022.*

b. Etapa de explorare și documentare a porților și împrejmuirilor tradiționale din Sălaj. În această etapă a fost realizată documentarea fotografică a porților din diverse regiuni ale județului. Studiul urmărește surprinderea tipologiilor de porți care se mai păstrează și distribuția acestora în teritoriu. Pe perioada acestei etape, s-a completat de asemenea o fișă de documentare cuprinzând informații precum starea de conservare, materialul de construcție, tehnică, motive decorative, eventuala datare etc. *Perioada de desfășurare: mai-septembrie 2022.*

c. Etapa de restaurare a cuprins procesul de restaurare a porții selectate în urma documentării în teren. În cadrul acesteia s-a realizat un scurt film documentar. *Perioada de desfășurare: septembrie 2022.*

d. Etapa de prelucrare a materialului și realizarea expoziției. În această etapă a proiectului au fost selectate și prelucrate materialele rezultate în urma etapelor anterioare. Au fost realizate materialele destinate expoziției fotografice, respectiv materialele video realizate în cadrul proiectului. *Perioada de desfășurare: iunie-noiembrie 2022.*

e. Etapa de diseminare a materialului în social media, pe pagina web a Asociației ARHAIC, care cuprinde o secțiune special dedicată proiectului unde poate fi vizualizată o selecție a porților și împrejurimilor tradiționale documentate. Tot în această etapă au fost organizate două expoziții dedicate acestui proiect cultural: în 29 noiembrie 2022, la Zalău (Sala Porolissum a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj), respectiv în 5 decembrie 2022, la Satu Mare (Atelierul Memorial Aurel Pop, unul dintre cele mai importante spații expoziționale ale Muzeului Județean Satu Mare). *Perioada de desfășurare: iulie-decembrie 2022.*

Produsele preconizate ale proiectului cultural și rezultatele obținute:

1. Realizarea a **trei materiale video** de aproximativ cinci minute fiecare, în care să fie surprinse aspecte ce țin de perspectiva actuală asupra valorii porților, despre decorurile și simbolurile porții în lumea satului, dar și surprinderea procesului de restaurare a porții selectate în cadrul proiectului. Astfel, au fost realizate trei filme de scurtmetraj, considerabil mai lungi decât am avut în plan inițial. Primul scurtmetraj l-a avut în prim-plan pe meșterul Gál Potyó István din Jebucu, Sălaj. Cel de-al doilea a fost dedicat meșterilor Ștefan Bara din zona Fildurilor și lui Vincze Ferenc din ținutul Călatei, doi meșteri prieteni care ne-au împărtășit din experiența lor în realizarea porților după modele tradiționale, despre felurile și simbolurile acestora, dar și despre valoarea identitară a porților vechi. Cel de-al treilea scurtmetraj a fost dedicat porții lui Ilie Americanul din Meseșeni de Sus, interesantei sale povești, precum și procesului de restaurare prin care această poartă a trecut.

Almașu

Expoziție Satu Mare

2. Realizarea pentru 10 porți selectate în urma documentării în teren, a unor **modele 3D** realizate prin fotogrametrie. Acestea pot servi ulterior ca materiale documentare. Cu ajutorul prietenilor noștri de la Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău am creat un cont al Asociației ARHAIC pe o platformă de specialitate (Sketchfab) și am încărcat 24 de modele 3D ale unor porți documentate în cadrul acestui proiect, un număr mai mare decât cel pe care ni-l propusesem inițial.

3. **Restaurarea completă a unei porți** tradiționale din județul Sălaj, acest lucru având ca scop oferirea unui exemplu de bună practică, dar și punerea în lumină a acestui element nelipsit oricărei gospodării. A fost aleasă poarta cunoscută în sat (Meseșeni de Sus) drept *poarta Americanului de după deal*, poartă ce impresionează prin povestea sa, dar și prin decorurile sale sculptate.

4. **Realizarea unei expoziții** (eveniment cultural), organizată inițial în Zalău, în cadrul căreia să fie prezentat proiectul cultural desfășurat, obiectivele și rezultatele obținute. În cadrul expoziției avute la Zalău, în data de 29 noiembrie 2022, împreună cu cei care au fost alături de noi în cadrul evenimentului organizat cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, am discutat despre proiect, au fost prezentați cei trei meșteri care încă realizează porți în manieră tradițională, meșteri care au fost și în prim-planul a două scurtmetraje realizate în cadrul proiectului. Apoi, în data de 5 decembrie 2022, expoziția dedicată proiectului nostru s-a mutat la Satu Mare unde, în cadrul evenimentului de prezentare, publicul a putut intra în dialog cu membrii echipei proiectului, inclusiv cu meșterul Vasile Pop, cel care ne-a ajutat la repararea porții lui Ilie Americanul din Meseșeni de Sus.

5. Diseminarea informațiilor în social media, prin intermediul facebook și instagram s-a realizat pe măsură ce materialele strânse în urma documentării de teren au fost prelucrate. De asemenea, un articol dedicat acestui proiect cultural este publicat în revista „Caiete Silvane”, cea mai importantă revistă de cultură ce apare în județul Sălaj.

Meseșenii de Sus - înainte

Echipa

Echipa proiectului a fost formată din Bogdan Ilieș, dr. în istorie, coordonatorul proiectului, din Mădălina Varga, istoric de artă, restaurator lemn și Florina Fechete, arhitect. Cel mai important atu al acestei echipe a fost combinația echilibrată între relațiile de colaborare și de muncă deja existente, experiența de documentare în teren dobândită pe parcursul a mai bine de 15 ani de cercetare a patrimoniului de lemn, de coordonare a mai multor proiecte culturale ce vizează același domeniu, cu entuziasmul unor tineri specialiști, care, deși aflați la început de drum, și-au dovedit deja calitățile profesionale și preocuparea față de problemele patrimoniului din România.

Această echipă, dezvoltată în cadrul proiectului civic de salvagardare a patrimoniului construit „Ambulanța pentru Monumente”, și care și-a arătat interesul științific și profesional pentru zona Sălajului în repetate rânduri, a beneficiat pe parcursul desfășurării acestui proiect de sfatul și experiența profesională a unor reputați specialiști, cărora le mulțumim. Un alt colaborator valoros a fost domnul Horațiu Cociș, din cadrul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, specializat în documentarea digitală a diferitelor artefacte. Nu în ultimul rând, este important să menționăm implicarea în acest proiect a meșterului dulgher Vasile Pop, meșter care ne-a ajutat să reparăm poarta selectată în cadrul acestui proiect.

În continuarea demersurilor începute cu ocazia proiectului cultural „Porți și împrejurimi tradiționale și istorice din Sălaj”, Asociația ARHAIC și-a propus câteva obiective:

Pe termen scurt: itinerarea expoziției în diferite locații prin implicarea în proiect a unor parteneri. Sunt avute în vedere, în principal, liceele din municipiul Zalău / județul Sălaj, respectiv realizarea unui album/carte, în versiune online, care să cuprindă studiul realizat în urma documentării, o selecție din fotografiile realizate împreună cu informațiile culese în fișele de inventariere, precum și schițe, măsurători, relevee.

Meseșenii de Sus - poarta reparată

Pe termen lung, considerăm că se impun noi acțiuni de sensibilizare a publicului larg cu privire la situația actuală a porților și împrejurimilor tradiționale și istorice, promovarea acestora în contextul oferirii unui specific local care ar putea fi valorificat turistic. De asemenea, ne propunem să monitorizăm starea de conservare și găsirea unei metode de protecție legală a celor mai valoroase porți. Dacă este cazul, începerea demersurilor pentru înscrierea lor în Lista Monumentelor Istorice.

Parteneri

Acest proiect cultural nu ar fi putut avea loc fără susținerea financiară a Ordinului Arhitecților din România, prin finanțarea acordată din Timbrul de arhitectură. De asemenea, în cadrul acestui proiect ne-au fost parteneri următoarele instituții: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj – prin al cărui sprijin material a putut fi reparată poarta selectată în cadrul proiectului și au putut fi realizate cele trei scurtmetraje. De asemenea, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj a sprijinit organizarea expoziției fotografice de la Zalău și a contribuit la diseminarea și promovarea rezultatelor acestui proiect. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău ne-a furnizat suportul pentru realizarea modelelor 3D, a oferit consultanță de specialitate și a contribuit la mediatizarea, diseminarea și promovarea rezultatelor proiectului. Muzeul Județean din Satu Mare ne-a ajutat în activitatea de restaurare a porții selectate, a sprijinit organizarea expoziției fotografice de la Satu Mare și a contribuit la diseminarea rezultatelor proiectului. Asociația Târnaș Kalotaszeg Durabil ne-a împărtășit din experiența sa acumulată în ultimii ani în protejarea și punerea în siguranță a construcțiilor tradiționale din zona etnografică Călata. De asemenea, Ordinul Arhitecților din România, filiala Transilvania, a facilitat derularea acestui proiect prin consultanță, promovându-l totodată și în cadrul rețelei sale profesionale. Mulțumim tuturor celor implicați pentru reușita acestui proiect!

Mirel MATYAS

Cutia cu amintiri (2)

Destinul unei familii din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX

A încerca o biografie a unei familii din Zalăul începutului de secol XX, în condițiile în care aceasta s-a stins fără urmași, poate fi considerat un act curajos, poate chiar riscant. E ca și cum ai vrea să reconstitui imaginea unui puzzle, în condițiile în care nu ai nici modelul, nici toate piesele. Ne-am asumat acest demers pornind de la o cutie de metal, în care surorile Kun țineau tot ce aveau ele mai de preț: fotografiile de familie și corespondența cu fratele lor căzut pe frontul Primului Război Mondial. Despre membrii familiei Kun am relatat în materialul anterior. Acum ne vom referi la conținutul „cutiei cu amintiri”.

Cărțile poștale militare

Câte amintiri poți strânge într-o viață? Și câte dintre acestea vor persista în memorie? Ce își vor aminti despre tine cei dragi, atunci când în lipsa ta, vor pipăi fotografiile și scrisorile? La toate aceste întrebări ne-am gândit atunci când am răsfoit *cutia cu amintiri* a surorilor Kun. Într-o cutie de metal, decorată cu papagali – de parcă viața ar fi colorată și veselă cum sunt aceste păsări – cele peste 90 de cărți poștale militare din Primul Război Mondial și cele peste 40 de fotografii sunt tot ce a rămas de pe urma unei familii din Zalăul de altădată. Părinții – Kun István și Biber Kornelia s-au stins, tatăl în perioada interbelică, iar mama la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Fiul cel mare, Kun István cade pe frontul Primului Război Mondial, în 1916. Surorile Kun Erzsébet și Kun Kornelia au trăit până în anii 1985, respectiv 1986. Neavând urmași, odată cu ele, s-a stins familia Kun. Tot ce a rămas este *cutia cu amintiri* pe care, iată, o facem publică. Facem acest gest simbolic în memoria celor ale căror nume sunt săpate în piatră în Cimitirul Reformat din Zalău. Este povestea unei familii care, la fel ca multe altele, a trăit și a muncit în orașul nostru drag, Zalău.

Încercarea de reconstituire a vieții membrilor familiei Kun se bazează pe corespondența din această cutie, dar și pe documentele găsite în arhive. Suntem conștienți de faptul că nu are cum să fie redată o istorie completă. La mai bine de 35 de ani de la moartea ultimului membru al familiei, amintirile celor care i-au cunoscut s-au estompat, s-au șters. Așa că nu ne rămâne decât, ca într-un joc de puzzle, să încercăm să

punem la loc piesele pe care le avem.

Cutia cu amintiri conține 99 de cărți poștale militare (maghiare, austriece sau austro-ungare) din Primul Război Mondial, alte 27 de cărți poștale civile (majoritatea din perioada interbelică) și 55 de fotografii de familie. Marea majoritate a pieselor constau în corespondența dintre soldatul Kun István aflat pe front și familia sa rămasă acasă la Zalău. Corespondența dintre soldat și familie se compune din 40 de cărți poștale militare (tipizate maghiare și austriece), pe care soldatul István le trimite la Zalău, ce acoperă perioada 5 septembrie 1914 – 26 august 1916, conform datei poștei; din alte 20 de cărți poștale militare expediate din Zalău de către părinți sau surori în perioada 13 martie 1915 – 31 iulie 1915 și, respectiv din 18 cărți poștale militare primite de către soldat de la alți cunoscuți, civili sau militari. La acestea se mai adaugă încă patru cărți poștale trimise de alți soldați, prieteni de familie, către Zalău, respectiv 17 cărți poștale militare primite de sora cea mare, Kun Erzsébet de la diferiți prieteni soldați, aflați și ei pe front. Se poate presupune că au fost mult mai multe cărți poștale sau scrisori ce au făcut obiectul corespondenței dintre soldat și membrii familiei, însă acestea fie au fost cenzurate și nu au mai ajuns la destinație, fie s-au pierdut pe drum.

Putem presupune că în *cutia cu amintiri* sunt toate scrisorile și fotografiile care au ajuns la destinație, păstrate cu sfințenie de către membrii familiei. Este greu de crezut că familia din Zalău ar fi distrus sau înstrăinat o parte din corespondență, mai ales că aceasta a fost tot ce îi mai lega de fiul și fratele mort pe front.

De asemenea, în *cutia cu amintiri* se află și acele cărți poștale ce au fost expediate din Zalău. Cum au ajuns aceste cărți poștale militare în posesia surorilor Kun? Cel mai probabil după moartea fratelui lor, Kun István, în august 1916, un cunoscut sau poate oficiali militari au remis familiei lucrurile personale ale soldatului. E clar că nici în acest set nu se găsește toată corespondența primită de soldat. Cu meticulozitate, acesta obișnuia să numeroteze scrisorile, atât cele primite de el, cât și cele expediate. De exemplu, pe scrisorile expediate din Zalău avem o numerotare ce merge până la numărul 68.

Dar chiar și așa, din această corespondență incompletă, ne putem face o imagine atât asupra situației din unitățile militare sau de pe front, cât și asupra situației din „țară”, din Zalău.

Am împărțit corespondența din *cutia cu amintiri* în șase seturi, așa cum a fost ea păstrată, după cum urmează:

- *setul 1* conține 40 de cărți poștale militare trimise de soldatul Kun István către membrii familiei sale din Zaláu;

- *setul 2* conține 20 de cărți poștale militare expediate din Zaláu spre front, de către membrii familiei sale;

- *setul 3* conține 18 cărți poștale militare primite pe front de către soldatul Kun István de la alți soldați sau de la cunoscuți din Zaláu. Seturile 1-3 au legătură directă cu soldatul Kun István.

- *setul 4* conține corespondența domnișoarei Kun Erzsike și este formată din 24 de cărți poștale (17 militare și 7 din perioada interbelică);

- *setul 5* conține corespondența domnișoarei Kun Nellike, formată din 16 cărți poștale (toate din perioada interbelică);

- *setul 6* conține 9 cărți poștale diverse, 4 militare și 5 din perioada interbelică.

Interesul nostru se îndreaptă cu preponderență spre corespondența conținută în cele 99 de cărți poștale militare. Conținutul acestora ne ajută să creionăm frânturi din viața soldatului și a familiei sale.

Înainte însă de a încerca o trecere în revistă a evenimentelor din viața familiei sau de pe câmpurile de luptă, în perioada 1914-1916, acoperită de corespondența despre care discutăm, se cuvine să explicăm câte ceva despre modul în care a funcționat în anii Primului Război Mondial poșta militară. Acest demers se bazează pe cărțile poștale din *cutia cu amintiri*, dar și pe informațiile primite de la domnul dr. Dan-Simion Grecu din Deva¹, bun cunoscător al istoriei poștale.

În perioada Primului Război Mondial, corespondența dintre soldați și familiile rămase acasă se făcea prin intermediul cărților poștale militare. Dacă ne referim la cele care au circulat între soldații de pe front și familiile lor din regiunile Imperiului Austro-Ungar, acestea erau formulare tipizate, având dimensiunile 13,7 x 9,2 cm. Pe prima față tipizatul conținea rubrici pentru: expeditor (în partea de sus sau în stânga, în funcție de model) – cine trimite cartea poștală și destinatar (în partea de jos) – cui îi este adresată car-

tea poștală. Pe aceeași față, formularul mai conținea diverse inscripții printre care denumirea tipizaturii, logoul poștei sau loc pentru ștampilă. Pe verso, formularul nu avea niciun fel de inscripție, întregul spațiu putând fi folosit pentru mesajul ce se dorea a fi transmis.

În presa vremii, familiile soldaților de pe front erau instruite cum se procedează în cazul în care vor să le scrie acestora. De exemplu, în ziarul de limbă română *Olteanul*, care apărea la Făgăraș, scria, în august 1914, după declanșarea războiului: „*Scrisorile destinate persoanelor aparținătoare armatei ce se află pe câmpul de războiu, se expediază prin mijlocirea poștei speciale de campanie. Adresarea se face astfel: în colțul de sus, în stânga, al plicului se scrie numele și locuința exactă a trimitătorului, în colțul de sus în dreapta (unde ar fi să se lipească timbrul) să se scrie cuvântul «Feldpost» sau «Tábori posta». Aceste scrisori sunt transportate gratuit din cauza acesta ele nu trebuie prevăzute cu timbru poștal. La mijlocul plicului numele și rangul adresatului, iar la colțul de jos, în dreapta se înseamnă numărul oficiului poștal de campanie*”².

În cazul cărților poștale, tipizatele aveau locuri speciale destinate pentru expeditor și destinatar.

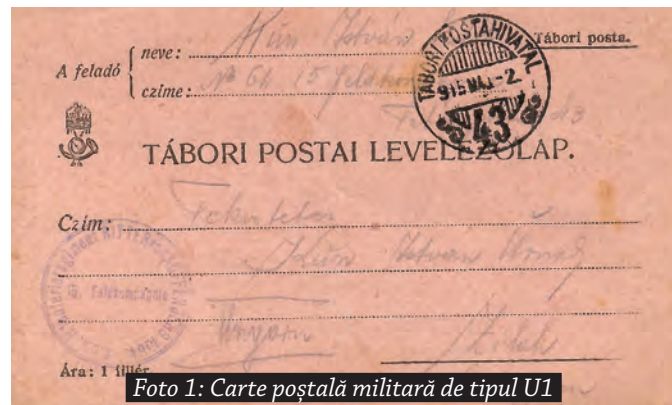
Modele de cărți poștale

În *cutia cu amintiri* am identificat cărți poștale maghiare – *TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP*, austriece – *FELDPOSTKORRESPONDENZKARTE*, dar și modele, mixte, austro-ungare – *FELDPOSTKARTE / TÁBORI-LEVELEZŐLAP*. Din fiecare tip existau mai multe modele.

Cărțile poștale maghiare, cel puțin cele din *cutia cu amintiri*, sunt de trei feluri³.

Primul model (îl vom codifica *U 1a* – *Ungaria 1 a*) este un tipizat ce are toate rubricile descrise mai sus pe orizontală. Primele două rânduri sunt destinate expeditorului: „*A feladó neve:*” și „*A feladó czíme:*” se referă la *numele expeditorului* și la *adresa acestuia*. În partea dreaptă apare textul subliniat „*Tábori posta.*”, acesta fiind locul rezervat pentru ștampilă. În mijloc, este scris cu majuscule „*TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP*” (ce s-ar traduce prin *Carte Poștală de Tabără*), iar în stânga textului apare logoul poștei, o goană și coroana regală maghiară. Urmează rubrica „*Czim:*” destinată adresei destinatarului sub forma a trei linii punctate. În partea de jos, în stânga apare textul „*Ára: 1 filler. / M. kir. allami nyomda Budapest*” (costul și tipografia care a tipărit tipizatul). Din acest model, în *cutia cu amintiri* avem un număr de 53 de cărți poștale: 29 în *setul 1*, 18 în *setul 2* și 6 în *setul 3*. Pe o variantă a acestui model (*U 1b*) nu apare nici logoul poștei și nici textul care indică tipografia. Singura carte poștală de acest fel o regăsim în *setul 4*. **(Foto 1)**

Cel de-a doilea model (*U 2a*) diferă față de primul prin faptul că rubrica destinată expeditorului este pe verticală în partea stângă, iar logoul poștei este în par-

tea dreaptă sus, lângă locul rezervat ștampilei poștale. Din acest model am identificat un număr de 6 cărți poștale: 2 în *setul* 1, 3 în *setul* 2, 1 în *setul* 3. **(Foto 2)**

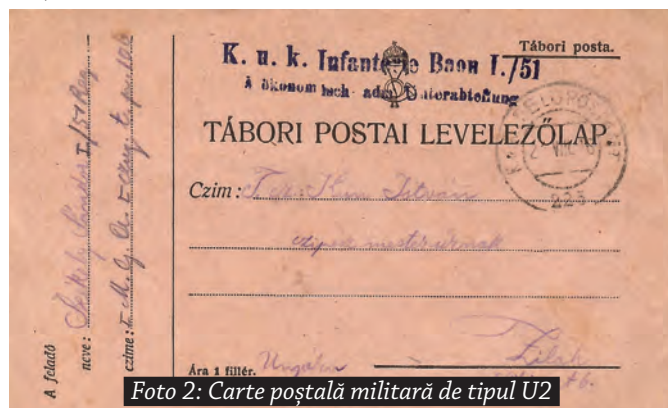

Foto 2: Carte poștală militară de tipul U2

Al treilea model (U 2b) este identic cu cel de-al doilea, singura diferență este că în partea de jos a formularului apare textul „M. kir. allami nyomda Budapest, 1918”. Cu siguranță avem de a face cu un tiraj tipărit în anul 1918. În *cutia cu amintiri* am identificat o singură astfel de carte poștală în *setul* 4.

În fine, ultimul model de carte poștală militară maghiară (U 3), tipărit în 1917, este o variantă a modelelor 2, în sensul că locul rezervat expeditorului este tot în partea stângă, pe verticală. Diferența față de modelele prezentate anterior sunt legate de modul de aranjare a celorlalte elemente. Astfel, textul „Ára: 1 filler” care indică costul formularului apare în colțul dreapta sus, deasupra logoului poștei. Sub cele trei linii care delimitează zona pentru adresa destinatarului mai apare textul „Tábori posta száma:”. Partea de jos a formularului mai conține o zonă delimitată cu linii groase negre, pentru „Hivatalos feljegyzések részére:” (pentru documente oficiale). Textul „M. kir. allami nyomda Budapest, 1917” apare scris pe verticală în partea dreaptă a formularului. Acest model îl regăsim doar în *setul* 4 în două exemplare. **(Foto 3)**

În cazul cărților poștale militare maghiare, prețul unui formular, tipărit la Budapesta era de 1 filler. Este plauzibil să credem că aceste formulare erau disponibile în magazinele de profil sau la oficiile poștale, de unde puteau fi achiziționate de către cei care doreau să le scrie soldaților aflați pe front. Pentru soldați, acestea erau gratuite, fiecare soldat primea un număr de astfel de cărți poștale de la biroul regimentului.

Foto 3: Carte poștală militară de tipul U3

Foto 4: Carte poștală militară austriacă – model A1

Cutia cu amintiri mai conține, pe lângă cărțile poștale maghiare, alte 25 de cărți poștale austriece – *FELDPSTKORRESPONDENZKARTE*: 9 în *setul* 1; 9 în *setul* 3 și 7 în *setul* 4. Toate aceste cărți poștale militare au aceleași dimensiuni 13,7 x 9,2 cm, iar cele două rubrici, pentru expeditor și destinatar sunt împărțite astfel: în partea stângă rubrica pentru datele expeditorului este marcată prin text în mai multe limbi (7, 8 sau 9 în funcție de model). Nu trebuie să ne surprindă acest fapt, cărțile poștale militare erau destinate tuturor naționalităților Imperiului Austriac. Acest spațiu ocupa o treime din spațiul formularului. Celelalte două treimi sunt pentru datele destinatarului. În cazul cărților poștale militare austriece avem mai multe modele și variațiuni. Le-am împărțit după cum urmează: Primul model (A 1 – Austria 1) are în partea stângă jos textul subliniat „Portofrei!” care indica faptul că corespondența nu trebuia francată cu timbru. De asemenea, locul rezervat ștampilei se găsea în partea dreaptă sus și era marcat printr-un cerc. Acest model se regăsește într-un număr de 13 cărți poștale: 5 în *setul* 1, 4 în *setul* 3, 1 în *setul* 4 și 3 în *setul* 6. **(Foto 4)**

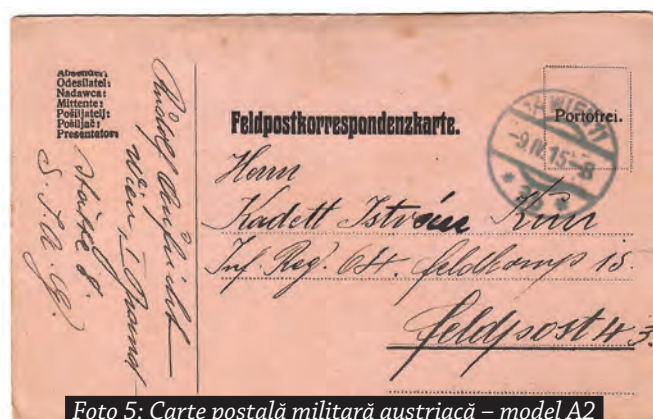

Foto 5: Carte poștală militară austriacă – model A2

Al doilea model diferă față de primul prin fontul tipografic folosit, dar și prin faptul că spațiul rezervat ștampilei este marcat printr-un dreptunghi. Aici putem vorbi de două varietăți, una fiind cea în care în interiorul dreptunghiului apare textul „Portofrei” (A 2a) cu cinci cărți poștale, 2 în *setul* 1 și 3 în *setul* 3; iar cea de a doua variantă este fără acest text (A 2b) cu trei astfel de cărți poștale distribuite astfel: 1 în *setul* 1 și 2 în *setul*

3. **(Foto 5)** În cazul cărților poștale austriece, putem vorbi și de un al treilea model, ce are imprimat pe el textul „Feldpostkarte”. Modelul cu cerc în locul pentru ștampilă (A 3a) apare în două exemplare în *setul 4*, iar modelul cu dreptunghi în spațiul rezervat poștei (A 3b) apare în trei exemplare tot în *setul 4*. De altfel, *setul 4*, cel cu corespondența primită de Kun Erzsike, conține cele mai multe modele de cărți poștale, interesante și din punct de vedere al ștampilografiei (vom reveni asupra acestui aspect). **(Foto 6)**

Foto 6: Carte poștală militară austriacă - model A3

Dacă am analizat modelele de cărți poștale maghiare (folosite în special în teritoriile Regatului Ungariei, inclusiv în corespondența dinspre Zalău) și modelele de cărți poștale austriece, trebuie spus că mai avem un tip de cărți poștale, să le spunem austro-ungare. Au inscripționat pe ele textul atât în germană cât și în maghiară [le vom codifica (A-U)]: „Feldpostkarte / Tábori-Levelezőlap” (A-U 1a - Asustro-Ungaria 1) - un exemplar în *setul 3*, un exemplar în *setul 6* și (A-U 1b) - două exemplare în *setul 4*; „LEVELEZŐ-LAP / Postkarte” (A-U 2) - două exemplare în *setul 4*; „TÁBORI LEVELEZŐLAP / Feldpostkorespondezskarte” (A-U 3) - un exemplar în *setul 4* sau „TÁBORI LEVELEZŐLAP - FELDPOSTKARTE / Bojna posta” (A-U 4) - un exemplar în *setul 4*. Interesant este modelul A-U 2 care are într-un chenar portretul Împăratului Karl Franz Josef (1887-1922), cel care conducea Monarhia Austro-Ungară, sub numele de Carol I al Austriei și Carol al IV-lea al Ungariei, de la moartea tatălui său Împăratul Franz Iosif I.

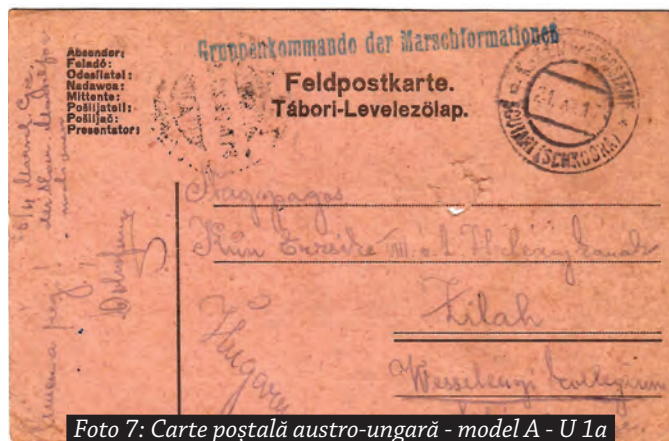

Foto 7: Carte poștală austro-ungară - model A - U 1a

Foto 8: Carte poștală austro-ungară - model A-U 4

Cum funcționa poșta militară

Interesant este și modul în care funcționa poșta militară. Din motive lesne de înțeles, cenzura impunea ca soldatul să nu divulge locul în care se găsea unitatea sa militară. Astfel că, cei de acasă adresau cărțile poștale scriind numele soldatului, numărul regimentului și al companiei, dar și Indicativul Poștei Militare (Tábori Posta). În cazul corespondenței dintre familie și soldatul Kun István, oficiul poștal care desemna unitatea sa militară era „Tábori Posta 43”. Astfel, cei de acasă, care nu știau locul fizic în care se afla cantonată unitatea militară a destinatarului treceau numărul oficiului poștal militar. De exemplu, familia din Zalău a soldatului Kun István adresa cărțile poștale astfel: „Tekintetes Kun István urnak / kadett / Cs. És Kir. 64. gy.c. 15 század / Tábori posta 43” (Domnului Kun István / cadet / Regimentul 64 Cezaro-Crăiesc infanterie Compania a 15-a / Poșta militară 43). Faptul că pe unele cărți poștale militare apar alte oficii poștale, arată că soldatul, sau chiar subunitatea întreagă, era temporar subordonat/ă altei mari unități militare. De exemplu, avem în corespondența analizată și expediții prin oficiile poștale 37 (atașat Diviziei 35 infanterie Cluj), sau oficiul poștal 20 (al Corpului de Armată XII din Sibiu, care subordona Divizia 16 de pe front). De asemenea, se folosește și Oficiul poștal nr. 41 (Comandamentul de Etape al Armatei 6 din Polonia).

Cei din Zalău care îi trimiteau soldatului Kun István cărți poștale pe front, nu trebuiau să le francheze cu timbre. Adică ei nu plăteau pentru acest serviciu, cheltuielile fiind suportate de armată. Într-un singur caz, sora mai mare, Kun Erzsébet, pune pe o carte poștală un timbru în valoare de 5 filleri, peste care poșta din Zalău aplica ștampilă. În răspunsul primit de la fratele ei, este atenționată să nu mai pună timbre, întrucât corespondența din partea familiilor soldaților este gratuită.

De la Zalău, corespondența, în cazul nostru cărțile poștale militare, era parafată cu o ștampilă rotundă cu un diametru de 3 cm, pe care scria în sectorul de cerc superior denumirea localității - în cazul nostru ZILAH. Pe mijloc, într-un dreptunghi bine delimitat apărea data de forma AAA.LLL.ZZ. De exemplu 915

Foto 9: Diferite ștampile ale oficiului poștal Zalău

JUL 29 – pentru 29 iulie 1915. Pentru Zalău existau mai multe ștempluri, diferențiate prin litere în cadrul hașurat. Cele mai multe dintre cărțile poștale expediate din Zalău erau marcate cu litera A (18 cazuri), dar avem și câteva cu literele D (2 cazuri) și H (1 caz)⁴. Cei de acasă scriau cărțile poștale cu cerneală neagră. **(Foto 9)**

Interesantă este una dintre cărțile poștale *model U 2* a din *setul 2*. A fost scrisă de sora mai mică, Kun Nellike, la data de 31 iulie 1915, într-o zi de sâmbătă. A fost pusă la poștă în aceeași zi și a fost ștampilată la Zalău cu o ștampilă de tip A la aceeași dată. A fost adresată corect cu indicativul poștei militare Tábori Posta 43. Nu știm de ce cartea poștală nu a ajuns la destinație ci a fost returnată la Zalău după ce a fost aplicată pe ea o ștampilă de cenzură Companiei 15 din cadrul regimentului 64. Cu creion chimic a fost tăiată adresa de destinație inițială, fiind înlocuită cu „Zilah Kom. Szilagy Ungarn”. De asemenea au fost tăiate numele și adresa expeditorului inițial și au fost trecute tot cu creion chimic datele celui care a returnat cartea poștală. **(Foto 10)**

Foto 10: Carte poștală militară expediată de Kun Nellike la data de 31 iulie 1915. A ajuns la destinație, dovadă fiind ștampila de cenzură a regimentului, dar a fost returnată la Zalău.

O situație similară avem și în cazul unei alte cărți poștale militare maghiare *model U 2* a din *setul 3*. Este expediată de Roka Károly la data de 16 iunie 1916, fiind adresată lui Kun István, care se găsea în Spitalul din Langendorf. Ștampila poștei din Zalău e clară.

Nu știm de ce mai apar două ștampile aplicate tot de oficiul din Zalău la 21 și 23 iunie 1916. Putem presupune doar că destinatarul nu a fost găsit, astfel că această carte poștală a fost returnată la Zalău, sosind la data de 21 iunie. Și, probabil, expeditorul a decis să o trimită din nou, la data de 23 iunie. **(Foto 11)**

Foto 11: Carte poștală expediată de Roka Károly la data de 16 iunie 1916. Cartea poștală a fost returnată la Zalău, fiind ștampilată în data de 23 iunie 1916. A fost retrimisă a doua oară la destinatar la data de 23 iunie 1916.

Pentru corespondența trimisă de pe front spre Zalău se aplicau diferite ștampile. În primul rând este vorba despre ștampila oficiului poștal ce deservește unitatea/subunitatea militară. În cazul nostru este vorba despre Oficiul Poștal 43 al Armatei (43). Ștampila rotundă cu diametrul de 28 mm avea următorul text: în partea superioară, în semicerc textul TÁBORI POSTA HIVATAL, iar în partea inferioară, cu caractere mari, 43. În zona mediană era imprimată data în format AAA LLL – ZZ. De exemplu, 915 MAI – 2. Așa cum am precizat deja, în funcție de arondarea provizorie a subunității soldatului Kun István la alte mari unități militare, ștampilele corespondenței trimise spre Zalău poartă și alte indicative: 20, 37 sau 135. **(Foto 12)** Din cele 39 de cărți poștale militare (toate din *setul 1*) trimise de Kun István spre Zalău, cinci poartă pe ștampile alte indicative decât 43. Sunt și cărți poștale ce nu au ștampilă. Acest lucru se poate explica în două moduri: fie respectiva carte poștală a fost atașată alteia care avea ștampilă, fie a fost pusă

Foto 12: Diverse indicative de poștă militară pe ștampile aplicate cărților poștale expediate de Kun István

într-un plic împreună cu o scrisoare. Prima ipoteză se confirmă în trei cazuri. În cutia cu amintiri există trei seturi de câte două cărți poștale prinse la colțurile superioare cu ață neagră. Probabil textul scris de soldat nu încăpea pe spatele unei singure cărți poștale, așa că a continuat și pe o alta.

Toată corespondența trecea prin rigorile cenzurii. Însăși aplicarea ștampilei cu indicativul poștei militare însemna o primă cenzură. Apoi, multe din cărțile poștale trimise de pe front spre Zaláu poartă și alte ștampile de cenzură. Una dintre ele este ștampila rotundă cu diametrul de 30 mm, cu tuș albastru, a Companiei 15 din cadrul Regimentului 64. Ștampila avea textul circular „K.u.k. Infanterieregiment RITTER von AUFFENBERG No 64”, iar în centru, pe orizonta-

Foto 13: Ștampile de cenzură ale Regimentului 64 Infanterie

lă textul „15 Feldkompanie”. Mai exista și o ștampilă dreptunghiulară, cu același text scris pe trei rânduri. Acesta avea fie tuș de culoare albastră, fie tuș de culoare roșie. (Foto 13)

În corespondența trimisă de soldatul Kun István spre Zaláu, mai întâlnim o ștampilă civilă de Odorheiul Secuiesc (Szekelyudvarhely) și de Unter Lan-

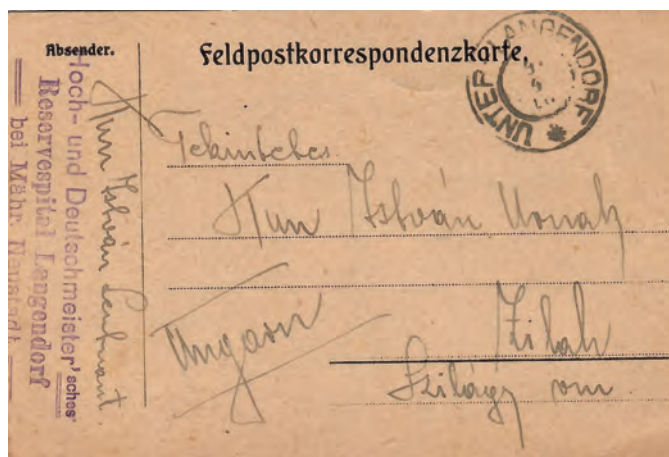

Foto 14: Carte poștală militară austriacă, expediată spre Zaláu de către soldatul Kun István, aflat în spitalul din Sanok

gendorf. În primul caz este vorba de localitatea în care a fost încorporat înainte de a fi trimis pe front, iar în cel de-al doilea caz este vorba despre localitatea în care a fost internat în urma rănii suferite. În această ultimă situație avem și o ștampilă de cenzură, dreptunghiulară, cu textul „Hoch und Deutschmeister'sches / Reservespital Langendorf / bei Mahr Neustadt”. (Foto 14)

Un ultim exemplu de carte poștală ajunsă la Zaláu, a cărei ștampilă se deosebește de celelalte prezentate anterior, este pe cartea poștală militară, model U 2 expediată de Székely Sándor la data de 2 august 1916 și adresată tatălui lui István, prin care vecinul și prietenul său își exprima regretul profund la aflarea veștii morții lui Kun István. Această carte poștală militară poartă o ștampilă a Poștei Militare Austriece „K.u.k. FELDPOSTAMT 223”. (Foto 15)

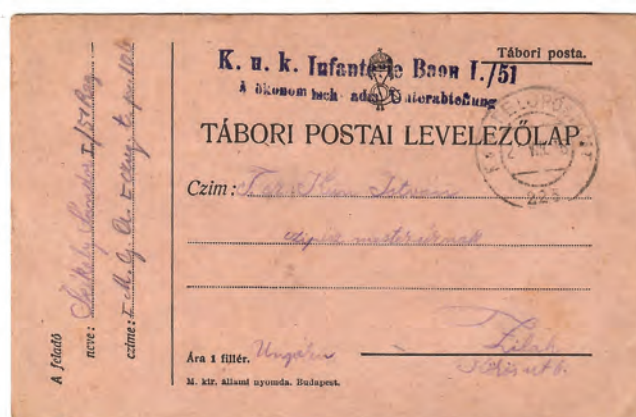

Foto 15: Cartea poștală prin care Székely Sándor își exprimă condoleanțele la aflarea veștii morții lui Kun István

Și dacă tot suntem la capitolul ștampilografie militară, să remarcăm și ștampilele ce deservește poșta navală a Armatei Austro-Ungare. În setul 3 se află cărți poștale primite de către Kun István de la alți soldați. Kovács Alexander îi trimite două cărți poștale austriece purtând ștampile pe care scrie „K.U.K. MARINEFELDPOSTAMT POLA”, iar Nagy Jenő îi trimite o carte poștală militară austriacă, ce poartă o ștampilă cu textul „K.U.K. KRIEGSMARINE KAISER KARL VI”. (Foto 16)

Considerăm că și prin aceste elemente ce țin de funcționarea poștei civile și militare în anii Primului Război Mondial, piesele din cutia cu amin-

tiri sunt valoroase. Rămâne să găsim formula cea mai potrivită pentru a le expune în cadrul unei expoziții.

În episoadele următoare vom prezenta extrase din corespondența soldatului Kun István cu membrii familiei sale din Zaláu sau cu alți prieteni soldați sau civili.

Bibliografie

1. A Magyar Bélyegék Monográfiája, Vol. VI. A Magyar Postaigazgatás Bélyegzoi 1867-1967, Közlekedési Dokumentációs Vallalat, 1973.

2. Dan-Simion Grecu, *Corespondența poștală a prizonierilor de război și internaților civili, 1914-1921*. Vol. I, Deva, 2019.

Note:

1 Dan-Simion Grecu este autorul mai multor ca-

Foto 16: Diferite ștampile ale poștei navale a Armatei Austro-Ungare

taloage de istorie poștală, cel consultat de noi se numește *Corespondența poștală a prizonierilor de război și internaților civili, 1914-1921*. Vol. I.

2 *Olteanul*, anul VI, nr. 33, duminică 17 (30) august 1914.

3 Clasificarea este una neconvențională, realizată de noi.

4 În monumentală lucrare în șase volume, A *Magyar Bélyegék Monográfiája*, subiectul ștampilelor folosite în Ungaria este tratat pe larg.

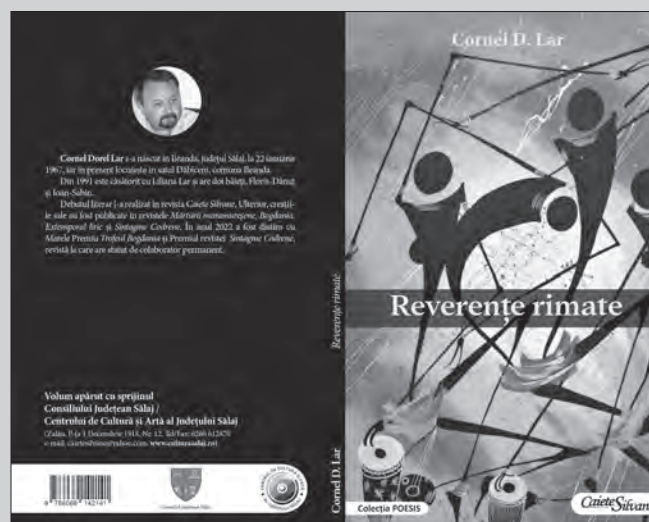
Debut la Editura „Caiete Silvane” Cornel D. Lar: „Reverențe rimate”

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția Poesis, a apărut cartea semnată de Cornel Dorel Lar, „Reverențe rimate”, carte ce constituie debutul editorial al autorului.

Nu știu să citesc printre cuvinte, dar îmi place să cred că simt magia lor. Scriu cel mai adesea sentimental, însă mă declar pragmatic în acțiuni. E un oarecare paradox aici. Dar timpul îngemănează cele două stări: sentimentalul din suflet cu matematica din profesie.

Într-o lume globalistă în care romantismul și patriotismul au devenit desuete, iar în opinia multora chiar depășite, devine din ce în ce mai greu să etalezi public, lipsit de ezitare prin diferite manifestări, simțirile ce călăuzesc ființele, care arhitectural voit, asumat emoțional sunt construite. Aceste nobile trăsături ale identității unui individ, ale unei comunități, ale unei națiuni, ar trebui, în opinia mea, să fie însușite cel puțin, dacă nu se regăsesc ereditar transmise din moși-strămoși.

Inițial mi-a fost teamă să scot la iveală ceea ce scriu și... cum încă sunt la început, încă mi-e teamă, pentru că acest mod de a te devoala în fața cititorilor te vulnerabilizează. De ce? Pentru că slovele, cuvintele au ochi în reflexii de cele mai multe ori diferite în funcție de cititor. Și asta nu e rău, câtă vreme fascinează, luminează, vibrează, vindecă ori mângâie sufletul cititorului. Dar mie mi-e frică de judecată, și de asta pământească, și de cea cerească.

Când scrii, îți pui în palmele cititorului sufletul, concretizat într-o carte, fie proză, fie versuri, e un sacrificiu și, recunosc, mi-a luat ceva timp să pun sub lumina tiparului parte din scrierile mele, la început în reviste precum „Sintagme Codrene”, „Mărturii maramureșene”, „Extemporal liric”, „Bogdania”. Nu în ultimul rând, „Caiete Silvane”, care a devenit revista mea de suflet, unde am debutat, iar acum într-o carte, la Editura „Caiete Silvane”. Sper din tot sufletul să găsesc o modalitate de a aduce mulțumirile și recunoștința pe care le merită întregul colectiv redacțional al revistei și editurii „Caiete Silvane”, și în special domnului redactor-șef Daniel Săuca.

(Din Nota autorului)

Jurnalistul Emil Lobonțiu (I)

Marin POP

Acum 130 de ani, la 20 februarie 1893, în localitatea Boianu Mare, plasa Tășnad, vedea lumina zilei Emil Lobonțiu, una dintre personalitățile marcante ale Sălajului interbelic. Doctor în Geologie, a fost angajat al Institutului Geologic Român din București, profesor la Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei, la liceul din Carei și la Institutul Politehnic din Timișoara, prefect al județelor Bihor și Sălaj, parlamentar în mai multe legislaturi, fiind ales secretar, apoi vicepreședinte al Camerei Deputaților¹, dar și un condeier de mare vervă și talent.

În special această ultimă latură a activității sale – cea de jurnalist – este foarte puțin cunoscută, motiv pentru care ne propunem să o analizăm în prezentul studiu.

Ajungând profesor la liceul din Șimleu în toamna anului 1921, Emil Lobonțiu face pasul și spre cariera politică, intrând în rândurile Partidului Național Liberal. Alături de generalul Traian Moșoiu a înființat organizația PNL Sălaj, la începutul anului 1922. Totodată, a fost propus candidat pe listele organizației liberale din Sălaj, câștigând mandatul de deputat al circumscripției electorale Tășnad.

Emil Lobonțiu era conștient de rolul important pe care îl juca presa ca mijloc de propagandă politică și în menținerea legăturilor cu electoratul. În acest context, neavând o platformă politică proprie la Șimleu, face apel la frații Laurențiu și Emil Bran, care dețineau ziarul „Sălajul”, ce apare la Jibou, în perioada 1920-1922, iar în momentul în care preotul Emil Bran obține mandatul de senator, din partea PNL Sălaj, ziarul își mută sediul la Zalău.

Primul articol publicat de Emil Lobonțiu în coloanele ziarului „Sălajul” se intitulează „Scrisoare către alegătorii cercului Tășnad”, datat

22 aprilie 1922, după ce s-au mai liniștit puternicele pasiuni politice create de campania electorală. În calitate de deputat ales, îi anunță pe locuitorii din zona Tășnadului că a observat la fața locului, în timpul campaniei electorale, faptul că țăranii aveau „o mulțime de jalbe și de necazuri” și că a luat măsuri pentru ca ele să fie rezolvate. De asemenea, îi anunță că se va deplasa personal între alegătorii din zona Tășnadului pentru a asculta „jalbele și durerile” țăranilor².

Ziarul „Sălajul” reflectă în continuare activitatea politică a lui Emil Lobonțiu și a celorlalți parlamentari liberali sălăjeni și îi publică o serie de articole.

Următorul articol publicat de Emil Lobonțiu este, din păcate, un discurs funebru pe care l-a rostit la moartea vicarului Silvaniei, Dr. Alexandru Gheție, fost senator de Sălaj din partea Partidului Național Român. Trecând peste divergențele politice, „cari există între diferitele grupări parlamentare”, deplânge și el moartea prematură a lui Alexandru Gheție, subliniind că și-a „stămpărat” și el „setea cunoștințelor la izvorul atât de îmbelșugat al înțelepciunii” vrednicului de pomenire vicar al Silvaniei. Totodată, îl deplângea și Parlamentul, în numele căruia vorbea, „căci a pierdut pe unul dintre cei mai luminați membrii”³.

Emil Lobonțiu este preocupat de situația delicată a școlilor confesionale românești, care au avut un rol foarte important înainte de 1918 în păstrarea identității românești, iar acum erau „statificate”. Printr-un ordin ministerial, tot personalul școlilor confesionale românești a fost trecut la stat, iar clădirile au fost rechiziționate. Deși bisericile au luat „o ținută ostilă” față de intenția statului, Emil Lobonțiu recunoaște că bisericile

Emil Lobonțiu (1893-1970)

singure nu puteau susține bunul mers al învățământului primar. Consideră că ar exista o cale de mijloc, aceea ca statul să ajute școlile confesionale, idee cu care statul nu a fost de acord, toate școlile confesionale românești trecând sub autoritatea statului⁴.

În articolul „Viitorul economic al Sălajului”, consideră că exista un conflict între generații, care vedeau diferit problemele economice ale țării, în timp ce se putea constata că „țăranul tot necăjit a rămas”, satele erau „tot așa de neîngrijite, tot așa de desordonate, iar în case tot jale și năcaz mult”. Susține că vina nu era doar a guvernanților, ci a tuturor cetățenilor, că partidele și guvernele puteau da „cel mult o posibilitate de-a munci liniștiți și-n pace”.

Viața economică se găsea într-un stadiu „foarte delăsător, iar bănci românești existau doar câteva care, în lipsa încurajării, erau „anemice”. Susține că tânăra generație intenționa să dezvolte o viață industrială și comercială intensivă, „din care să rezulte bine material

sufărării românești din județ fără considerațiuni de colorit politic”.

Se consideră și el aparținător al acestei generații, la fel ca toți cei care ieșeau de pe băncile școlilor, convinși cu toții că „fără muncă nu se poate produce nimic”⁵.

Doctor în Geologie, Emil Lobonțiu era pasionat și de vestigiile istorice, în special cele ale Măgurii Șimleului și satului Giurtelec, unde a păstorit bunicul său, proto-popul revoluționar pașoptist, Ioan Lobonțiu. În anul 1921, se deplasează în satul Giurtelec și povestind cu locuitorii află o serie de legende populare. Mai multe persoane i-au povestit că la ei, într-un deal, au locuit odinioară „horoieșii”. Acei uriași ar fi locuit pe două vârfuri de deal îndepărtate, iar când aveau nevoie de un topor sau alte unelte strigau unii la alții și își aruncau cele cerute, de pe un deal pe altul.

Pornind pe urmele legendelor, profesorul Lobonțiu se deplasează la locul indicat de săteni. El se numește „via lui Damian” și este situat pe malul drept al râului Crasna, la o altitudine de 319 m.

Cu prilejul cercetării respective, profesorul Lobonțiu a descoperit o serie de obiecte, pe care le-a trimis spre cercetare unor specialiști în domeniu. Aceștia le-au comparat cu alte obiecte asemănătoare aflate la Zürich, în Elveția, care au fost descrise de savantul Heierli.

Concluzia a fost că obiectele de la Giurtelec datează din epoca nouă a pietrei (eneolitic) și că Valea Crasnei adăpostește pe malurile ei multe astfel de urme ale omului primitiv⁶.

Obiectele descoperite de Emil Lobonțiu au ajuns în colecțiile liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei, unde a înființat un muzeu școlar.

În ultimul articol pe care îl publică în ziarul „Sălajul”, în anul 1922, dezbată trei probleme, pe care le consideră capitale pentru biserică și societate.

Prima problemă este cea a căsătoriilor civile, pe care o consideră o problemă prioritară a legislativului românesc. Subliniază că tradiția legii noastre naționale are la bază

căsătoria religioasă și „în interesul vital al existenței neamului și țării noastre” să se pretindă legiuitorilor ca să codifice obligativitatea căsătoriei religioase, „care să se consacre înaintea căsătoriei civile”.

A doua problemă pe care o aduce în atenția publicului este cea a bisericii greco-catolice, pentru care cere să-i fie asigurate „privilegiul și atribuțiile de biserică națională”, alături de biserica ortodoxă, având în vedere importanța sa istorică pentru neamul românesc.

Nu în ultimul rând, consideră că întregul cler din Ardeal era nedreptățit în privința salarizării, subliniind că deși avea o pregătire superioară, precum cel din Vechiul Regat, preoții ardeleni primeau un salariu egal cu cel al seminariștilor⁷.

În anul 1923, Emil Lobonțiu se decide să înființeze propriul său ziar. Proiectul său jurnalistic s-a numit „Plugarul” și a apărut la Șimleu Silvaniei, în data de 3 mai 1923. În editorialul „Glas către cititori” prezintă programul, scopul și obiectivele noului ziar: „Numele nostru este PLUGARUL, pentru că glasul voim să ni-l îndreptăm către plugarii satelor noastre și către toți cărturarii de la sate, care muncesc și trudesc pentru binele țărănimii.

Ba mai avem și aceleași dorințe pe care le are plugarul când își pune plugul în brazdă, și aruncă sămânța în pământ. (...)

Sămânța pe care o aruncăm în pământ este: dragostea de Țară, dragostea familiei regale, conștea mai marilor lumești și bisericești, iubirea bisericeii și a școlii, buna înțelegere între noi și înșine și între celelalte neamuri de altă limbă și lege.

Roadele pe care voim să le culgem vor fi înaintarea și ridicarea poporului nostru românesc, înflorirea satelor, îmbogățirea țăranilor, buna chibzuială întru toate și pacea în sufletele tuturor.

PLUGARUL va aduce întotdeauna veștile cele mai noi și mai ales ușoară, înțeleasă de toți, va da seamă despre prețurile care sunt în târguri, și în tot numărul va publica câte o mică bucată din frumoasa literatură populară, din

care vom putea învăța vorba dulce, înțelepciune și dragoste pentru învățătură”⁸.

În coloanele ziarului „Plugarul”, Emil Lobonțiu semnează 35 de articole, cu o tematică diversă, de la cea politică și economică, până la cea cultural-științifică. De asemenea, în coloanele ziarului sunt publicate cele mai importante discursuri parlamentare ale deputatului Lobonțiu și este reflectată activitatea sa politică în cadrul organizației PNL Sălaj.

În articolul „Impresii din viața politică”, Emil Lobonțiu subliniază atmosfera tensionată care a existat în Parlament în timpul dezbaterilor asupra Constituției, în primăvara anului 1923, și modul cum în nici un an de zile ea „s-a schimbat ca din minune” și „s-a făcut senin”. Aceiași politicieni care atunci se urau, huiduiau și se ponegreau, acum „ei te salută de la distanțe”. Dă exemplul politicianului dr. Nicolae Lupu, „cel sălbatec”, care acum „cântă serenăzi” premierului Ionel Brătianu sau exemplul fruntașului politic național-român Alexandru Vaida Voevod, care acum recunoștea, după părerea sa, „marele merite” ale prim-ministrului liberal. Opinează că schimbarea de atitudine avea loc pe fondul bătaiei pentru accederea la guvernare, deși mai erau doi ani de zile până la terminarea mandatului guvernului liberal.

Interesant este faptul că Emil Lobonțiu era și acum de părere că PNR, condus de Iuliu Maniu, era „predestinat să deie mâna cu liberalii, având aproape același program” și „aceiaș mentalitate”. Ambele reprezentau, în concepția sa, „cea mai fără de prihană idee națională”. Preconiza, „cu certitudine matematică”, faptul că în cel mult doi ani de zile cele două partide vor fuziona, subliniind că liberalii erau dispuși să uite „toate relele și calomniile” care li s-au adus⁹.

În articolul „La o parte cu patimile”, afirmă că minoritățile etnice din Sălaj priveau cu satisfacție cum se certau politicienii români între ei. În Sălaj, spune el, intelectualii români, care aproape se puteau

„număra pe degete”, erau împărțiți în mai multe partide politice și abia așteptau să se atace între ei. În acest context, poporul de rând era nedumerit, neștiind pe care să-l asculte. Soluția pe care o propune era ca în problemele culturale, naționale și economice să nu existe „izolare”, ci unitate. Această solidaritate o vede ca pe „un imperativ categoric”. Condiția principală era însă ca „patimile” politice să fie lăsate la o parte¹⁰.

În articolul „Ce ar fi de făcut în Sălaj?” consideră că, după entuziasmul realizării României Mari, a sosit și vremea muncii în toate domeniile de activitate. Lăudă entuziasmul și energia tinerei generații, din care consideră că face și el parte, care însă trebuia să fie unită nu prin „legături politice, ci prin dragostea de muncă”. În continuare, dă exemple din Șimleu și din județ, în care a fost implicată tână generație, precum liceul românesc din Șimleu, școlile medii sau primare de stat sau judecătoria, cea din Șimleu fiind considerată ca model de urmat.

Pornind de la această bază, creionează un plan de muncă pentru județul Sălaj, în domeniul cultural, economico-financiar, agrar, precum și în domeniul căilor de comunicații. Doctor în Geologie, insistă asupra bogățiilor minerale ale Sălajului și valorificarea lor, invitând băncile să sprijine investițiile în acest domeniu. De asemenea, în domeniul agriculturii, propune „o și mai rațională îngrijire a pământului”, selecția animalelor de reproducție, dezvoltarea pomiculturii și îmbunătățirea căilor de comunicație. Subliniază unele schimbări importante în domeniul administrației locale din orașul Șimleu Silvaniei, care a început să deruleze o serie de proiecte edilitar-gospodărești, dar și în Zalău observă „o mișcare foarte îmbucurătoare”. Scopul final al acestor eforturi era „progresul general și manifestarea geniului românesc pe toate tărâmurile”¹¹.

În articolul „Actualități”, Emil Lobonțiu ia în vizor întreaga presă românească, considerând că ziare-

Primul număr al ziarului „Plugarul”

le „cari hulesc țara și poporul” erau „vrășmașe”, îndemnând publicul să nu le citească, dând și exemplu unor astfel de ziare. În schimb, acceptă ca gazetele de partid să fie sprijinite, chiar dacă se atacau între ele, motivând că nu erau scrise pentru a face „țării stricăciune”, ci pentru a susține punctul de vedere al unui partid sau altul. Îi îndeamnă pe politicienii care erau atacați în diferite ziare ale partidelor adverse „să fie elastici”, să suporte criticile și „mai ales veșnic gata de a intra și-a uita supărarea”¹².

Începând cu numărul 7 din 1 martie 1924, ziarul „Plugarul” devine „organ cultural și de cooperatie”, cu apariție bilunară, având următorul comitet de redacție: fondator dr. Emil Lobonțiu, director Tănase Pușcă, redactor-responsabil Victor Pop, toți trei profesori la Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei. Proprietar al ziarului devine Federația „Sălajul” din Șimleu Silvaniei.

Emil Lobonțiu consideră că a reformat întreg personalul de redacție și a trecut ziarul în proprietatea „Federației”, „instituțiune afară și peste partide”, cu intenția de „a servi cât mai bine scopurile culturale ale populației” și cooperatiei din județ și că a părăsit „tonul nepotrivit al politicei de partide”. A înființat și o rubrică nouă, intitulată „Tribuna liberă”, în cadrul căreia, „într-un ton civilizat”, se puteau exprima păreri eco-

nomice, politice sau confesionale diverse, cu condiția asumării lor.

Pornind de la această premisă, afirmă că în calitatea sa de secretar al Camerei Deputaților, ales în toate cele trei sesiuni parlamentare de până atunci, i s-a dat „posibilitatea și însărcinarea” de a urmări activitatea parlamentară și chiar extra-parlamentară a fiecărui deputat. În acest context, face o analiză a activității tuturor parlamentarilor sălăjenii¹³.

În articolul „Creșterea cetățenească. Nădejdi ...”, afirmă că se bucură de faptul că cetățeanul de rând a început să fie interesat de viața politică și de activitatea depusă de cei pe care i-a ales. Este de părere că odată cu introducerea votului universal, fiecare alegător avea datoria de a urmări îndeaproape „mersul conducerii țării” și a vota în cunoștință de cauză. Se simțea o lipsă acută a culturii politice a electoratului românesc și în special în rândul țărănimii, care putea fi ușor atrasă de mirajul promisiunilor populiste. Nu era de acord, însă, cu critica nejustificată a guvernanților, subliniind că de la politică să nu se aștepte la „mini-ni”. Fiecare cetățean avea datoria de a munci cu conștiinciozitate, să nu rabde nedreptățile pe care unii încercau să le facă, „și atunci vom vedea că va începe să fie bine în țară”. Toți cetățenii aveau un singur scop „bunăînțelegerea și bunăstarea tuturor”¹⁴.

Înainte cu un an de a se sfârși guvernarea liberală (1922-1926), se vehiculau două nume pentru funcția de prim-ministru: generalul Alexandru Averescu și Iuliu Maniu.

Emil Lobonțiu este de părere că amândoi erau „oameni mari, oameni aleși” și că făceau „cinste neamului românesc”. Nu era de acord cu faptul că au început să se atace în ziarele de partid, ceea ce nu dădea bine, după părerea sa, în rândul populației, care și așa avea părerea „că tot ce-i conducător, nu-i bun”¹⁵.

Opera prodigioasă a ministrului Instrucțiunii Publice, Dr. Constantin Angelescu este analizată de către Emil Lobonțiu în cadrul unui alt articol publicat în ziarul „Plugarul”. Îl consideră ca fiind „mâna dreaptă” a prim-ministrului liberal, Ionel Brătianu. Într-adevăr, în timpul mandatelor sale în fruntea învățământului românesc, s-a reușit construcția a mii de școli în mediul rural, dintre care foarte multe și în județul Sălaj. De asemenea, în timpul ministeriatului său s-a deschis liceul de stat din Zalău, condus de către profesorul Leontin Ghergariu, iar la Șimleu a fost înființată o școală de învățători și una comercială. În semn de recunoștință, sălăjenii au dat numele său școlii comerciale din Șimleu¹⁶.

Opera sa de construcții școlare a continuat și în mandatele următoare (1927-1928 și 1933-1937), fiind considerat un al doilea Spiru Haret pentru învățământul românesc. În urma asasinării de către legionari a premierului I.G. Duca, a fost ales ca prim-ministru interimar, după care regele Carol al II-lea l-a impus pe Gheorghe Tătărescu, omul său de încredere¹⁷.

În vara anului 1925, pe data de 25 august, au fost organizate la nivelul întregii țări alegeri pentru înființarea Camerelor de Agricultură, în conformitate cu noua lege votată de către Parlament la sfârșitul sesiunii din anul 1925. Constituirea noilor Camere de Agricultură avea o mare importanță și din punct de vedere politic, deoarece aveau dreptul, conform proiectu-

lui de lege electorală, să trimită în Parlament, la nivel național, un număr de șase senatori, ceea ce a generat puternice pasiuni politice și la nivelul județului Sălaj. Marea bătălie se dădea între alianța Partidului Național cu Partidul Țărănesc și Partidul Național Liberal, aflat încă la putere.

În acest joc politic intră și Emil Lobonțiu, președinte al organizației PNL Sălaj, publicând pe această temă și un articol de presă, în care se arăta indignat că adversarii politici din alianța național-țărănistă au înscris în lista lor un proaspăt convertit la cultul baptist. Făcând muncă de propagandă în teren, s-au întâlnit pe Valea Barcăului, în localitatea Șumal, Emil Lobonțiu arătându-se deranjat că și pastorul făcea propagandă electorală. Își pune întrebaarea cum vor sta distinșii protopopi greco-catolici alături de un neo-protestant și consideră că alianța național-țărănistă va pierde voturi din această cauză. De asemenea, anunță că liberalii se vor folosi de această temă în timpul campaniei electorale pentru Camerele de Agricultură¹⁸.

Emil Lobonțiu s-a înșelat, alianța național-țărănistă câștigând alegerile pentru Camera de Agricultură, atât la nivel național cât și în Sălaj, ceea ce însemna că electoratul indica alianța ca succesoare a guvernului liberal.

În urma pierderii alegerilor, prefectul liberal de Sălaj, Iulian Domșa, a plătit cu funcția și a fost înlocuit cu reputatul profesor de la școlile Beiușului, Dr. Constantin Pavel, despre care Emil Lobonțiu publică un articol. Absolvent de teologie și litere, profesorul Constantin Pavel a avut numeroși elevi din Sălaj, printre care și Emil Lobonțiu, care a fost elev la liceul din Beiuș. El era convins că noul prefect va găsi în Sălaj „o mulțime de lucruri bine începute” de Iulian Domșa, care îl va sprijini personal. De asemenea, va găsi „oameni buni, înțeleghători, plugari harnici, cari conduși cu înțelepciune, fac minuni”. Le cere sălăjenilor să-l sprijine pe noul prefect și să părăsească „colțul comod

de unde este ușor să facem critici, și punând umăr la umăr să ne arătăm vrednici de numele de român”¹⁹.

Proiectul jurnalistic „Plugarul”, inițiat de profesorul dr. Emil Lobonțiu la începutul lunii mai 1923, se încheie în luna ianuarie 1926, când apare ultimul număr al ziarului²⁰. Motivul încetării apariției ziarului îl constituie trecerea celor doi colegi de redacție, profesorii Tănase Pușcă și Victor Pop, la Partidul Poporului, iar peste câteva luni, la 16 aprilie 1926 apărea deja organul oficial de presă al Partidului Poporului din Sălaj, girat de către profesorul Tănase Pușcă, sub denumirea de „Poporul Sălăjan”.

În acest context, Emil Lobonțiu înființează un nou ziar, sub denumirea de „Plugul”, care devine organul de presă al PNL Sălaj. Primul număr al noului ziar apare în data de 1 mai 1926.

După cum subliniam, tematica articolelor publicate de Emil Lobonțiu este una foarte vastă și ne propunem ca într-un articol viitor să analizăm articolele care se referă la tradițiile și obiceiurile sălăjene, asociațiile culturale și problemele economice cu care se confrunta lumea satelor sălăjene în perioada interbelică.

Note:

1 Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond Documentar, dosar D. 8490, vol. 1, f. 16.

2 „Sălajul”, nr. 13, 29 aprilie 1922, p. 1.

3 Idem, nr. 15, 13 mai 1922, p. 1.

4 *Ibidem*, pp. 1-2.

5 Idem, nr. 16, 20 mai 1922, p. 2.

6 Idem, nr. 34, 25 noiembrie 1922, pp. 1-2.

7 Idem, 23 decembrie 1922, pp. 2-3.

8 „Plugarul”, nr. 1, 3 mai 1923, p. 1.

9 Idem, nr. 1, 3 ianuarie 1924, p. 4.

10 Idem, nr. 27, 22 noiembrie 1923, p. 1.

11 Idem, nr. 4, 31 ianuarie 1924, pp. 1-2.

12 Idem, nr. 6, 14 februarie 1924, p. 1.

13 Idem, nr. 5, 21 februarie 1925, p. 1.

14 Idem, nr. 15, 15 iulie 1924, p. 1.

15 Idem, nr. 9, 21 martie 1925, p. 2.

16 Idem, nr. 12, 18 aprilie 1925, p. 1.

17 Vezi, în acest sens, Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, București, Editura Machiavelli, 1995, pp. 110-111.

18 „Plugarul”, nr. 22, 15 august 1925, p. 1.

19 „Sălajul”, nr. 18, 3 noiembrie 1925, p. 1.

20 Este vorba de nr. 2-3, 16-23 ianuarie 1926.

Lecturi la zi și lecturi amânate

Resuscitare

Viorel GH. TĂUTAN

În urmă cu aproximativ o sută douăzeci și cinci de numere ale revistei noastre, propuneam și solicitam redacției o rubrică de comentarii literare, mai degrabă recenzii, neglijând apriori componența critică, supusă nu rareori, în opinia mea, subiectivismului individual, pe alocuri persuasiv, declarat ostentativ „strategic” *decantare valorică*. Acceptată ca atare, dar creându-se confuzia în percepția tehnoredactării cu titlul comentariului, abia la apariția numărului următor revenea în corpul revistei la formula dorită. În fond – o resuscitare.

Argumentul inițiativei mele se baza pe aparițiile surprinzătoare de noi edituri, după primii ani ai deceniului al zecelea, fenomen din ce în ce mai „agresiv” și, prin „efect de consecință” (*horribile dictum!*), a cărților și plachetelor (*idem!*) editate, din domeniul beletristicii, în tiraje aleatorii, majoritatea – reduse jenant, generând neliniște, confuzie, panică în rândul cititorilor obișnuiți (pasionații de lectură), dar și al celor avizați, eficienți (predispuși să-și exteriorizeze opiniile, nedumeririle, suspiciunile).

Această stare de fapt vine în tandem cu asaltul electronicii, evident și surprinzător de agreat, cu arsenalul device*-urilor sale – concurență notabilă, însă perisabilă, dacă aducem în discuție și suportul de mase plastice ale scrierii tradiționale, evidentă până la această etapă – doar pe hârtie.

Comentatori, esești, cronicari (unii – suficient de numeroși, mai mult sau mai puțin cunoscuți drept poeți, prozatori, dramaturgi), dar și critici (*de întâmpinare*) au fost și sunt nevoiți, bănuiesc, din ce în ce mai tracasați, să recurgă la triaje intuitive, sentimental-confraterne, la opinii solicitate imperativ și, uneori, compasive. Riscantă pentru aceștia este prima astfel de „ieșire”, pentru că este dublată, la un anumit interval temporal, participativ – confratern, de replici și angajamente.

Iată-mă, volens nolens, în ipostaza impusă de propria-mi înclinație către comentariu, consecință reală a „deformației profesionale”, afectat emoțional de generozitatea amicală dezinteresată, pe de o parte, de solicitările-mi opționale, pe de alta, sau surescitat de insistența amicilor mai noi sau ceva mai demult, autori consacrați, unii, și anonimi, alții. Angoasa nu este generată neapărat de mulțimea cărților care se adună imprezvizibil, cât de

timpul fizic acordat lecturii și, apoi, scrisului. Acatat mai ales de curiozitate, deschid cartea unui debutant mai puțin cunoscut, constat că-mi place. Stăruie. După câțva timp îmi odihnesc ochii și-mi relaxez „mușchii creierului” privind teancul de pe raftul bibliotecii, recunosc cartea „recentă” a unuia dintre consacrați, achiziționată acum trei ani cu destul de multă dificultate („Doamne, cât de repede trece timpul!”) și mă inundă brusc un complex de sentimente și emoții în devălmășie, pentru că îmi amintesc promisiunea făcută unora dintre ei de a-mi exterioriza într-un fel sau altul impresiile în urma lecturii rezultatelor muncii lor.

M-am antrenat în confesiunile de până aici datorită reîntâlnirii uneia dintre cărțile poetului-jurnalist, sau jurnalistului-poet (mizez pe prima dihotomie ad-hoc), redactor-șef al unei cunoscute reviste de cultură, director de editură și al unui la fel de cunoscut Centru de Cultură și Artă.

În timpul din ce în ce mai dificilei munci de rearanjare-mutare-deprăfuire și ordonare a cărților din biblioteca-mi personală, așa cum, îndeobște, se întâmplă, privirea îmi căzuse pe două cărți „imaculate”, adică înveșmântate în coperti albe, „ornamentate” subtil de o grafică suplă, simbolică, stranie pereche din punct de vedere al dimensiunilor tipografice (ori editoriale, cum o fi corect?!). Pe paginile de gardă – amprente-autograf din partea autorilor. **Daniel Săuca**, „LA CENTRU, PRIN NORD-VEST”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015 și **Cornel Jurju**, TOVARĂȘII ÎMPOTRIVA COROANEI, Ideologie și propagandă în România comunistă”, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015**.

„Nimic nu este întâmplător”, mi-am zis. Am luat o pauză binemeritată, bănuiesc, și am trecut la identificarea tomurilor. Cum sunt subordonat unui obicei comun majorității cititorilor reali, odată ce primesc sau aleg o carte, o răsfoiesc atent să nu-i stric în vreun fel „petalele”, și mă opresc aleatoriu în „locul unde se deschide...” (apud Viorel Mureșan), stăruind în lectură timp de două-trei minute. Așa s-au petrecut lucrurile și în acest caz. Doi autori foarte apropiați ca vârstă, două edituri clujene, același an al apariției celor două „mirese”. Fac parte din eșalonul bogat al „lecturi-lor amânate”. Mai răsfoisem stăruitor volumașul generat de Daniel **Săuca**,

format „*livre de poche*” în chiar anul apariției sale. Însă resimțeam efectul fenomenului „*déjà-vu*”, le citisem entuziast în momentele aparițiilor în cuprinsul revistei noastre. Rețin că am reacționat cu entuziasm constatând coincidența între opiniile mele, declanșate monologat intim, și cele inserate copertei a patra de către tânărul critic clujean Victor Cubleșan; citez: „Intrări de jurnal, notații și meditații, pastile și micro-schițe, idei și citate, observații și divagații, pasaje care iau întorsături de poezie, versuri care se localizează într-un jurnal nesistematizat.”

Tocmai în acest aspect stilistic stă farmecul năucitor al acestei scrieri, senzația de eliberare bruscă, sperată sau nu, dintr-un mediu clausturant, descătușarea unor energii constrânse de reguli și legi protocolare conservând tradiția ipocriziei. Îmbinare aparent spontană între epic, liric și accentuat dramatic. Conviețuire (dez)echilibrată între poetul elegiac, jurnalistul tranșant și filosoful ponderat, între sofism, stoicism și epicureism, unde logica (raționalul) se întretaie cu absurdul, concretul conviețuiește cu abstractul, realitatea cu fantastul într-un mediu politic unde totul e posibil. Din tot acest melanj se decantează evident și considerabil Poezia. Autorul își avertizează de la început prezumtivul beneficiar al „straniei” sale prezențe, într-un succint, concentrat preambul: „*Imposibilitatea logică, geografică, spirituală. Ocolul, rătăcirea, călătoria dezlănțată ar putea fi o explicație. Metaforă probabilă despre călătorie, despre cărarea îngustă, lungă, întortocheată. Labirintul. Chiar rătăcind, suferind poate că ești în centru tot timpul; numai astfel te poți raporta la un centru, fie el geografic, logic, spiritual sau multidimensional.*”

Din cele 130 de paginiale substanței conținutului, 97 sunt alocate părții „I” intitulată „**Andantino**”, un diminutiv cu etimon italian al adverbului, posibil substantivizat „Andante”, sugerând, în această formă, amplificarea, nu diminuarea unui ritm sonor muzical însemnând „lent”, „tărăgănat”. Această secțiune găzduiește „labirintul” promis de omul complex, patriotul orgolios, managerul scrupulos, exersat în îmbinarea indulgenței cu severitatea, artistul cuvântului rostit, dar mai cu seamă scris, dotat cu simț discret al umorului, **Daniel Săuca**. Mi-ar fi extrem de dificil să caut și să găsesc domeniu laic și religios, profan și artistic, cât și aspecte incluse acestora, care să nu fi atras atenția și parafarea sa, eventual succintă, apreciativă ori depreciativă, ludică sau, dimpotrivă, tristă, de Jurnalist-poet, ori de Poet-jurnalist, discret observator, dar și rezonant tumultuos lexical dificil de oprit. Ar fi suficient să citez titlurile „cânturilor” (pentru că îmi pare mai

potrivită această denumire decât banalul „capitol”), când mă determină cugetul să asociez formula epico-lirică a prezentei scrieri cu poemele renumite ale Evului Mediu, recitate cu acompaniament muzical de menestrelți și trubaduri în piețele publice și la curțile înalților aristocrați din acele vremuri. Iată, de exemplu: „**Europa. Îngeri & demoni. Exagerări utile la periferia veșniciei**”, „**Iluzia apartenenței la un centru (utopic, edenic). Despărțiri, apropiieri, căutări, iluzii**”, „**Propagandiștii durerii. Ar fi bine să existe propagandiștii bunului simț**”, „**Hăul beat al câmpiei. Câmpiile nesfârșite. Morțile nesfârșite**”, „**Război. Pace. Iubire. Disperare. Credință. Și canibali**” etc.

Partea a doua: „**In modo di marcia funebre**”, accentuează sincretismul îndeobște cunoscut, lăsând lectorului posibilitatea să constate, ori măcar să intuiască, înrudirea dintre limbajele metaforice verbal și muzical, reflectare a consolidării și/sau a inițierii în procedeele tehnice literare și muzicale sugerate de autor. Tonul perceput în cele 11 poeme este elegiac, substanța pieselor lăsând conotațiile să se întretaie, să conviețuiască într-un prezent febril (*Poemele gării din Dej*) sau paseist-nostalgic (*Pești pe diguri*), religios-oniric (*Via și șarpele*), celorlalte trei poeme, fără titluri, inoculându-li-se certitudinea prezentului continuu, în maniera intenției posibile de canonizare întâlnite la generația douămiiștilor și a urmașilor imediați, deocamdată. Asociațiile bizare, în personificări și animări stranii, însă logic posibile, absurdul mirobolant mizând posibil pe concepte dogmatic-teologice orientale devine credibil: „În gara din Dej/ șinele dărdăie/ la clasa a doua/ Am răcit și eu de-a binelea/ pe peronul de apoi/ tot așteptând/ ospătarii văzduhului” (*Poemele gării din Dej – III*).

Daniel Săuca nu ține să impună o formulă generaționistă, ci se alătură doar ideii, sugerând cu obstinație propriile-i tipare detașabile în peisajul literar actual, prin laconismul formal/ esențializat firesc, iar cartea sa, precedată și continuată de altele (jurnalism și poezie) apreciate și premiate (cele de poeme), este dovada intrării viguroase în procedura de individualizare: „Ne sugrumăm gândurile/ Ne ațipim iluziile/ Ne torturăm ideile/ Ucigași profesioniști/ Vechi magicieni/ Călăi sentimentali/ Îngrășați prea devreme/ Cu putreziciunea lumii” (*Suspendări*).

=====

*Se pronunță **divais**.

**Am citat reproducând tipul de caractere (litere) de pe coperti.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Doar când ai totul te poți comporta ca și când nu ai avea nimic. Reciproca e mai greu de realizat, deși încercări există... Mulți oameni produc mult mai puțin decât cheltuiește societatea cu susținerea existenței lor. Cu neghiobii, cheltuielile sînt duble. Ca atare, multe existențe sînt falimentare, funcționează doar în deficit, îndatorîndu-se peste posibilitățile proprii. Destui nu își justifică nici investiția actului creațional, la care sînt mereu restanțieri. Alții sînt gata să-și transfere șomajul existențial în lumea de dincolo, sperînd să fie plătiți în avans pentru somnul de veci.

*

Unde să cauți fericirea între atîtea contrarietăți ale trăirii, în care unele idealități le anulează pe altele? Între *ego* și *alter* nu se pot naște decît tensiuni care, de cele mai multe ori, vin în flagrantă contradicție. Nemaivorbind că unele vicii pot potența fericirea, pe cînd unele virtuți o pot diminua. Fericit este cel care, oricît de puțin ar avea, crede că are destul. Căci se nefericește inutil cel care își crește necesitățile peste puterea de a le putea satisface. Chiar și în ceea ce privește adevărarea unui mod endostatic și exostatic de a fi trebuie să se aibă o limită a rezonabilității. Uneori, contează nu doar cît de mare e bucuria realizării unui ideal, ci, mai ales, cît de mare ar fi tristețea și angoasa nerealizării lui. Preocuparea de a căuta fericirea este mult mai obositoare decît detașarea față de nefericire. Cum poți fi fericit de unul singur, dar în contiguitatea celorlalți? De fapt, cum poți fi fericit din postura de *om*? „Omul fericit: un ideal de turmă” (F. Nietzsche).

*

Primul film pe care l-am văzut, în satul copilăriei mele, se numea *Genoveva de Brabant*. Vestea sosirii mașinii cu aparatul cinematografic, la căminul cultural, a cuprins tot satul. Toți copiii fremătau de nerăbdare să vadă nu doar filmul, ci și magia prin care se proiectează acesta pe ecran. Nerăbdare care m-a cuprins și pe mine, deși era cît pe ce, din motive strict pecuniare, să îl ratez.

Filmul costa un leu și douăzeci și cinci de bani, ca atare i-am spus bunicii paterne despre ce este vorba, convingînd-o că ni s-a recomandat de la școală să-l vedem, în final solicitîndu-i suma necesară. Dincolo de faptul că ea credea că filmul nu putea fi decît lucrul necuratului, cu care nu prea era

de acord, încercînd chiar să mă convingă să nu îl văd, nu mică mi-a fost mirarea cînd mi-a spus că, din păcate, nu are decît un singur leu, ca atare nu are ce face, banii fiind o raritate în casa noastră. Disperat la gîndul că nu voi putea merge la film, am început să scotocesc nerăbdător prin casă după o monedă de douăzeci și cinci de bani. Acțiune care, pe cît era de exasperată, pe atît s-a dovedit de zadarnică. Văzîndu-mă atît de abătut, bunica a venit în cele din urmă cu o soluție salvatoare: îmi dă leul și un ou pe care urma să îl vînd la magazinul sătesc, făcînd rost de diferența necesară. Așa că, bucuros nevoie mare, cu un leu într-un buzunar și cu oul în celălalt, am alergat sprinten la magazin.

Nici aici nu am fost lipsit total de emoții, pentru că oul trebuia trecut printr-o măsură metalică, iar dacă intra prin ea, costa doar cincisprezece bani, dacă nu intra, costa douăzeci și cinci. Inspirată, bunica a ales un ou mai mare, așa că am putut face schimbul salvator. Datorită aceluia ou cu rol de monedă forte am putut să văd primul film din viața mea, întîmplare a cărei rememorare mă umple de reverie și astăzi...

*

Nu există specie mai detestabilă decît cea a oamenilor „providențiali”, a celor care știu exact cum merge lumea, astrele, universul, îi prevăd *destinul* pînă și lui Dumnezeu. Știu totul în afară de un singur lucru: cîte ceva despre ei înșiși, despre limitele propriei cogniții. Căci îți trebuie un dram de înțelepciune pentru a-ți putea recunoaște prăpastiile ignoranței, dimensiunea vidului interior. Numai că providențialii nu practică dubitativitatea sapiențială. Ei știu doar că știu. Căci faptul de a se prefăca că știu e mai important decît știutul pur și simplu. Sintagma „nu știu” e pe cale de dispariție din uzualitatea limbajului. În mod ciudat, toți știu. Și nu doar că știu, ci știu în mod absolut. Prefăcătorie bate veridicitatea, falsul discreditează orice formă de adevăr. Iar cînd te gîndești că Pămîntul a fost creat doar ca să poată niște despoți sclerați să-și manifeste nebunia puterii, te cuprinde o jale cosmică. Religiiile și umanismul se pare că au eșuat total din moment ce umanitatea mai produce încă și acceptă dictatori psihopați și criminali care pun lumea în pericol. Trăim cu un picior în postumanitate, într-o lume în care nici apocalipsa nu mai are nici un rost.

Alice Valeria Micu

Zei cazanelor

În Țara Silvaniei toamna-i albastră,
așa cum e-n ceruri e și pe pământ,
butoaie de rouă-s pe țarina noastră,
căci bruma n-a spus încă primul cuvânt.

Vin zeii cazanelor, roși ca arama,
pe frânghii de iederă curg nemiloși.
În Țara Silvaniei veche e vama
pe apa de foc și pe vin, ce coloși

de prune se mistuie-n vase, ce lemne
mustesc de al cărnii de aur parfum,
aghiazma se fierbe din fructe și semne
rămase în foc, descifrate în scrum.

Și vânăta-i toamna de-a prunelor piele,
duios elixir de uitări distilat.
Aici poți s-auzi prin livezi albe iele
ce caută-n crengi prunci cu sămburi, bogat

cadou din albastrul și vânățul tandru,
chiar iernii rămasă în frigul cel gol.
În loc de zăpadă, un vin flăcăiandru,
pălinca cea galbenă, dăm noi obol

de sufletul lor, dragi pierduți printre vise,
de dorul de-a fi lângă noi înc-o dat'.
Lăsăm din pahare și din sticle deschise
un strop, mântuirii îi dăm un mandat.

Pun zeii cazanelor lemne sub focuri,
albastrele prune silvane se frâng,
pălincă torn, plâng în o mie de locuri,
cu tine vreau, tată, să beau într-un crâng

în Țara Silvaniei coaptă-n butoaie,
cu pruni și cu vie, uitate-n Sălaj,
să scriu despre zei și cazane în ploaie.
S-o mângâi pe mama, să aibă curaj.

Parodie de Lucian Perța

Alice Valeria Micu

Zei cazanelor

În Țara Silvaniei când toamna adastă,
de când este omul aici pe pământ,
toată livada devine albastră
de câte dulci prune în toți prunii sunt.

Spre zeii cazanelor atunci, nu alți zei,
înalță tot omul o rugă adâncă,
să facă din prune ceva, ce știu ei,
compoturi, magiunuri, dar mai ales țuică.

Lumină în sânge*, aghiazmă de foc
e țuica ce iese aici, la Zalău,
se face, desigur, nu doar în ăst loc,
dar asta își are-un parfum doar al său.

Delict de iubire poți face cu ea
că e-un elixir bun la totul și toate,
poți face cu țuica oricând orice-ai vrea
că țuică să facă orice oricând poate.

Cadou când o dai sau cadou de-o primești,
mecanic al sufletului e-n clipele grele,
orice barieră cu ea izbutești
să dărmă când e galbenă și cu mărgele.

Curgând în pahare din sticle-nstruțate,
atât pentru vii, cât și pentru morți,
de sufletul lor și iertări de păcate
sorbim din pahare cu zeii, cu toți.

Știu zeii cazanelor țuică să facă
din prune silvane, ca nimeni, mereu,
că astă licoare pe-oricine împacă,
mașină de răs sau de **plâns** e la greu.

Dar iată, de-o vreme, cazanele-s goale,
plecați ne sunt zeii, degeaba-i ofranda,
și trist e Sălajul și plin e de jale
că Fiscu-i mai mare decât e livada!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă
sau fac referire la titluri de volume ale au-
toarei.

Silvia Bodea-Sălăjan

Colivii

Pe pereții zilelor a crescut igrasie
 Și peste nopți geamătul lumii se frânge
 De pe triumghiul pietrei când ninge
 Se înalță o calotă murdară sălcie
 Ce sfâșie lumea până la sânge
 Acolo sunt eu o neliniște vie
 Aici mă privește tăcerea și râde
 Că lumea-i eșafod dar și propriul gâde
 Cu gluga lăsată peste privirile hâde
 Ce ne închid în colivii pe vecie

Melania Rusu Caragioiu

Efemeră de toamnă în Montreal

Au mai rămas doar ultimele frunze,
 Întruchipând:
 Câțiva palmieri.
 Trei balerine,
 Litere care-mi vorbesc mie,
 Un cățel cu laba la ureche, și
 Piepteni, foarte mulți piepteni.

Privirea mă fură și iar îmi apar:
 Tridentul (din ramuri, al) lui Poseidon,
 O furcă de făcut căpițe de fân,
 Păsări cu aripile deschise,
 O Babă Cloanță, cu ciuf pe cap,
 Miniaturi de pomi (cum desenează copiii),
 Steaguri și eșarfe colorate,
 Câteva șiruri de cocotieri, de aceeași înălțime, și
 O rândunică singuratecă.

Se întunecă;
 Privirea-mi obosită mai discernere:
 O vulpe cu un corb pe spinare,
 Albine mici, albine mari,
 Virgule,
 Bondari;

Și dincolo de ele: cerul de octombrie,
 O zi de vânt,
 O zi de ploaie,
 O zi de soare blând și nostalgic.

Copiii culeg frunzele de aur, purpură și aramă,
 Adulții înoată prin frunzele răscolite,
 Păsările-frunză pleacă luându-și puii cu ele...

Încep să îmi simt umerii.

Și casele rămase fără cojoc, încep să se îmbrace...

Constanța Popescu

Curgere

Eu o tăcere, tu o așteptare la limita răbdării,
 nimic din ce dorește celălalt
 și totuși este o cursă preplătită
 în care, fără itinerar, fără harta gărilor
 și a popasurilor tănuite, construim povești.
 Cuvintele sunt zmeii depărtărilor,
 se aude un vacarm de nefoste, neavute și dorite...
 Drumuri nedefrișate, tocesc răbdarea,
 pe care mama o împachetase în hârtie glacee
 doar să o luăm cu noi în trenul durerilor mute...
 Să facem sărbătoare din tristeți!
 Măine e o întâmplare fericită care nu depinde
 de noi, mereu o așteptare care ne apropie de mal...
 și curgerea este totuși esența iubirii,
 o sărbătoare eternă...

Lucia Bibarț

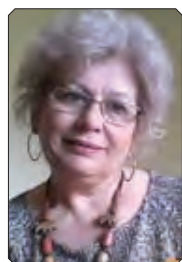
Locul în care primăvara nu mai vine

De sticla geamurilor
 nu se mai agață zâmbetele copiilor
 și nici chipurile obosite ale bătrânilor.
 Schelete de beton
 rânjesc prin ochiurile oarbe.

Strâmb și negru
rânjește și copacul rămas în picioare.
Pecinginea fumului
ce-a cuprins locuințele din jur
l-a prins și pe el.
Cu brațele ciuntite
își potolește bătăile de tun ale inimii,
respiră rar și ușor
încetinindu-și voit tumultul sevei.
Nu-ndrăznește să-nfrunzească.

Un câine-l amușină cu ochi întrebători de cenușă:
eu unde-mi regăsesc stăpânul?
Schelălăie golu-n craterul
ce-a mușcat cu dinți lutoși de nicotină din asfalt.
Un smoc de iarbă se leagănă-n vântul prăfos și uscat,
o bancă-și întinde brațele
spre oricine e dispus s-o îmbrățișeze.

E primăvară,
dar viața întârzie
ca o fetiță rătăcită și singură
sub ochiul amenințător al nopții.

Valentina Becart

Fluturi de noapte...

În mijlocul nopții, mereu altceva:
fluturi șovăind, un turn răsfrânt
peste ape,
o ancoră la mal și câteva cuvinte
alungite,
între amintirea de demult și prima
umbră
trezită din visare.

De nicăieri, un corn de vânătoare,
pocale,
o mână ce rotea un arc, iar undeva,

în partea stângă, cuvântul nemișcat,
unealta de tortură...,
în timp ce-o armonie
nefirească
părea s-atingă (delicat) întregul cer
și gândul
celui resemnat și-n așteptare...

În miezul nopții, în adânc,
dispar ferestrele,
privirile se-ascund în prima
rugăciune,
în timp ce fluturii de noapte
(cu stăruință) cer azil –
sub clopotul de sticlă, ce-adăpostește
blând... lumina filiformă
și-avântul pentru-un alt poem...

Ana Ardeleanu

arome de duminica

în fiecare buzunar porți o femeie
femeia lui Dumnezeu
niciodată eradicată
doar invitată la masa mare a iubirii tale
să fie culoare
să fie iubire
să fie Dumnezeu
cu tot eșantionul său de muze
care nu practică mania persecuției
nu te chinuie cu frumusețea lor
doar te însoțesc până la cimitir
dacă vrei și mai departe
în pânțele universului
acolo unde Dumnezeu chiar are milă de tine
te încornorează
te declară cerbul Zeului Soare
iar pe frumoase, aromele sale
de duminica

Amintiri din viața de elev

Augustin MOCANU

1. În cei șase ani cât am fost elev la școala normală, devenită pedagogică din 1948, în mod real, de trei ori am schimbat colectivul de elevi al clasei. În 1947, după susținerea examenelor de diferență dintre școala primară satească pe care am absolvit-o în Boju și școala gimnazială urbană, etapă căreia în licee și școli normale îi corespundea cursul inferior (primele trei sau patru clase), am fost înscris în clasa a II-a la Școala Normală de Învățători din Cluj, pe care am urmat-o și terminat-o în anul școlar 1947-1948, cu media 8,03, obținând premiul al III-lea. Acela a fost un an de acomodare cu viața și cerințele unei școli de oraș, în răspunderea căreia erau sarcini deosebite, cu felul concret de a se lucra, cu diferiți profesori, dar mai ales cu un colectiv de elevi în care aveam statutul de neofit. În primele ore, unii profesori, cum îmi observau prezența, mă și lua la întrebări, dorind să afle mai întâi de unde vin, eu le răspundeam cu glas tare ca să audă că am dat diferența la liceul cutare și acum am fost primit aici. Răspunsurile, poziția, ținuta și tonul glasului erau aceleași în toate cazurile, ceea ce i-a făcut pe unii colegi să mă ia peste picior, imitându-mă ori de câte ori se ivea un moment potrivit. Eu tăceam și suportam, căci era zadarnic a încerca să le închid gura, ei fiind mulți, iar eu singur. Am băgat și eu din vreme de seamă că acolo, probabil din obișnuință, se manifesta un fel de respingere, pe tăcute, a externilor, care numeric eram foarte puțini: eu, un coleg originar din Pata, Vasile Rusu, și un clujean, Victor Zăvoianu, băiat bun, bălău, cu ochii verzi, blând și tăcut, nu știu de ce, bine costălit acasă, bine îmbrăcat, zdravăn și frumos, era slab pregătit sau nu cunoștea bine limba, provenind dintr-un mediu de amestecătură etnică greu de descălcit, nici nu știa sigur ce este – ungur, evreu sau român, dacă nu cumva reprezintă un strălucit ghiveci hungaro-ebraico-valah, căci la învățătură era botă. Se simțea de la distanță că internii considerau că ei, fiind cei mulți, sunt colectivul, iar noi, externii, suntem doar niște intruși. Această înconstruire, ce nu s-a dat pe față niciodată, s-a prăfuit și s-a stins. Pentru mine a dispărut prin noiembrie 1947, când, într-o oră de matematică, doamna dirigintă Olivia Constantinescu m-a pus să dau *examen pentru bursă*. Eram singurul din clasa aceea, care susțineam o astfel de probă. De ce? Deoarece se considera că mediile cu care venisem din alte școli nu erau comparabile cu cele obținute de colegii care au urmat clasa anterioară aici, la școala noastră. Fără să mă atenționeze sau să mă anunțe anterior, doamna dirigintă care ne predă ma-

tematică și geografie, când a sosit la oră, m-a mutat în prima bancă, unde eram singur, mi-a pus în față o foaie ministerială dublă, cu pătrățele alungite, și mi-a zis să fac ceea ce mi se cere, deoarece lucrarea constituie examen pentru bursă; e bine să fiu atent, să nu mă grăbesc pentru a reuși. A doua zi, la ora de geografie, doamna m-a anunțat să fiu liniștit, deoarece cu nota obținută, 8,30, pot fi propus pentru a primi bursă. Din acea dată, gata cu discriminarea! Chiar și colegul meu de bancă, Vasile Morar, tip orgolios, și-a ameliorat atitudinea față de mine: nu mă mai imita, nu mai râdea când eram scos la răspuns și, pe deasupra, nu mi se mai adresa cu: „Mă Gyula!”, cum obișnuia înainte.

2. Dar oricum o iei, viața e viață și de probleme, mai mari sau mai mici, mai grele sau mai ușoare, mai multe sau mai puține, nicicum nu se poate scăpa.

Nu-mi pot închipui de ce nici părintele Viorel Cristea și nici doamna preoteasă Valeria Cristea, când m-au îndemnat și „programat” să mă fac învățător, nu au avut deloc în vedere handicapul cu care m-au „înzestrat” ursitoarele, lipsindu-mă pentru toată viața de harul cântatului de orice fel. Intuisem eu ceva *hibă-n bai*, cum se zice pe la noi, în legătură cu cântatul. Când eram prin clasa a treia, învățătorul Vasile Mocanu avea un cor de elevi cu care cânta și la liturghie. De câteva ori am luat parte la repetiții în vederea participării la slujbă. Eu nu-mi dădeam seama că nu prind corect sunetele și că le redau aiurea. Simțeam puțin că nu e în regulă ceva, deoarece niciodată nu puteam prelua melodia din gura învățătorului, ci simțeam nevoia să începă copiii din jur ca să am după cine mă lua. Mereu eram în urmă și cântam în disonanță față de vocea din care făceam parte. La o slujbă mi-am dat drumul și în două-trei rânduri dirijorul a simțit abaterea și se străduia să afle de unde vine. A treia sau a patra oară „m-a prins” și mi-a zis să fiu mai atent, apoi mi-a spus să tac. De atunci am tăcut definitiv și nu m-am mai dus nici la repetiții, nici la liturghie, iar dirijorul nu m-a mai chemat. Asta a fost în Boju, dar în Cluj, la școala normală, astfel de treburi erau privite altfel. În acea primă clasă făcută la Cluj, muzica ne-a fost predată de Celestin Cherebețiu. Profesorul venea, întreba, ne punea să cântăm pe note. Colegii știau ce știau, fiindcă și în clasa anterioară fuseseră acolo, pe când eu eram tun. În lecțiile unde introducea elemente noi, domnul C. Cherebețiu se folosea mult de câțiva colegi care cântau frumos și liber, dar și de pe partitură. Modelul la care apela mereu ca să ne

exemplifice diversele chestiuni teoretice explicate era colegul Vasile Hodrea. Fiind în mare deficit de posibilități, nu absentam deloc și puneam mare accent pe partea teoretică pe care o învățam, însă în zadar, căci răspundeam eu corect, dar nu puteam să dau niciun exemplu concret cu glasul meu și nimic nu eram în stare să recunosc din ceea ce se cânta în clasă și de-mi pune sub ochi niște note cerându-mi să le cânt, eu rămâneam mut. O singură dată am solfegiat un exercițiu scris pe tablă și gata. Clasa a râs ca la circ și profesorul și-a dat seama că e mai bine să mă negligeze. Cu toate aceste necazuri idioate, de netrecut, niciodată n-am rămas corigent. De vreo două ori, profesorul m-a utilizat mai cu folos decât ar fi fost prezența mea la oră. Era numai la doi-trei ani după război și necazurile aduse de ocupația horthystă nu se terminaseră încă. Majoritatea profesorilor noștri în 1940 au luat calea refugiului și care nu s-au dus au fost expulzați, făcându-se ceea ce azi s-ar numi curățire, deci purificare etnică. Când au revenit din refugiu, nu și-au mai putut ocupa fostele locuințe, de aceea câteva familii au fost găzduite provizoriu în spații ale școlii, chiar în săli de învățământ. În astfel de situație se aflau, de pildă, familiile profesorilor Celestin Cherebețiu și Gheorghe Comănanu; mai era cineva, nu-mi amintesc numele. Într-o zi din apropierea Crăciunului, profesorul ne-a stârnit să cântăm colinde și i-a luat peste picior pe niște sălăjeni din Năpradea, râzând că aceia reiau prea des și cam aiurea obișnuitul refren *Florile dalbe*, pe care băieții îl lungeau și cântau variante: *Florile, florile dalbe* sau *Florile dalbe, flori de măr*. Pe la mijlocul orei și-a amintit că are un colet la gară și trebuie adus. Mi-a dat o țidulă mototolită, mănjită cu creion chimic, m-a luat de-o mână și mi-a arătat ușa zicând:

- Ia-ți chipiul, du-te la gară, adă pachetul și du-l la mine acasă.

Eram bucuros că voi lipsi și nu va avea ocazia să-mi ceară și mie să spun o colindă de pe la noi, fiindcă eu cunoșteam versurile colindate și le puteam spune, dar nu aveam deloc darul de a le și cânta, ceea ce știa și dânsul, însă ar fi fost un moment bun de a înviora clasa pe seama mea. Am luat-o aproape fugind către gară, căci era cam departe și în ora următoare aveam geografie cu doamna Olivia Constantinescu, diriginta noastră, de la care nu doream să absentez, plăcându-mi și geografia și propunătoarea. Pachetul era cam greu și nu avea nimic de ce să-l pot prinde. De-l țineam în brațe, în același timp mă apăsa pe piept și pe stomac, îngreunându-mi mersul și răsuflarea, și, când îl săltam numai un pic, îmi acoperea fața și ochii, de nu știam unde să calc ca să nu cad; de-l puneam sub braț sprijinindu-l pe șold, ori trebuia să mă țin strâmb ca și cum aș fi șoldiu, ori se ivea pericolul ca pachetul să alunece jos în mazăga ce s-a format odată cu ivirea puținului soare de iarnă; pe umăr iară nu-l puteam duce, deoarece era scurt, gros și rotund. Cu chiu, cu vai m-am întors de la gară, am predat marfa

unei frumoase doamne care purta un capot înflorat și lung până-n pământ, dar ora de geografie se duse.

Profesorul de muzică vocală care m-a înțeles și m-a sprijinit direct, proiectându-mă în viitor, a fost domnul Dorin Pop. În următorul an școlar, 1948-1949, după zdruncinările impuse de Legea Reformei Învățământului, eu, deși aveam șapte clase încheiate cu examen de absolvire, am fost întors înapoi în clasa a VII-a. Deci, eu am urmat școala cu șapte clase în Boju din 1940 până în 1947. În 1947 am dat un examen de diferență la Cluj și am câștigat clasa I de gimnaziu apoi, în 1947-1948, am mai făcut o clasă la Școala Normală de Învățători din Cluj, după care m-au împins din nou în urmă, devenind elev în a VII-a, clasă terminală a ciclului II de școală elementară, care, încheiată cu un greu examen de absolvire, mi-a permis a îndrăzni să susțin examenul de admitere pentru a intra în anul I al „noii” Școli Pedagogice de Băieți din Cluj. Dar intrarea în școala pedagogică impunea o probă eliminatorie și obligatorie la muzică, pe care eu nu o puteam trece. După susținerea examenului de absolvire a clasei a VII-a, am încercat să-mi scot actele și să dau admiterea la alt tip de școală. Aveam o restanță mare de plătit la internat, fiindcă în acel an școlar nu am beneficiat de bursă, provenind dintr-o circumscripție școlară din afara Clujului. Zilele treceau, data examenului de admitere se apropia, eu nu știam încotro s-o apuc. Am vrut să știu ce șansă am la proba eliminatorie de muzică, de rămân să dau admitere la școala pedagogică. L-am întrebat pe domnul profesor Dorin Pop ce părere are. M-a încurajat, spunându-mi să mă prezint la examen. Mă va sprijini să-l trec, deoarece e convins că eu nu voi rămâne învățător și nu voi avea neapărat nevoie de muzică. M-a ajutat, dar dânsul n-a mai lucrat la noi. A venit domnul Marius Cuteanu, care m-a înțeles și nu m-a supărat cu nimic. Era foarte energic și activ, a înființat și a condus vreme de mulți ani un cor cum n-a avut niciodată școala o astfel de formație corală, dar eu am absolvit și am plecat. La sfârșitul lui ianuarie 1958 am mai auzit o dată acel cor cântând la ritualul de înmormântare a ultimului meu diriginte, domnul Augustin Balint, profesor de științe naturale.

3. Cu muzica a fost cum a fost, dar cu desenul a fost chiar o veritabilă panoramă. În primul an când eram la școala normală, am făcut desenul cu domnul Nistor Moțiu. Nu i-aș fi auzit de nume! Aveam două ore pe săptămână, însă eu nu-mi pot aminti absolut nimic, ci din tot anul am rămas doar cu circul pe care l-a făcut pe seama mea într-o singură oră. A venit cu catalogul și cu o cutie de cretă, în ușa clasei, și ne-a anunțat să ne luăm scaunele și să coborâm în parc în fața școlii de aplicație, că acolo vom face exerciții de desen după natură. După ce am ajuns unde ni s-a spus, n-au trecut nici două-trei minute că a sosit și dânsul. Ne-a dat de lucru, zicând: (...)

continuare pe www.caietesilvane.ro

Dosar de receptare critică – Teofil Răchițeanu – 80

Ioan BUNTA

Un important eveniment editorial îl constituie apariția volumului „Dosar de receptare critică” a poetului Teofil Răchițeanu, un frumos omagiu adus poetului din Munții Apuseni la împlinirea vârstei de 80 de ani. Realizat într-o frumoasă ținută grafică și o organizare ireproșabilă de cunoscutul critic și istoric literar Marin Iancu, acesta cuprinde aproape 600 de pagini și este editat de Nicolae Mocanu la Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2022. Volumul impresionează prin bogăția și varietatea numelor care arată interesul extraordinar din partea criticii actuale pentru creația artistică a lui Teofil Răchițeanu, dovedind astfel existența unui poet valoros, prețuit și iubit. Materialul publicat, pentru realizarea căruia Marin Iancu a desfășurat o muncă extraordinară cu pasiune și dăruire, facilitează totodată o cunoaștere mai bună a vieții poetului.

Lucrarea începe cu un *Studiu introductiv*, unde autorul remarcă faptul că „Teofil Răchițeanu s-a păstrat cu fervoare în limitele unui etos specific, ajungând să impună prin limbaj și artă combinatorie ingenioasă de cuvinte existența unui gen unic de poezie” [...], „lirica lui Teofil Răchițeanu stă elocvent sub semnul meditației în marginea misterului, într-o bună descendență blagiană [...], fiind absorbit într-un chip particular de această problematică” (Marin Iancu, *Studiu introductiv*, p. IX). Indiferent la curente post moderniste, Teofil Răchițeanu „își continuă parcursul de seducător poet al lumii, menit să vorbească semenilor despre condiția sa existențială, aflat sub semnul tragicului, și despre esențele lumii, la care numai inițiații au acces” (Adrian Țion, citat de Marin Iancu în *Studiul introductiv*, p. IX).

Poetul provine din generația „echinoxistă”, contemporan fiind cu Ioan Alexandru, Ana Blan-

diana, Gheorghe Pituț, Adrian Popescu, Horia Bădescu, Petru Poantă, Eugen Uricaru, generație care a stat sub semnul poeziei lui Eminescu și Blaga, titani pe care Teofil Răchițeanu i-a asimilat într-un mod unic, original. Nu se pune problema unui mimetism, „ci de o redimensionare a modului de a comunica stilistic al poeziei eminesciene, dovedind în fond bogăția și polisemia textuală a operei însușite din interior, care atestă, iată, la distanță de un secol că poetul nostru național și-a găsit un afin de o asemenea statură lirică și sensibilitate rafinată” (Mircea Popa, „Făclia de Cluj”, 5 ianuarie 2023). În acest sens, ideile exprimate de criticul literar Z. Cârlegea în revista „Luceafărul” din 1987, la 17 octombrie, p. 3, sub titlul „Eminescianitatea substanțială” sunt valabile și azi. Nu lipsește nici filonul istoric al Ardealului în volumul „Patimile după Iancu” (Clusium, 2008), la apariția căruia C. Cubleşan scria: „Modernă în esență, tradițională în rostire, poezia lui Teofil Răchițeanu vine, parcă din adâncuri geologice de ființare, să lege într-o veritabilă salbă de mărgăritare, fiorul emoțional din jelania anonimilor creatori – țărani, dintotdeauna, din meditația filozofică eminesciană, din chiotul de revoltă cotrușian și răbufnirea împătimită a bardului... de la Ciucea, până la sîne, ca într-un ritualic descântec, de-o solemnă simplitate la memoria neștearsă a Iancului” (C. Cubleşan, în *Cuvânt-înainte* la volumul „Patimile după Iancu”, Clusium, 2008, p. 7).

În valorosul *Studiu introductiv*, Marin Iancu scoate în evidență cele mai importante etape din creația marelui poet. Astfel, o primă etapă ar fi cea a debutului editorial cu volumul „Elegii sub stele” (1969), în care poetul descrie un topos original, unde elementele de bază sunt muntele, pădurea, codrul și râurile, care se împletesc cu istoria locală

(„oamenii aceia/ Cu durerile îngropate în lemnul ciubarelor”). Previiziunile emise de Ioanichie Olteanu, Geo Bogza și Horia Bădescu încă de la început, potrivit cărora Teofil Răchițeanu va fi un mare poet, s-au adevărit din plin.

Volumele care au urmat „Somn de voevod” (1980, reeditat în 2015), „Planete de melancolie” (1986), „Tărâmul de rouă” (2002), „Alizeul de dor” (2006), „Lebăda neagră” (2011), „Elegii pentru restriștea voevodului” (2018) ș.a. reprezintă etapa matură a creației sale și sunt axate pe temele majore ale acesteia: dragostea, moartea, singurătatea, tragicul, cosmosul, „plânsul arheic” (Th. Codreanu) etc. Recentele volume „Lebăda, când moare, cântă” și volumul „Adaina”, apărute aproape concomitent în 2022, la Editura Scriptor din Cluj-Napoca, exprimă starea de singurătate, în univers, a ființei umane, deșertăciunea vieții, sentimentul amenințării morții și a neantului.

O armată întregă de comentatori, care au scris despre cele 39 de volume publicate la data apariției lor, i-a fost aproape poetului. Amin-

tim aici doar câțiva: Mircea Popa, Radu Vida, Iosif-Cristian Pașcalău, Constantin Cubleşan, Marin Iancu, Rodica Lăzărescu, Ion Buzași, Gavril Moldovan, Iuliu Pârvu, Monica Grosu, Theodor Codreanu, Vasile Fanache, Mircea Borcilă, Ion Cristofor, Aurel Sasu, Dorin Serghie, Zenovie Cârlușgea etc. ...

Au adevărit intuiția din 1964 a lui Ioanichie Olteanu și au depus mărturie în intervalul 1969-1989 despre talentatul poet singuratic din Munții Apusului: Horia Bădescu, Teodor Tihan, Victor Rusu (1969), Gavril Moldovan, Gheorghe Nistor, Maria Negru Vedinaș, Tudor Daneș (1980), Traian Vedinaș (1981), Irina Petraș, Mircea Vaida, Zaharia Sângiorzan, Ion Cristofor, Artur Silvestri.

Textele introduse în acest volum cuprind studii, articole, eseuri, comentarii, recenzii, evocări și note de lectură care conturează personalitatea literară a lui Teofil Răchițeanu și formează o perspectivă asupra creației sale, ca rezultat al marilor teme prezente în toată opera sa pe o durată de o jumătate de secol [de la „Elegii sub stele” (1969) până la „Lebăda, când moare, cântă” și „Adaina”, amândouă apărute aproape simultan, în 2022, la Editura Scriptor din Cluj-Napoca]. Ne aflăm, astfel, în fața unui destin literar împlinit, recunoscut ca „Orfeu al Munților Apuseni”. Mircea Popa creionează foarte bine contururile acestei poezii în contextul poeziei române și universale: „poezia sa are o constantă catartică fundamentală, o propunere

de reîntoarcere la înțelepciune și la izvoarele mereu vii și substanțiale ale omenescului, ale comorilor de spiritualitate și sensibilitate care au stat la baza culturii universale” [Mircea Popa, prefață la volumul „Efulgurații (Sentimente cu poeți)”, Scriptor, Cluj-Napoca, 2022)].

Volumul cuprinde și o prezentare a poetului în dicționare („Dicționar de poeți, Clujul contemporan”, 1999, „Dicționarul scriitorilor Români” R-Z, Ed. Albatros, 2002, „Dicționarul general al literaturii române”, Vol. IV, P-R, 2006, ed. a II-a, 2021, „Istoria literaturii române de azi pe mâine”, 2009), conform unor prezentări făcute de Petru Poantă (1999), Ion Cristofor (2022), Constantin Cubleşan (2006, 2021), Mircea Popa (2009).

O listă de *Repere bibliografice* cuprinde numele autorilor de texte, denumirea și locul apariției textelor respective în periodice.

Sunt prezente, de asemenea, interviurile acordate de poet unor confrăți (Ion Cristofor, Dan Brudașcu, Dafina Suciu, Radu Vida și Marin Iancu, pp. 459-502) și autografe de la scriitori și prieteni din generații și medii diferite (pp. 527-574).

Notele explicative și trimiterile minimale au importanța lor în clarificarea unor aspecte privind relația poetului cu autorii respectivi. În finalul lucrării se găsește un indice alfabetic al autorilor prezenți în volum, în dreptul cărora este trecut numărul de ordine al textului/textelor semnat/e de aceștia.

Toate acestea reprezintă o oglin-

dă vie a valorii poetice de azi și de viitor a operei lui Teofil Răchițeanu și întregesc portretul autorului, al cărui destin este așezat „sub semnul luminos al deschiderii spre lume în ciuda solitudinii mai mult sau mai puțin asumate, care așteaptă o viitoare monografie pe care o merită din plin” (Z. Cârlușgea, Tg. Jiu, 24-26 decembrie 2022).

Teofil Răchițeanu s-a străduit să lase posterității o imagine cât mai apropiată a biografiei sale, fără de care opera, dar mai ales Omul, nu pot fi înțelese la adevărata lor valoare. Pentru viitorul monografist, nu sunt lipsite de interes câteva lucrări reprezentând așa-zisa „literatură de frontieră”, cum ar fi dosarul social „Cazul Șuşman în judecata răchițenilor” (2006), cartea de dialoguri „Amintiri în zigzag” (2016) realizată de Marin Iancu, și recent epistolarul îngrijit de Ilie Rad „Scrisori către Teofil Răchițeanu” (2021), la care se adaugă și cartea subsemnatului (Ioan Bunta), intitulată „Scrisori de la Teofil Răchițeanu” (Scriptor, Cluj-Napoca, 2022). Să nu uităm și monografia dedicată satului natal – Teofil Răchițeanu, „Improvizatii” (Addenda), Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2021, o monografie ilustrată a răchițenilor (Z. Cârlușgea).

În concluzie, volumul este un dar prețios adus „unui poet plin de har a cărui creație va rămâne mereu în fondul de aur al literaturii române” [Ion Cristofor, prefață la volumul „Efulgurații (Sentimente cu poeți)”, Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2022].

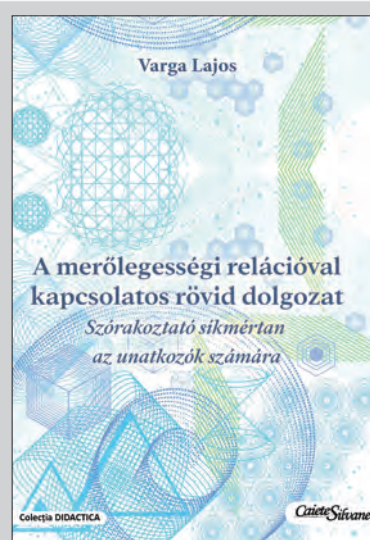
Carte de geometrie apărută la Editura „Caiete Silvane”

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția Didactica, a apărut volumul semnat de Varga Lajos, „A merőlegességi relációval kapcsolatos rövid dolgozat. Szórákóztató síkmértan az unatkozók számára” („Scurtă lucrare în legătură cu relația de perpendicularitate. Geometrie plană pentru cei care se plictisesc”).

Volumul conține rezultatul unui studiu în legătură cu relația de perpendicularitate în geometria clasică. „E surprinzător că despre relația de paralelism, lucrările depășesc «volumul unei biblioteci», pe când despre relația de perpen-

dicularitate nu am găsit nicio lucrare mai consistentă”, a precizat autorul.

Profesorul de matematică Varga Lajos s-a născut la 24 decembrie 1936, în localitatea Camăr, județul Sălaj. Este absolvent al Liceului Teoretic din Zalău (1954) și al Universității „Bolyai” din Cluj (1958), având specialitate matematică-fizică. După absolvirea studiilor universitare, a primit un post didactic la Liceul Teoretic din Șimleu Silvanei, în prezent Colegiul Național „Simion Bărnuțiu”, unde a lucrat până la pensionare, la 1 iulie 1999. Între anii 1962-1967, a ocupat funcția de inspector școlar.

Din istoria cenzurii comuniste

LÁSZLÓ László

Recent a apărut o carte despre istoria cenzurii din România comunistă*. Cartea este semnată de dr. Kiss Ágnes, cercetător științific la Institutul Pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale (ISPMN) din Cluj.

Kiss Ágnes s-a născut la Zalău, a absolvit Colegiul Național „Silvania” în anul 1997 (pe atunci încă Liceul Teoretic Zalău). A obținut diplomă de licență la Universitatea „Babeș-Bolyai”, la Facultatea de Științe Politice și Administrative, specializarea Științe Politice în 2004, și o diplomă de master tot la respectiva facultate și specializare în anul 2005. Un timp a fost cadru didactic asociat la UBB, și apoi a absolvit un masterat la Central European University Budapesta, cu specializarea studii în naționalism. Tot la CEU a obținut și o diplomă de doctor în Științe Politice, în anul 2014. Titlul tezei de doctorat: **Censorship between Ambiguity and Effectiveness: Rules, Trust and Informal Practices in Romania (1949-1989)** [Cenzura între ambiguitate și eficacitate: reguli, încredere și practici informale în România (1949-1989)].

Din anul 2010 lucrează la ISPMN, participând la diverse proiecte de cercetare, conferințe și ateliere de lucru. S-a specializat în domeniile: istoria minorităților naționale din România în perioada comunismului, pe tematica cenzurii comuniste și a sociologiei organizaționale.

Prezenta carte este o variantă dezvoltată a tezei de doctorat, și după titlul grăitor: **Finomhangolás** [Acordaj fin] are un subtitlu mult mai explicit: **Koordináció és kontroll a szovjet típusú cenzúra-rendszerekben. Romániai példák (1949-1989)** [Coordonare și control în sisteme de cenzură de tip sovietic. Exemple din România (1949-1989)]

Cenzura și apoi perfida „autocenzură” făceau parte din viața cotidiană a presei, a literaturii, a teatrului sau a filmului din anii comunismului. Nu degeaba spunea bancul că Napoleon reînviat, în anii 1970-80 a ajuns în România și, după ce a citit Scînteia vremii, a exclamat nemulțumit: „Dacă aș fi avut și eu o asemenea presă (a se înțelege cenzurată), nici până azi nu s-ar ști că am pierdut bătălia de la Waterloo!”

Deși în constituțiile comuniste erau prevăzute articole privind libertatea presei și cuvîntului, regimul nu-și respecta propriile norme și legi. De exemplu, Constituția din 1948, la articolul

Pe coperta cărții putem vedea câteva figuri cunoscute ale epocii comuniste, unii de tristă faimă: Hajdu Győző sau Hegedűs László ori Nicolae Vereș etc. Apar și alte personalități de valoare și necompromise: Ana Blandiana, Romulus Guga, Domokos Géza și Szász János...

31 afirma: „Libertatea presei, a cuvîntului, a întrunirilor, meetingurilor, cortegiilor și manifestațiilor este garantată. Exercițarea acestor drepturi este asigurată prin faptul că mijloacele de tipărire, hîrtia și locurile de întrunire sînt puse la dispoziția celor ce muncesc”. (Asemănător formulau și constituțiile din 1952 și 1965, dar se știe că realitatea era departe de prevederile constituționale...)

Cartea are o **Introducere**, din care cităm o singură teză: „Cenzura sistemelor socialiste de stat (=comuniste) se baza pe reguli vag formulate, care a oferit celor de la putere posibilitatea de intervenție și de acțiune în mod arbitrar” (p. 5). Dar în mod paradoxal, cenzura a fost eficientă... După respectiva

introducere urmează cinci capitole, o concluzie, și o lungă listă bibliografică.

Primul capitol se intitulează **Întrebări și încercări de răspunsuri**, și este partea care din punct de vedere teoretic ne prezintă – pe baza unei bibliografii de specialitate și pe baza cercetărilor proprii – rațiunea pentru care regimurile de tip sovietic recurg la aplicarea cenzurii totale. Tot aici putem face și o incursiune succintă în istoria generală a cenzurii. (Cenzura e mai veche decât mulți ar crede...) Aflăm și o anumită definiție a cenzurii: ea este „controlul autoritar asupra a tot ce este făcut public, unde procesul de control este sub reglementare oficială (dacă nu tocmai prin legi explicate), iar instituționalizarea ei se realizează prin administrație” (p. 8).

Scopul principal al cenzurii de tip sovietic este protejarea partidului de stat și a sistemului socialist de stat. Conținutul cenzurii include, de asemenea, reguli de interdicție a unor conținuturi considerate tabu, precum și reguli restrictive în privința interzicerii severe a actului de a critica regimul politic și social existent. În modelul de presă de tip sovietic, toate organele presei erau în proprietatea statului, și controlul se exercita de la centru, cu mijloace birocratice, tehnice și politice. Coexistau forme variate ale cenzurii: prealabile, ulterioare, directe, indirecte, cu sancțiuni legale și ilegale etc. (p. 10).

Al doilea capitol intitulat **Bazele funcționării organizaționale de succes** (a cenzurii din România comunistă) face o disecție anatomică a sistemului de cenzură. La sfârșitul capitolului trage un fel de concluzie preliminară: „Nu susțin că sistemul comunist de cenzură a fost perfect eficient sau de succes (conceptele însele sunt problematice și greu de măsurat/cuantificat), dar, în ceea ce privește realizarea scopurilor/țintelor urmărite, ele au fost destul de exact atinse. Aceasta nu este o afirmație arbitrară, ci este dovedită de impactul cenzurii asupra vieții culturale, pe care a transformat-o în chip radical” (p. 61).

Următorul capitol tratează metodele de cercetare aplicate în radiografierea sistemului și actorilor cenzurii, precum și sursele utilizate.

Cea mai importantă și voluminoasă parte a cărții este capitolul patru: **Mecanisme de coordonare formală și de control în sistemul cenzurii din România**. În subcapitole distincte sunt tratate probleme privind periodizarea cenzurii în România comunistă; sunt comparate cele două etape de dinainte și de după 1977. (În mod formal, în acest an „s-a desființat cenzura”, dar practic nu a fost lichidată, ci doar transformată și transferată dinspre centru spre redacții și spre autoritățile județene.) Însă, atât înainte, cât și după acest termen, au existat instituții specializate cu rol de cenzură: Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, Comitetul pentru Presă și Tipărituri, iar apoi Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Practic, deja anterior organizării acestor instituții de cenzură (prima în 1948), începând cu perioada de tranziție spre comunism (din 1945), bibliotecile și librăriile au fost „curățate/epurate” de titluri și autori considerați dușmănoși, apoi au fost interzise ziarele opoziției, iar în 1948, cu ocazia naționalizării, pe lângă fabrici, mine, și bănci au fost etatizate și puse sub control de stat toate editurile, bibliotecile, librăriile, anticariatele, tipografiile, fabricile de hârtie, cinematografele și industria filmului. Sectorul privat în domeniul presei sau al ramurilor conexe fiind lichidat, sectorul de stat a devenit mult mai ușor de verificat (pp. 77-78).

Sistemul de cenzură de după 1977 a fost mai dur decât pe vremea Direcției Generale de Presă, deoarece atribuțiile Direcției Generale de Presă au fost preluate de redacții și comitetele de cultură. În fiecare redacție redactorii-șefi (sau în unele cazuri adjuncții lor, ori și-și) aveau roluri de cenzori. În plus, mai erau cenzorii „parașutați” în redacții. Rol de cenzură aveau și noile foruri de „conducere colectivă” sau consiliile de conducere.

Autoarea ne prezintă și evoluția cadrului legislativ (legile presei), ce aveau prevederi care restricționau libertatea exprimării. Astfel, de exemplu, conform articolului 69 din Legea nr. 3, din 28 martie 1974: „Libertatea presei nu poate fi folosită în scopuri potrivnice orânduirii socialiste, ordinii de drept statonice prin Constituție și celelalte legi, drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, moralei socialiste.

În apărarea intereselor societății și persoanelor împotriva folosirii abuzive a dreptului de exprimare prin presă se interzice publicarea și difuzarea prin presă a materialelor care:

- a) sînt potrivnice Constituției Republicii Socialiste România;
- b) conțin atacuri împotriva orânduirii socialiste, principiilor politicii interne și externe a Partidului Comunist Român și a Republicii Socialiste România;
- c) defăimează conducerea partidului și a statului;
- d) comunică informații, date sau documente secrete, definite astfel de lege;
- e) cuprind informații și comentarii false sau alarmiste care amenință sau tulbură liniștea publică ori prezintă un pericol pentru securitatea statului;
- f) îndeamnă la nerespectarea legilor statului ori la săvîrșirea unor fapte ce constituie infracțiuni...”.

În următorul articol, legea numește și pe responsabilii cu cenzurarea publicațiilor: „Răspunderea pentru respectarea dispozițiilor art. 69 de către fiecare organ de presă revine consiliului de conducere, colegiului de redacție, redactorului-șef al acestuia”.

Faptul că o instituție de stat existentă are rol explicit de cenzură, reiese din articolul 71: „În cazul încălcării dispozițiilor art. 69, Consiliul Culturii și Educației Socialiste **poate dispune suspendarea**

difuzării...” Deci **Consiliul Culturii și Educației Socialiste** are atribuție legală, poate împiedica apariția unor publicații sau texte considerate „*potrivnice orînduirii socialiste*” (pp. 96-97).

Controlul presei (adică cenzura) rămâne în continuare, afirmă textual însuși Nicolae Ceaușescu la Plenara Comitetului Central al PCR, din 29 iunie 1977:

„Nu este vorba să desființăm controlul, desființăm un anumit fel de control cu caracter birocratic, administrativ și întărim răspunderea și **controlul politic al partidului** [Sublinierea îmi aparține – L.L.], *răspunderea comuniștilor pentru felul în care scriu, pentru ce publică, pentru lucrările ce se tipăresc, pentru filmele care se produc și se difuzează...*” (p. 98). Și cum se știe, controlul politic este foarte strict într-o dictatură...

Tot din acest capitol aflăm și despre cum se derula recrutarea viitorilor cenzori: „*Recrutarea cadrelor tinere de origine sănătoasă și pregătire profesională adecvată, cei care dau dovadă de pregătire politico-ideologică adecvată, care înțeleg și sunt capabili să pună în practică linia partidului. Deci, pe lângă competența profesională, principalul criteriu de selecție este valoarea și asimilarea crezului comunist, să corespundă ideologic liniei politice comuniste; iar îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de serviciu trebuia să fie garantată personal de fiecare candidat*” (p. 117). Principalele criterii erau să fie corespunzatori ideologic și politic, și doar apoi conta valoarea profesională sau umană...

„*La început au existat două surse principale de recrutare: cadrele de partid și proaspeții absolvenți din învățământul superior. Comitetele de partid au fost rugate să recomande oameni și să le verifice «dosarele de cadre» (dosarul personal) și să trimită o caracterizare Comitetului Central. După aprobarea politică dată de CC, instructorii Direcției Generale de Presă au evaluat/verificat pregătirea candidatului. Recrutarea de proaspeți absolvenți a fost mai ușoară din punct de vedere procedural, deoarece Ministerul Educației și Muncii îi repartiza direct pe posturi. Profitând de această oportunitate, Direcția Generală de Presă solicita repartizarea unui număr suficient de persoane calificate corespunzător*” (p. 117).

Mai putem citi și alte aspecte, sau chiar unele detalii mai concrete despre cenzură și actorii ei. Se știe că Dumitru Popescu „Dumnezeu”, pe lângă faptul că a fost unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui Nicolae Ceaușescu (el scria cuvântările „Tovarășului”), fiind și cea mai înaltă autoritate din domeniul cenzurii, uneori chiar și el avea nevoie de lămuriri, deoarece directivele partidului erau schimbătoare. D. P., în memoriile sale, descrie un caz interesant, o discuție cu Ceaușescu despre până unde pot să meargă ziariștii cu aspectul critic al scrierilor: „*Ce să facă ziarele? întrebam. Să elogieze*

fenomenele negative, lipsurile, defectele?» «*Să critice, spunea el, dar cu grijă, prin critică să nu dăuneze mai mult decât ajută*” (p. 133).

Ultimul capitol se intitulează **Relații și practici informale în sistemul de cenzură**. Și aici aflăm unele aspecte interesante, chiar ciudate: existau unii cenzori „buni”, care deși înțelegeau mesajele alegorice/parabolice ale autorilor, se făceau că nu observă etc. Cenzorii, fără îndoială, au fost conștienți de formulările alegorice care riscau să depășească normele stricte de cenzură. Printre soluțiile paratextuale, un instrument frecvent folosit a fost introducerea unui citat din Ceaușescu în fața unor texte sensibile. Sau, în cazuri unor volume cu eventuale probleme, de a include și texte care respectau cu sfințenie linia partidului, chiar în mod exagerat. Pe lângă ambalaj sau umplutură mai intrau și texte de valoare, chiar critice sau problematice (p. 155).

Partea de concluzie a volumului se intitulează, reluând un termen din titlu: **Acordaj pentru performanță. Rezumat**. În bună măsură putem fi de acord cu aceste concluzii: această cercetare și-a propus să examineze eficiența sistemului de cenzură de tip sovietic. Prin exemple din România, a dezvăluit acele soluții organizaționale la nivel micro, relațiile personale și practicile de zi cu zi, care au reușit atât clarificarea, cât și aplicarea mai mult sau mai puțin coerentă a normelor de cenzură destul de vag formulate (p. 179).

Tot conform autoarei: istoria regândită a cenzurii pe scurt se poate formula în acest fel: cenzura în regimurile comuniste, ca orice alt sistem de cenzură, se baza pe reguli vag formulate. Acest lucru a permis celor care dețineau puterea să fie arbitrari. Dar a fost și o provocare administrativă din cauza aceluiași norme neclare de cenzură, ca în acele condiții să gestioneze imensul aparat de cenzură, controlul întregii vieți culturale și al presei. A fost o realizare reușită, deși „linia oficială” (direcția politică) era în continuă schimbare. Funcționarea eficientă a sistemului a fost asigurată de o multitudine de instrumente organizatorice formale adecvate, dar și de practici informale între persoanele vizate, între cenzori și cei controlați (pp. 181-182).

Cartea lui Kiss Ágnes despre cenzura din comunism este o lucrare profundă și ne arată pe undeva și „fața umană” (dacă se poate formula așa) a cenzurii.

*Kiss Ágnes, *Finomhangolás. Koordináció és kontroll a szovjet típusú cenzúrárendszerekben. Romániai példák (1949-1989)* [Acordaj fin. Coordonare și control în sisteme de cenzură de tip sovietic. Exemple din România (1949-1989)], Editura Kriterion, Cluj-Napoca, 2022.

Uriah Heep – *Chaos & Colour*

Daniel MUREȘAN

Probabil că *David Copperfield* este cel mai exuberant roman al lui *Dickens*, una dintre cele mai grozave povești despre maturizare din literatură. Este o cronică a călătoriei extraordinare a lui *Copperfield* prin viață, întâlnind răufăcători, oameni de bună credință și excentrici, inclusiv pe odiosul *Uriah Heep* – un personaj negativ ce reflectă societatea. Adică e creația noastră. Este partea din noi căreia îi place lingușirea, căreia îi place să audă cuvântul „da” cu voce tare și să se simtă deasupra tuturor. El este conștiința noastră vinovată. Acesta este, fără îndoială, motivul pentru care ne bucurăm atât de mult de eventuala lui „stărpire” – și de ce ne rămâne atât de mult în minte. Probabil că britanicii de la *Uriah Heep* s-au gândit la conștiința vinovată și și-au ales acest nume.

Trupa aparține unui grup de giganti hard rock care sunt pe scenă de peste 50 de ani, relevanți și capabili să ofere surprize muzicale plăcute. Este remarcabil că trupa, fondată în 1969 în jurul chitaristului *Mick Box*, este capabilă încă să lanseze un album proaspăt, hard rock, precum „*Chaos & Colour*” în 2023. Albumul descrie ultimii ani haotici în care planeta a fost pe dos; lumea s-a schimbat drastic în fiecare domeniu, haosul a făcut parte din viața noastră, iar puținele evadări ale oamenilor au fost înspre artă. „*Chaos & Colour*” este o colecție de hard rock clasic, care de multe ori trece prin progresiv, atingând chiar metalul. Nici măcar vocalistul *Bernie Shaw* (din 1986 în trupă) nu dă semne de oboseală și se face remarcabil cu vocea sa rock fabuloasă, cu o superbă tentă melodică.

Întregul album este uimitor de la început până la sfârșit, iar piesele sunt la fel de bine lucrate ca marile compoziții clasice ale anilor '70. *Uriah Heep* nu trebuie să mai dovedească nimic și de aici vine libertatea de a crea și de a se bucura de muzică. Toate ultimele lor patru albume au fost excelente, iar acesta este o completare absolut uimitoare a muncii lor impresionante.

Și ca să închei într-o notă nostalgică – mi-e dor de un pahar cu whisky băut cu *Mick Box* la Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău. Ce vremuri...

Tracklist:

1. Save Me Tonight
2. Silver Sunlight
3. Hail the Sunrise
4. Age of Changes
5. Hurricane
6. One Nation, One Sun
7. Golden Light
8. You'll Never Be Alone
9. Fly Like an Eagle
10. Freedom to Be Free
11. Closer to Your Dream

Componentă Uriah Heep:

Mick Box – chitară, voce
Phil Lanzon – clape, voce
Bernie Shaw – voce
Russell Gilbrook – baterie
Dave Rimmer – bas, voce

Discografie Uriah Heep:

- ...Very ,Eavy... Very' Umble (1970)
- Salisbury (1971)
- Look at Yourself (1971)
- Demons and Wizards (1972)
- The Magician's Birthday (1972)
- Sweet Freedom (1973)
- Wonderworld (1974)
- Return to Fantasy (1975)
- High and Mighty (1976)
- Firefly (1977)
- Innocent Victim (1977)
- Fallen Angel (1978)
- Conquest (1980)
- Abominog (1982)
- Head First (1983)
- Equator (1985)
- Raging Silence (1989)
- Different World (1991)
- Sea of Light (1995)
- Sonic Origami (1998)
- Wake the Sleeper (2008)
- Into the Wild (2011)
- Outsider (2014)
- Living the Dream (2018)
- Chaos & Colour (2023)

Filmografiile Simonei

Capernaum (2018)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Nu e prima cronică de film pe care o scriu după ce vizionez unul din filmele regizoarei Nadine Labaki. Anterior, am scris despre *Caramel* (2007), iar filmul respectiv a devenit unul dintre motivele centrale ale cărții pe care am publicat-o în decembrie 2021, *Spații, puncte, noduri, filme și care a apărut la Editura Caiete Silvine, coagulând, într-unul dintre capitolele ei, Pete: femeii de chihlimbar, ceea ce cred eu că înseamnă esența feminină, reprezentată simbolic, desigur, de culoare. Iată că m-am întors în Libanul Nadinei pentru filmul *Capernaum* (titlul original *Capharnaüm* – cuvânt cu dublu înțeles: numele orașului și ideea de haos), în urma unei trimiteri intertextuale pe care o face Tomata cu Scufiță (un blogger român stabilit în Berlin), pornind de la cartea lui Romain Gary / Emile Ajar, *La Vie devant soi*, pe care o consideră mai duioasă decât pe cea a lui Elif Shafak (*10 minute și 38 de secunde*), dar cu care are în comun vocea narativă a unui copil inocent care trăiește la marginea societății.*

Unul dintre aspectele cele mai interesante atunci când vine vorba de distribuția actoricească e faptul că pentru rolurile principale din film au fost selectați actori neprofesioniști și, mai mult de atât, oameni și copii a căror viață seamănă la modul real cu cea a protagoniștilor. De pildă, rolul lui Zain, interpretat de Zain Al Rafeea, se suprapune în aspecte esențiale peste viața copilului actor, care narează, folosind tehnica flashbackului, aspectele care au precedat procesul în care băiatul își dă în judecată părinții pentru vina de a-l fi născut. Personajul

poartă numele real al actorului, un refugiat sirian care a trăit în Liban timp de opt ani, dormind pe podeaua unei singure camere, împreună cu familia sa și pentru care Înalțul Comisar pentru refugiați ai Națiunilor Unite a depus, în timpul filmărilor, o cerere de relocare în Norvegia. Mama lui Zain e inspirată din povestea unei femei cu 16 copii, iar condițiile mizere sunt condiții reale în care mii de refugiați / oameni săraci trăiesc. Filmul e de un realism dureros, iar dialogurile nu ocupă prim-planul scenei, tocmai pentru că vizual, filmul e tulburător.

Zain fuge de acasă pentru a scăpa de bătaie, umilințe, dar și într-un act de revoltă împotriva părinților care i-au căsătorit sora de 11 ani cu un adult, doar pentru a-și ușura condițiile de trai. Copiii sunt înfometați, puși să contribuie monetar prin slujbe ocazionale și mizere, fără acte, iar mezinul e legat cu un lanț de picioruș pentru a scăpa de grija supravegheatului. În lumea nouă în care ajunge, Zain o întâlnește pe Rahil (Yordanos Shiferaw), o refugiată etiopiană, fără permis de ședere, care încearcă din răsuputeri să supraviețuiască și să-și crească fiul, pe Yonas (Boluwatife Treasure Bankole – în realitate o fetiță), de la care învață ce înseamnă căldura părintească, dar pe care, atunci când e ridicată de autorități, va trebui s-o suplinească. În grija băiatului lipsit de venit, înfometat, rămâne micuțul Yonas și, la cei 12 ani ai lui, Zain se trezește adult în căutare de soluții. Scenele în care caută mâncare, fură sau încearcă să improvizeze un cărucior sunt cutremurătoare.

Filmul are nenumărate volute, iar personajele au dimensiuni stratificate, în evoluție. Desigur, cel care impresionează cel mai mult e Zain și, cunoscând contextul real al actorului dincolo de personaj, provoacă involuntare, dar de neeludat strângeri de inimă. Pelicula cere implicare emoțională, dar nu de tipul filmelor americane siropoase, menite comercial să stoarcă lacrimi, ci prin conștientizarea șanselor pe care cei mai mulți dintre noi, cei care trăim în emisfera nordică le avem. Mie îmi aduce aminte și de *Apicultorul din Alep* și *Zboruri frânte* ale Christei Lefteri, prin delicatețea dureroasă a inimilor pure care știu să iubească dincolo de toate vicisitudinile vieții. Compasiunea pe care ar trebui să ne-o trezească acești copii ai sorții, condamnați pe nedrept și imboldul de a-i ajuta sau măcar de a-i înțelege e lecția cu care, ca spectatori, ar trebui să rămânem la finalul vizionării, alături de un reîmpros-pătat sentiment de recunoștință pentru viața pe care o trăim.

Malaxorul de februarie

■ În numărul 4/27 ianuarie 2023 din „**România literară**”, Nicolae Prelipceanu și Marina Constantinescu scriu despre George Banu, neobosit promotor al artei teatrale, trecut la cele veșnice în data de 21 ia-

nuarie 2023. „Chiar dacă n-a fost artist, vocea lui, intonația lui, cea pe care o auzai la conferințele pe care le-a ținut, naturală și liniștitoare tocmai de aceea, a rămas, încă, în urechea celui care a ascultat-o măcar de câteva ori. Era un dram de poezie în ea, alături de informația, de analiza profundă pe care le transmitea. Fiind nu alta decât aceea cu care îți vorbea, cu care orice spunea se situa undeva, în spațiu, și cândva, în timp. Cu o altă dorință discretă, politicoasă, de a rămâne ancorat într-o lume despre care simțea, ba chiar știa, că se îndepărtează de el, de cel care a fost și care mai era”, a apreciat Nicolae Prelipceanu despre teatrolul și profesorul universitar român, care era stabilit la Paris.

■ Numărul 489/16-31 ianuarie 2023 din revista „**Tribuna**” include un grupaj de evocări ale scriitorului, prozatorului, dramaturgului și academicianului Dumitru Radu Popescu, decedat la București în 2 ia-

nuarie 2023. Semnează în publicația culturală bilunară, editată sub egida Consiliului Județean Cluj: Mircea Arman, Ștefan Damian, Miron Scorobete, Constantin Zărnescu, Marian Sorin Rădulescu, Mihai Fulger și Horia Bădescu. „În aceste zile spiritul românesc a mai pierdut un mare creator al său, un autentic «stăpânitor de adevăr» și un adevărat exponent al geniului acestui popor. Dacă marea moarte l-a învins pe omul D.R. Popescu, întrucât nu timpul curge în existența

noastră biologică ci noi suntem cei care curgem în timpul care ne-a fost dat, opera lui va învinge moartea și va trece peste timp”, a considerat Mircea Arman, redactorul-șef al revistei „Tribuna”.

■ În articolul „Iuliu Maniu despre politica externă a României interbelice” din numărul 670/ianuarie 2023 al revistei „**Magazin Istoric**”, Dennis Deletant publică un document care s-a numărat printre cele ale președintelui Partidului Național-Țărănesc aduse la Ankara de soția ministrului Braziliei la București. Documentele respective au fost lăsate la Ambasada Marii Britanii din Turcia, la 17 aprilie 1942, iar cinci zile mai târziu au ajuns la Londra. În plin război mondial, Maniu se află într-un contact permanent cu oficialitățile occidentale. Documentul, publicat în premieră în versiunea în limba română de istoricul britanic specialist în istoria României, arată că Iuliu Maniu era un foarte bun cunoscător al relațiilor și situației internaționale, un susținător al marilor democrații occidentale și un militant al bunelor raporturi cu aliații tradiționali ai României.

(A.-B.K.)

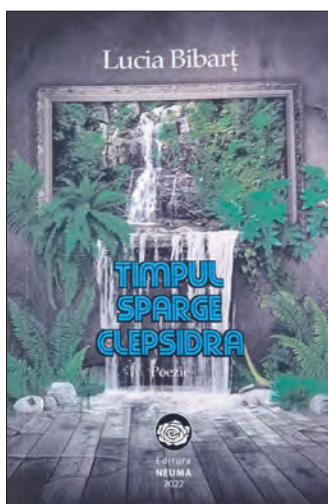
■ **Acrobați pe firul vieții**, de **Angela Dumbravă**, Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2022. „**Acrobați pe firul vieții** este un volum amplu cu nenumărate trimiteri la obiceiuri și tradiții românești, cu descrieri pitorești ale Deltei Dunării, satelor și locuitorilor tărâmului dintre ape. Cartea poate fi privită și ca o frescă a acestei zone geografice atât de fascinantă, unde viața se desfășoară având ca fond emoțional legăturile dintre oameni și locurile de baștină, la care se adaugă credința și multe alte uzanțe. Scriitoarea Angela Dumbravă rememorând timpuri trecute, încadrează în ele nu doar copilăria și viața sa, dar și creează per-

sonaje arhetipale pe care fiecare lector le poate regăsi în timpurile proprii copilariei, cu atât mai mult cu cât sentimentele revelatorii se bazează pe trăsăturile profunde ale moralității românești care s-a născut la sat și care încă este palpabilă în mediul rural. Rolul de povestitor pe care și-l asumă Angela Dumbravă este justificativ și în lumina celor patru cărți de povești pentru copii pe care le semnează: *O altfel de copilărie, dar este a mea*, 2017; *Prin ochii mei*, 2018; *Șlefuitorul de perle*, 2020; *Rucsi mai mult decât o carte cu povești*, 2020, toate apărute la Editura Aegyssus, Tulcea; dar și a meseriei pe care a practicat-o, aceea de educator, contactul cu copii, cunoașterea mentalului naiv, dragostea pentru sufletul copilului optimizând valoarea povestirilor.” (Mihaela Meravei)

■ **Timpul sparge clepsidra**, de **Lucia Bibarț**, Editura Neuma, 2022. „Volumul poetei Lucia Bibarț, primul publicat de ea la Neuma, începe cu elogiul Cuvântului care are puterea să învingă vremea trecătoare. Timpul poate sparge clepsidrele care-l măsoară, dar nu va birui forța literei scrise. Credința în puterea magică, taumaturgică a rostirii și scrierii vorbelor animă o poezie meditativă, de o notabilă intensitate, uneori cu accente patetice.” (Horia Gârbea)

■ Editura Junimea din Iași a publicat, în 2022, volumul de debut al poetei **Laura Tiron**, **Full-House**, în colecția „Numele poetului”. Cartea a obținut Premiul pentru debut al Editurii Junimea, la Festivalul-concurs „Conachi”, ediția a XIX-a, Tecuci, în toamna

anului 2021. „noaptea se scurge inestetică/ nebunia lasă dăre leneșe de sânge/ un melc își fugărește moartea/ mai sunt mulți ca noi/ ai un tarif suprarealist care înroșește obrazul/ supt de băutură al prostituției de la colțul străzii/ doar o rugăciune ne mai poate palmui/ orgia din suflet/ m-am aruncat nadă în/ miezul iadului/ ca să mai pot salva ceva/ te-ai pocăit înecatule” (*Imn păgân*).

■ **Cei doi galoși muschetari**, de **Carmelia Leonte**, ilustrată artistic și incitant de **Monica Jumătate**, și-a făcut apariția pe piața literaturii pentru copii din România, în Colecția „Ulița copilăriei” a Editurii Junimea, Iași, 2022. „Cei doi galoși petreceau ca-n povești. Părinții lor nu știau ce capricii să le mai îndeplinească, erau foarte bucuroși că aveau doi copii reușiți, doi gemeni, pentru că nu de puține ori s-a întâmplat prin vecini să vină pe lume un singur galoș, alteori doi, dar diferiți ca mărime, ceea ce, vă dați seama, era o catastrofă în toată regula! Recunoașteți, copii, cine dintre voi ar putea fi atât de altruist, încât să accepte un singur galoș, stingher și absolut de prisos pe lumea asta, adică să umble cu un picior încălțat și celălalt desculț? Nimeni!” (Fragment din volum)

(C.Ș.C.)

■ **Petofi și samuraili**. În filmul „Cei șapte samurai” (1954), regizat de Kurosawa Akira, sătenii dintr-o localitate japoneză angajează șapte soldați ca să apere așezarea de atacul unor bandiți. Când sosesc samuraili, aceștia descoperă că, aparent, este o localitate fără fete, deoarece ele au fost ascunse sau îmbrăcate în haine de băieți. După succesul peliculei, subiectul a fost preluat de americani și transformat într-un

western, sub regia lui John Sturge (1960). Scenaristul William Roberts a păstrat întocmai îngrijorarea țăranilor care aveau fete nubile. Dar ea este mult mai veche, de vreme ce a fost remarcată și de Petőfi în poezia „Husarii hoți”. Prima traducere în românește a fost publicată în 1894 de Grigore N. Lazu, dar cea mai cunoscută și apreciată este cea a lui Ștefan Octavian Iosif. Calapodul este cel amintit la început, totul decurge ca-n film, doar că-i cu 100 de ani mai devreme, pe timpul revoluției pașoptiste: „Sunt chipeși, buni băieți, husarii,/ Dar... cam râvnesc la bun străin”. Mamele își avertizează ficele: „Ia seama, fata mea, la toate!” Compania rămâne doar peste noapte. În zori, cavalerii se trezesc și „dispar departe peste plai”. Țăranii răsuflă ușurați, soldații n-au rechiziționat nici o vită, nici un cal de ham. Dar mamele își surprind odraslele la geam, cum se uită după flăcăi, cu ochii scăldați în lacrimi. Cu îngrijorare, una dintre ele își întreabă fiica, de ce este tristă? Ce s-a întâmplat? Și află că paguba nu este una materială, ci sufletească: „Ah, mamă, a plecat husarul/ Și inima el mi-a furat!”

■ **Beke György și bibliotecarul savant.** Nu numai cărțile, dar și cărțurarii au o soartă aparte. Bicentenarul Petőfi a readus în atenția celor interesați traducerea lui Avram P. Todor, un bun cunoscător al culturii maghiare și române. El este și autorul studiului despre Mihai Eminescu din numărul omagial al „Convorbirilor Literare” (6-9/1939), unde descâlcește ițele primelor tălmăciri și-l identifică pe misteriosul Szamosújvári cu seminaristul Laurențiu Bran, viitorul președinte al ASTRA Jibou. Descoperit ca student de Ioan Bianu, a absolvit filologia și filosofia bucureșteană, ca apoi, în cele din urmă, să lucreze ca specialist cu o autoritate de necontestat la Biblioteca Academiei (se mai întâmplă, dar asta înseamnă că Nicolae Iorga și alții au avut mare nevoie de el). După pensionare, a fost căutat de ziaristul Beke György, autorul reportajelor din volumul „Szilágysági hepe-hupa” (Prin hârtoapele Sălajului, 1975). Dialogul lor a fost cuprins în volumul „Fără interpret” (1983): „Era încă elev, când a încercat pentru prima oară să transpună în limba sa maternă simpli-

tatea genială, farmecul lingvistic și imagistic, mânia, revolta versurilor lui Petőfi și de atunci își migălește și-și cizelează neconținut traducerile.” Literatul tocmai împlinise 72 de ani. În antologii și pe internet, veți găsi mai multe variante ale poeziei „Falu végén kurta kocsmá”, scrise în Satu Mare, pe malul Someșului. Comparați „Crâsmă mică-n cap de sat”, tălmăcirea publicată în „Foaia Noastră” (Gyula) nr. 4/15 februarie 1967, cu originalul. Cele două grăiesc la fel, de parcă Babelul limbilor nici n-a existat vreodată.

■ **Königswarter a pus șaua pe Petőfi.** Înainte de Unire, gazetarii de la „Tribuna” din Sibiu aveau program politic să ridiculizeze pătura conducătoare. În numărul 243 din 7/19 noiembrie 1898 s-a publicat, cam după ureche: „Un aristocrat maghiar a pus numele de «Petőfi» unui cal al său. La alergările din zilele acestea cuadrupelele Petőfi a avut un succes mare. Cineva – desigur un patriot de 5 pițule – se indignează grozav, într-o foiță a lui «Pesti Hírlap», de cutezanța aristocratului maghiar, că a pus numele lui Petőfi unui cal”. În primul rând, baronul Hermann Königswarter n-a fost maghiar, ci austriac. Ce-i drept, caii de curse crescuți de el și trimiși să concureze cu alții erau ungurești. În 14 mai 1897, magnatul a achiziționat un mânz de rasă pură de la herghelia din Pettend (comitatul Baranya) și l-a botezat cu numele potului. Părinții Morgan și Petroleuse descindeau din familii de campioni, așa că și progenitura lor a confirmat. După ce a câștigat mai multe întreceri și i-a deranjat pe proprietarii celorlalți concurenți, a izbucnit scandalul legat de nume. Ați putut citi în jurnalul lui Wesselényi ce răsunset princiar sau cultural aveau hipponimele bidiviiilor din Anglia – dar englezii trăiesc într-o democrație veche, fără ifosele din Răsărit. Protestul n-a dus la descalificarea armăsarului laureat. Nr. 252 din 8/30 noiembrie 1898 al „Tribunei” ne informează asupra deznodământului: „Nobilul conte (sic!) care a pus numele de «Petőfi» unui cal al său, văzând că prin aceasta a vătămat sentimentele patrioților, a înlocuit acest nume cu «Pardon»”. Deci, s-avem pardon!

(G.-D.G.)

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIX, Nr. 2 (217), februarie 2023.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Stirb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaci, Imelda Chintă - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvus
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii februarie

(din Dicționarul **Sălaj – Oameni și Opere**.

Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Ioviță Vasile – preot, 1 februarie 1951; **Sîrca Tia** – jurnalist, 1 februarie 1976; **Prodan Augustin** – profesor, 4 februarie 1945; **Tyukodi Szabolcs** – actor, 4 februarie 1980; **Mîndru Gheorghe** – profesor, 5 februarie 1943; **Sabău Liviu Victor** – profesor, 5 februarie 1953; **Hintea Claudia Alexandra** – profesoară, 5 februarie 1972; **Boér Júlia** – profesoară, 5 februarie 1982; **Iuhoș Angela Elena** – profesoară, 5 februarie 1987; **Both Nicolae** – profesor, poet, preot, 6 februarie 1933; **Milonean (Colceriu) Anamaria** – filolog, 7 februarie 1980; **Petreuș Aris Cristian** – profesor, 7 februarie 1989; **Demeter Attila** – artist plastic, 9 februarie 1943; **Lavrincic Gabriel Antoniu** – profesor, 10 februarie 1976; **Sas Gheorghe** – profesor, 12 februarie 1971; **Török Árpád** – profesor, 13 februarie 1944; **Micu Alice Valeria** – scriitoare, 14 februarie 1971; **Cosma Octavian Lazăr** – muzicolog, 15 februarie 1933; **Berar Ioan** – psiholog, 15 februarie 1938; **Posta Ervin** – actor, 15 februarie 1976; **Turai Tünde** – etnograf, antropolog, 15 februarie 1977; **Borz Cristian** – preot, 18 februarie 1974; **Matyas Marius Mirel** – profesor, 19 februarie 1972; **Fazakas László** – poet, 21 februarie 1957; **Tăut Ioan** – inginer, 23 februarie 1966; **Lazar Cosmin Cătălin** – preot, 23 februarie 1987; **Vlad Daniel Valerius** – economist, 24 februarie 1973; **Sărăcuț-Comănescu Teodor** – profesor, 26 februarie 1954; **Bordaș Liviu Ioan** – cercetător științific, 27 februarie 1970; **Micu Ioan** – inginer, 27 februarie 1945; **Boda Edit** – poetă, 27 februarie 1975; **Deac Radu** – medic, 28 februarie 1940; **Longodor Ioan** – artist plastic, 28 februarie 1952; **Câmpean Titus Gabriel** – profesor, 28 februarie 1982.

Octavian Lazăr Cosma – 90 de ani de la nașterea academicianului

Cosma, Octavian Lazăr – muzicolog, profesor. N. 15 februarie 1933, Treznea.

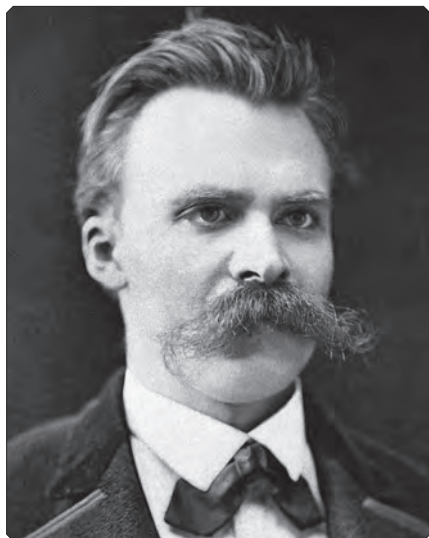
Viața și activitatea: absolvent al Conservatorului N.A. Rimski-Korsakov din St. Petersburg (1954-1959). A obținut doctoratul în muzicologie la Conservatorul din Cluj-Napoca în 1972 cu teza *Oedip enescian*. A fost redactor de creație și consultant în Consiliul Culturii și Educației Socialiste din București, asistent (1959-1963), lector (1963-1970), conferențiar (1970-1974), profesor (din 1974) și profesor – șef de catedră la istoria muzicii și muzicologie (1977-1985) la Conservatorul din București. Din 1990 conduce activitatea de doctorat la Academia de Muzică din București.

A fost secretar al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România (1963-1993), vicepreședintele Uniunii (1993-2005), președinte interimar (2006-2009) și președinte al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor (2006-2010). Din anul 2011 a fost membru corespondent al Academiei Române, iar în prezent este membru titular al Academiei Române. A fost președintele Alianței Naționale a Uniunii de Creatori din România. Tot din 1993 îndeplinește funcția de redactor-șef al revistei **Muzica**. Membru în Comitetul redacțional al revistei **The Journal of Musicological Research** (1993), publicată de Editura Gordon

and Breach, la Londra, New-York, Chicago, membru în Consiliul de Administrație al Institutului Cultural Român și în Comitetul Executiv al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. **Premii:** *Doctor Honoris Causa* al Academiei de Muzică Gh. Dima din Cluj-Napoca și al Universității de Arte George Enescu din Iași, premiul Academiei Române și numeroase premii ale Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, Diplomă de Onoare *Oameni de seamă ai Sălajului* (Zalău, Biblioteca Județeană Sălaj, 2013). **Colaborări:** cu studii, articole, recenzii, cronici, note de călătorie la revistele de specialitate din țară și străinătate: **Muzica**, **Studii de muzicologie**, **Contemporanul**, **Probleme de muzică**, **Sovetkaia Muzika** (Moscova), **The Sundry Star** (Washington), **Enesciana**, **Cântarea României** etc. A susținut conferințe, prelegeri, concerte-lecții, comunicări științifice în țară și peste hotare.

Opera: **Opera românească 2** vol. (București, Ed. Muzicală, 1972), **100 Ani** (1864-1964), **Conservatorul Ciprian Porumbescu București** (București, Ed. Muzicală, 1964), **Oedip enescian** (București, Ed. Muzicală, 1967), **Curs de istoria muzicii românești. Principii fundamentale** (București, Litogr. Conservatorului vol. I-1962, vol. II-1968), **Hronicul muzicii românești, lucrare în 9 volume** (București, Ed. Muzicală, 1973-1991), **Universul muzicii românești. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1920-1995** (București, Ed. Muzicală, 1995), **Simfonicele Radiodifuziunii Române** (București, Societatea Română de Radiodifuziune, Departamentul Secretariat General, Direcția Patrimoniu, 1999), **Hronicul Operei Române din București**, Vol. I (București, Ed. Muzicală, 2003)...

continuare pe www.caietesilvane.ro

Friedrich Nietzsche

(1844-1900)

Pentru filosoful german al *Nașterii tragediei* și al *Voinței de putere*, poezia a reprezentat doar un fel de „violon d’Ingres”. Totuși, printre poeziile lui Nietzsche am găsit și o metapoezie, al cărei referent este chiar tehnica poetică. Ni se pare trebuincioasă lectura acestor versuri cu textură de fabulă naivă, dar care conțin și un avertisment asupra decăderii limbii, poate mai oportun astăzi, decât în vremea lui Nietzsche însuși.

Cuvântul

Cuvântul viu mi-e drag nespus;
El sare nalt, mereu dispus,
Are-un salut cuviincios,
Și chiar stângaci e grațios,
Prin vine sângele îi zburdă,
Răzbate și-n urechea surdă,
Și flutură și se frământă,
Prin tot ce face – el încântă.

Cuvântul totuși e firav,
Când sănătos, și când bolnav.
De vrei să-l știi mereu în viață,
Apucă-l gingaș și-l răsfață,
Nu-l pipăi cu palma dură,
El moare și de-o-ncruntătură –
Și-atunci se prăvălește lat,
Sărman și rece, nemișcat,
Cu chipul palid, descompus,
Strivit de moarte și răpus.

Cuvântul mort – un lucru hâd,
Sfârlează bâzâind, și-atât.
Rușine hădei meserii
Prin care mor cuvinte vii!

(Traducere de Simion Dănilă, în vol. *Poezii*, Editura Univers, București, 1980)

